

Čteme si, hrajeme si, poznáváme...

Metodika čtenářské pregramotnosti

Hana Nádvorníková / Eva Svobodová /
Hana Švejdová / Miluše Vítečková (Eds.)
a kolektiv autorů

Čteme si, hrajeme si, poznáváme...

Metodika čtenářské pregramotnosti

Hana Nádvořníková / Eva Svobodová /
Hana Švejsová / Miluše Vítečková (Eds.)
a kolektiv autorů

Publikace *Čteme si, hrajeme si, poznáváme...*

Metodika čtenářské pregramotnosti vznikla v rámci projektu
OP VVV Podpora vzájemného učení pedagogů MŠ
(CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_010/0000523).

Kolektiv autorů:

Bc. Marie Bohuslavová
Mgr. Kamila Doležalová
Vladislava Dudová
Bc. Kateřina Dušáková
Bc. Helena Jarošová
Bc. Zuzana Kupcová
Mgr. Hana Nádvorníková
Mgr. Vladislava Peřinková
Mgr. Eva Rybářová
Věra Římalová
Mgr. Eva Svobodová
Mgr. Hana Švejdová
PhDr. Miluše Vítečková, Ph.D.
Kamila Vondrová
Bc. Jitka Vonešová

Recenzovaly: Mgr. Martina Lietavcová, Mgr. Petra Waldaufová

Grafický návrh obálky: Obálka byla navržena s využitím zdroje
Freepik.com

Jazyková korektura: Mgr. Ondřej Zabloudil Pechník

Obsah

Úvodem	4
1 Čtenářská pregramotnost a její cíle v praxi mateřských škol.....	5
1.1 Čtenářská pregramotnost.....	5
1.2 Cíle čtenářské pregramotnosti	6
1.3 Čtenářské strategie.....	7
2 Rozvíjíme čtenářskou pregramotnost v mateřské škole.....	10
2.1 Oblasti čtenářské pregramotnosti.....	11
2.2 Oblasti čtenářské pregramotnosti aneb Co a kdy podporovat	14
2.3 Posloupnosti rozvoje aneb Co dítě zvládá a kam dále směřovat v oblasti čtenářské pregramotnosti.....	18
3 Podmínky, prostředky a příležitosti pro rozvoj čtenářské pregramotnosti.....	21
4 Integrované bloky jako jedna z cest k rozvoji čtenářské pregramotnosti.....	27
4.1 Zahrada	28
4.2 Sluníčko a jarní zdravení.....	36
4.3 Kdo řekl mňau.....	51
4.4 Jak pouštěli draka.....	61
4.5 Potkali se dva medvědi.....	70
4.6 O Rybabě a Mořské duši.....	89
4.7 Ztratila jsem notu – Starosti mé i pana starosty	107
4.8 Integrovaný celek O klíči.....	116
5 Cesta ke knížce a k čemu všemu máme knížky.....	125
6 Současná dětská literatura.....	139
7 Některé pomůcky pro rozvoj čtenářské pregramotnosti	157
8 Současná mateřská škola a současné děti.....	160
Závěrem poděkování odborného garanta metodiky	162
Seznam použitých zdrojů	163

Úvodem

V letech 2017–2019 byl katedrou pedagogiky a psychologie (oddělením primární a předškolní pedagogiky) Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích realizován projekt OP VVV *Podpora vzájemného učení pedagogů MŠ*. V rámci tohoto projektu proběhlo celkem šest klíčových aktivit vytvářejících podmínky pro vzájemné učení pedagogů. Významnou aktivitou, která vytvořila základ pro vznik této metodiky, byla KA3 Kolegiální podpora, přesněji KA3.3 Čtenářská pregramotnost, v rámci které se za uvedené tři roky setkalo přibližně 90 učitelů a ředitelů mateřských škol, aby si vzájemně předávali své vědomosti, zkušenosti i praktické náměty na rozvíjení čtenářské pregramotnosti dětí v mateřské škole. Workshopy probíhaly formou společného hledání možností a cest, jak vytvářet už v předškolním věku zájem dětí o knížky a čtení, jak vytvářet elementární dovednosti a předpoklady pro budoucí čtení, tedy jak vytvořit základy pro budoucí čtenářskou gramotnost dětí. Na workshopech docházelo k inspirativním setkáním předškolních pedagogů s experty na danou problematiku. Součástí workshopů byla následná konfrontace obsahu workshopů s praktickými zkušenostmi pedagogů a s odbornou literaturou.

1 Čtenářská pregramotnost a její cíle v praxi mateřských škol

Hana Švejdová

V této kapitole jsou uvedeny základní poznatky z oblasti čtenářské pregramotnosti, které vyplynuly z workshopů zmíněných v úvodu, byly prověřeny praxí a zároveň odpovídají současným poznatkům z odborné literatury.

1.1 Čtenářská pregramotnost

Čtenářskou pregramotnost můžeme definovat jako soubor postojů, dovedností, vědomostí a návyků směřující ke čtenářství, tedy ke schopnosti číst s porozuměním textu a používat čtení (i psaní) pro potřebu svého vzdělávání a pracovních výkonů, ale také pro radost a zábavu.

Očekávané **výstupy čtenářské pregramotnosti u předškolních dětí**, tedy to, čeho by měl chtít učitel u dětí dosáhnout, můžeme formulovat ve dvou rovinách:

1. Vytváření vztahů a postojů

Dítě by mělo mít zájem o psanou řeč, aktivně se zajímat o knihy, časopisy a jiné texty včetně digitálních, mít snahu je „přečíst“ a těšit se, až bude umět číst samo. Mělo by rádo poslouchat pohádky a příběhy, těšit se na jejich pokračování a mít potřebu je vyprávět a sdílet s ostatními. Mělo by zacházet s knížkou šetrně a s úctou, neničit ji, zažívat radost z nového poznání, získávat základní poznatky o světě a o životě.

2. Získávání vědomostí, dovedností a návyků

Dítě by mělo vědět, že čtení je cestou k zábavě i k získání informací. Že s pomocí čtení může objevit mnohá, zatím neznámá tajemství. Mělo by disponovat škálou dovedností předcházejících čtení a psaní, která začíná jednoduchým rytmem a končí analýzou a syntézou slov na fonémy (více kapitola 2: Rozvíjíme čtenářskou pregramotnost v mateřské škole). Dále by mělo ovládat některé návyky jako „čtení“ zleva doprava, shora dolů atd. Mělo by také porozumět sdělením, která nesou konkrétní informace, i chápat jednoduché příběhy a pohádky.

1.2 Cíle čtenářské pregramotnosti

Aby si dítě odneslo výstupy, učitel si stanovuje cíle pro rozvíjení čtenářské pregramotnosti dětí, a to opět ve dvou rovinách. V rámci workshopů jsme dospěli ke stanovení následujících cílů:

1. *Cíle vztahově-postojové*

Směřují k vytváření pozitivních vztahů a postojů ke čtení, podporují snahu a přání dítěte naučit se číst a psát a ukazují mu svět knih a psaného písma jako krajinu dobrodružství a poznání.

- *V praxi předškolního pedagoga* to znamená, že učitel přibližuje dětem čtení jako zajímavou činnost spojenou s pozitivními zážitky, vytváří emočně příznivé klima a situace, ve kterých dítě zaznamená úspěch při „čtení“ (např. piktogramy doplněné nadpisy, obrázkové čtení, jméno dítěte aj.), vhodně děti motivuje k poslechu příběhů a pohádek, využívá strategie k aktivizaci dětí, rozehrává příběhy ve hře, zvládá práci s hlasem a přednes, má přehled o kvalitní dětské literatuře, umí ve správný čas vybrat správnou knížku, která koresponduje se zájmem a potřebami dětí atd.

2. *Cíle dovednostní*

Směřují k osvojování vědomostí, dovedností a návyků, které dítě bude potřebovat při učení čtení a psaní...

- *V praxi předškolního pedagoga* to znamená, že využívá veškeré vhodné příležitosti k podpoře uvedených vědomostí, dovedností a návyků; je si vědom toho, že je nelze předávat pouze v rámci řízených činností s dětmi, ale že jsou součástí integrovaného vzdělávání, a prolínají se tak do všech integrovaných celků. Čtení může vhodným způsobem posloužit jako zábavná hra ve chvílích, kdy děti na něco čekají, když je zapotřebí zabavit část dětí, ale má svůj prostor i v rámci volných her dětí, pobytu venku, odpoledních zájmových činností apod.

... a směřují ke schopnosti porozumět příběhům a s tím i obsahu jiných textů.

- *V praxi předškolního pedagoga* to znamená, že využívá specifických metod a čtenářských strategií. Se čtenářskými strategiemi seznámila účastníky workshopů expertka Mgr. Eva Rybárová a představila je jako specifické způsoby, které vedou čtenáře k hlubšímu porozumění příběhu. Postupem času se z nich stávají čtenářské dovednosti a čtenář si ani neuvědomuje, jaké myšlenkové pochody mu běží hlavou, když čte. Strategie můžeme přirovnat k plánu, jak budeme postupovat. Například pokud se člověk začíná seznamovat se světem vaření či pečení, zpočátku velice pečlivě dodržuje postup, systém kroků. Pokud se dočte „přidej špetku“, může zpanikařit, neboť neví, jak velká špetka je myšlena. Po několika úspěšných kuchařských pokusech nicméně získá potřebné dovednosti a podrobný rozpis kroků již více nepotřebuje. Se čtenářskými strategiemi je to podobné. Učitel nejprve pomáhá dětem pomocí vhodných otázek či aktivit zamýšlet se nad konkrétními místy v textu, které jim pomohou chápat jeho význam. Později již dítě, budoucí čtenář, nad textem přemýšlí a konstruuje si obraz děje samostatně. To znamená, že pedagog využívá veškeré vhodné příležitosti k rozvoji porozumění jednotlivému slovu, jednoduchému zadání, které se ke konkrétnímu textu vztahuje, a je si vědom toho, že aby dítě mohlo zadání splnit, je potřeba, aby mu porozumělo. Při ověřování čtenářských strategií v praxi se osvědčilo NESPĚCHAT. Není cílem děti naučit velké množství říkadel, básniček, písniček, pohádek atd., nejde o kvantitu, ale o kvalitu směřující k tomu, že dítě slovu, obsahu konkrétního, byť krátkého textu, rozumí. Cestou k porozumění je volba vhodných metod, mimo jiné uvedených čtenářských strategií

1.3 Čtenářské strategie

V předškolním věku je vhodné využívat zejména následující strategie, které vedou posluchače, později čtenáře, k lepšímu vnímání sdělení a k hlubšímu pochopení smyslu konkrétního literárního díla.

Jsou to zejména:

- Propojování/hledání souvislostí
- Vizualizace
- Usuzování
- Předvídání
- Hodnocení
- Shrnování

Co tyto strategie konkrétně znamenají?

Propojování/hledání souvislostí

Hledáme souvislost s dosavadní vlastní zkušeností dětí nebo souvislost s jinými texty, které již děti měly k dispozici. Aktivizujeme pomocí otázek nebo činností. Můžeme využívat „startéry“ typu: *Co o tom víš...? Už jsi se někdy...? Znáš někoho...? To mi připomíná, když...*

Pro lepší pochopení vztahů můžeme využít diagramy, tabulky, zápisy. Tyto strategie je možné používat u uměleckých i odborných textů.

Vizualizace

Vychází z aktivizace smyslových představ dětí – zrakových, sluchových, hmatových, čichových i chuťových. Důležitá je zde snaha navodit představu prožitku, kterou pak dítě sdílí s ostatními.

„Startéry“ mohou být věty typu: *Vypadá to jako... Má to chuť (vůni) jako... Cítím vůni podobnou jako...*

Usuzování a předvídání

Usuzování je odhalení skrytého významu textu. Vychází z naší zkušenosti, je spojeno s informací z textu, a tím vzniká konečný úsudek. „Startéry“ jsou obvykle formulovány otázkami typu: *Proč? Kdo? Jak?* Můžeme využívat i hru na detektivy a hledat méně patrné souvislosti a vztahy, které se v textu objevily.

Předvídání je určitá dedukce o dalším možném vývoji textu – jak to bude dál? Základem je opět vlastní zkušenost čtenáře (posлуhače) doplněná o jeho úsudek, z toho pak vzniká předpoklad odhadu dalšího vývoje děje. „Startéry“ mohou být například věty: *Co si myslíš, že se stane? Jak by to mohlo dopadnout?* Vedeme děti k tomu, aby hledaly důkazy pro svou hypotézu. Předvídáme nejprve z obrázku, později z textu.

Hodnocení

Obsahuje zaujetí hodnotícího postoje k chování postavy v textu. Vhodné je používat otázky typu: *Co si myslíš o tom, že...? Líbilo se ti, když...? Proč? Co bys dělal ty? Jak by to šlo lépe?*

Shrnování

Cílem shrnování je vystihnout podstatné myšlenky textu a samostatně je vyjádřit. Vhodné je používat otázky, grafické znázornění či diagramy, které vedou děti k závěrečným zjištěním nebo ukončení příběhu. Můžeme opět používat „startéry“ typu: *Kdo? Co? Kde? Jak? Někdo... Ale... A tak... Nakonec...*

Uvědomujeme si, že v rovině cílů dochází k zásadní proměně pohledu na čtenářskou pregramotnost. Původně kladený důraz na dovednosti předcházející čtení a psaní se přesouvá do oblasti vytváření vztahů ke čtení a psaní a ke snaze vybudovat u dítěte potřebu umět číst a psát. Jako prioritu vnímáme systematické budování dovednosti porozumět čtenému a sdělovanému textu.

2 Rozvíjíme čtenářskou pregramotnost v mateřské škole

Eva Rybárová

Gramotnost je nezastupitelnou částí lidského vzdělání; bez rozvinuté čtenářské gramotnosti není možné zvládat nároky dnešního světa, učit se a poznávat. Že nejde pouze o dovednost číst a psát, je patrné z nejrůznějších definic, které se snaží postihnout celou šíři dané oblasti. Ty mluví o porozumění, o postojích, o schopnosti zpracovávat a využívat informace. Pro potřeby testů PIRLS byla čtenářská gramotnost definována (Altmanová, 2010, s. 7) jako „schopnost rozumět formám psaného jazyka, které vyžaduje společnost a/nebo oceňují jednotlivci, a tyto formy používat. Mladí čtenáři mohou odvozovat význam z široké škály textů. Čtou, aby se učili, aby se začlenili do společenství čtenářů ve škole i v každodenním životě a také pro zábavu.“ Košťálová (2017, s. 5) uvádí, že „čtenářsky gramotný člověk důvěřuje tomu, že čtení a psaní jsou smysluplné činnosti, které stojí za námahu. Přistupuje k textům s tím, že jsou součástí sociálního světa a slouží vždy nějakému mezilidskému záměru, který sledoval jejich autor. Vyhledává a využívá texty podle účelu, který si sám stanoví. Nečte pouze texty informační, ale i beletrii, která mu přináší estetický prožitek a poučení.“

Pregramotnost pak chápeme jako předpoklady pro budoucí čtenářskou gramotnost. „Je to soubor postupně se rozvíjejících předpokladů pro čtení a psaní u dětí v široké době před nástupem do školy, tedy komplex schopností, dovedností, postojů a hodnot potřebných pro zahájení a úspěšné rozvíjení čtenářské gramotnosti i jejímu užívání v různých individuálních a sociálních kontextech.“ (Kucharská, 2014, s. 35). Definice na úrovni kurikulárních dokumentů však u nás chybí, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV, 2018) hovoří o rozvíjení pregramotnosti jako o vytváření předpokladů pro jednotlivé gramotnosti, ale již neříká, co by mělo být cílem, ke kterému chceme dospět, aby se z dítěte myslícího a žijícího ve sféře mluveného slova stal jedinec, který dovede pro svůj život využívat písmo a všechny dostupné komunikační prostředky.

Podívejme se tedy na to, s čím by se mělo předškolní dítě postupně seznamovat, aby se v době školní docházky mohlo stát čtenářem:

- Mělo by porozumět obsahu slov a naučit se je používat.
- Mělo by si osvojit dostatečně širokou a hlubokou slovní zásobu.
- Mělo by postupně vnímat, že slova jsou tvořena hláskami.
- Mělo by získat povědomí o písmu, že čteme zleva doprava, shora dolů, mělo by objevit, že slova se dají vyslovit i napsat.
- Mělo by objevit, že text může mít různé formy – příběh, symbol, zpráva – a že slouží k různým účelům.
- Mělo by objevit, že čtení přináší zábavu, informace, a získat tak chuť naučit se číst a psát.

2.1 Oblasti čtenářské pregramotnosti

Na základě výše uvedeného můžeme uvést několik oblastí, kterým je dobré v mateřské škole věnovat pozornost, abychom dosáhli předpokladů pro budoucí rozvoj čtenářské gramotnosti.

Rozvoj řeči

Prvním, čím budeme začínat u těch úplně nejmenších dětí a pokračovat v tom po celou dobu jejich docházky do mateřské školy, je řečový rozvoj. Porozumění řeči a dovednost sdělovat své myšlenky a pocity, komunikovat, je základním kamenem fungování lidské společnosti. Úzce souvisí s myšlením, přičemž existují výrazné rozdíly mezi myšlením člověka negramotného, tedy i malého dítěte, a myšlením člověka ovládajícího čtení a psaní. Řeč se u dítěte rozvíjí intuitivně, kdy dítě napodobuje mluvní vzor a zároveň se snaží porozumět pravidlům, která jsou v řeči využívána. Počáteční agramatismy (např. *řeknu to mámě a tátě*) jsou důkazem, že dítě pochopilo určité gramatické pravidlo a začíná se u něj rozvíjet jazykový cit (morfologická rovina), ale ještě nechápe, že existují výjimky z těchto pravidel, tomu se učí v průběhu předškolního období. Pro učitele v mateřské škole z toho vyplývá, že je třeba poskytovat dětem dostatek příležitostí k využití řeči, jak v rovině pasivní (poslech), tak v rovině aktivní (vlastní řečový projev), volit přiměřenou slovní zásobu a vytvářet jazykově

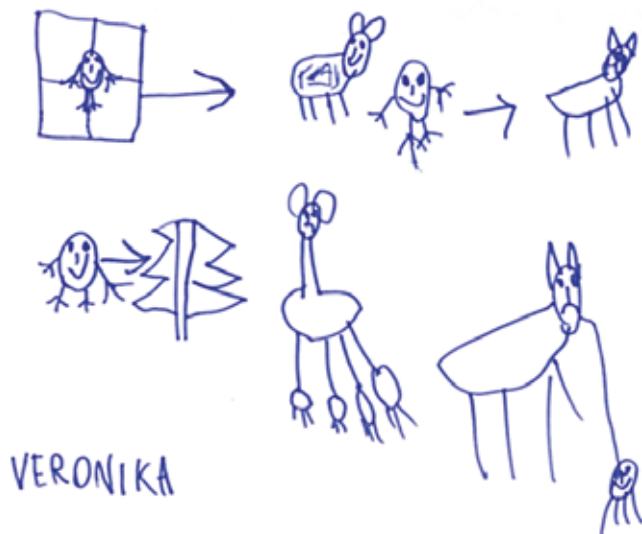
podnětné prostředí (práce s říkadly, tvoření rýmů, slovní hříčky, vyprávění, popis obrázků apod.).

Příprava na čtení a psaní

Tato oblast je ve vzdělávací nabídce zastoupena velmi často, jelikož jako učitelé vnímáme její přímou souvislost se čtením a psaním. Proto se zaměřujeme na rozvoj zrakového vnímání, potřebného k diferenciaci (rozlišení) a rozpoznávání písmen, a také na rozvoj sluchového vnímání, díky kterému můžeme identifikovat jednotlivé složky řeči a ty následně převést do grafického kódu.

Do této oblasti ale také patří aktivity rozvíjející právě schopnost kódovat a dekódovat význam textů, zpočátku s pomocí obrázků, později symbolů a nakonec z písma, která již spadá do kompetence primárního vzdělávání (ale můžeme se s ní setkat již u některých předškolních dětí). Proto děti necháváme „číst“ obrázek, pracujeme s mapou, využíváme diagramy, symboly apod., a také je necháváme jejich sdělení převést do kódu, vlastního obrázku, symbolu.

Obr. 1: Zápís pohádky O Koblížkovi (dívka; 5,5 roku)

U dětí v rámci rozvoje čtenářské pregramotnosti podporujeme vnímání směru čtení a tvorbu zápisů, orientaci v textu (nadpis, začátek a konec textu apod.) a nabízíme dostatek příležitostí k získání zkušeností s různými typy textů – aby rozlišily příběh od encyklopedie, poezii od prózy, noviny, notové zápisy, seznamy úkolů apod.

Nesmíme zapomenout na přípravu ruky na psaní (různá grafomotorická cvičení a aktivity na rozvoj koordinace oko-ruka mají své nezastupitelné místo) ani na rozvoj sluchového vnímání zastoupený sluchovými hrami.

Rozvoj porozumění

Porozumění je v současné době bráno jako dovednost, kterou je třeba rozvíjet. Neočekáváme, že si děti samy poradí, jak uchopit předčítaný text, aby jim dával smysl, ale používáním specifických metod (např. čtenářských strategií) jim pomáháme vstupovat do světa literatury. S rozvojem této dovednosti je třeba začít dříve, než se dítě začne učit číst a psát. Schopnost porozumění se odvíjí od socio-kulturního kontextu, ve kterém dítě žije, proto se stává, že některé typy textu jsou pro dítě dobře srozumitelné, jiné však velmi obtížně, protože neodpovídají jeho dosavadním zkušenostem či jazykovému kódu, který se používá v rodině.

Aby dítě dokázalo porozumět předčítanému textu, potřebuje mít oporu ve sluchovém vnímání, paměti a rozvinutém myšlení. Dítě pak dokáže propojovat informace z textu, eliminovat nepodstatné informace, představit si, jak se druhý cítí či co si myslí, a jeho porozumění nezůstává pouze na úrovni doslovného chápání, ale dostává se tzv. „mezi řádky“.

Rozvoj postojů ke čtení

Posoudit, zda se u dítěte rozvíjejí odpovídající postoje ke čtení, není obtížné. Dítě, které má nakročeno stát se v budoucnu čtenářem, vydrží u předčítání či prohlížení knížek, napodobuje čtenářské chování a má své čtenářské „rituály“. Také si samo dokáže vybrat knihu podle obrázku.

Pro podporu rozvoje postojů ke knize jako ke zdroji potěšení i informací je potřeba zajistit vhodné prostředí – dostatek příležitostí pro setkávání s knížkami, dostatek času pro samostatné prohlížení knih i pro společné předčítání. Rozhodně nestačí číst pouze před spaním. Rovněž je potřeba

zajistit prostor, jelikož je čtení v podstatě soukromá záležitost (čteme sami, v klidu, pro sebe). Děti potřebují mít možnost uchýlit se s knížkou někam, kde nebudou rušeny. Učitel by měl dále zajistit dostatečné množství kvalitních knih a opět nestačí mít knihy určené pro předčítání, děti potřebují knihy, kde je obrazová část natolik obsáhlá, že si mohou samy „číst“ – získávat informace o ději pouze z obrázků. A to jak v případě beletrie, tak v případě naučné literatury. Je důležité, aby dítě vyrůstalo v prostředí, kde jsou čtení a knihy brány jako hodnota, jsou každodenní součástí života a mají neochvějně postavení. V tomto směru často hraje prostředí mateřské školy nezastupitelné a velmi důležité místo, protože ne vždy je toto prostředí vytvářeno v rodině.

2.2 Oblasti čtenářské pregramotnosti aneb Co a kdy podporovat

Výše byly stručně uvedeny jednotlivé složky gramotnosti, kterým se v mateřské škole potřebujeme věnovat, aby oblast rozvoje čtenářské pregramotnosti byla pokryta co nejkompexněji. Pro správné nastavení vzdělávací nabídky nicméně potřebujeme vědět, čím začít, jak postupovat, co je pro jak staré děti vhodné. Níže uvedené rozčlenění je třeba brát jako orientační, jelikož ve třídě nenajdeme děti na stejné vývojové úrovni ve všech oblastech. Proto i v oblasti čtenářské pregramotnosti potřebujeme diagnostikovat míru rozvoje daných dovedností a vytvořit takové podmínky, aby byly uspokojeny individuální potřeby dětí a aby byly respektovány jejich individuální možnosti. Pro lepší přehled jsou v tabulkách č. 1, 2 a 3 (viz níže) uvedeny oblasti rozvoje, na které by se měl učitel, ale třeba i rodič dítěte zaměřit při rozvíjení čtenářské pregramotnosti. Dělení je uvedeno přibližně podle věku, ale stále musíme mít na paměti, že sice můžeme mít ve třídě dítě dané věkové kategorie, avšak jeho předchozí zkušenosti a vývoj vyžadují, aby dostávalo úkoly z oblasti vývojově nižší, či vyšší.

Tab. 1: Oblasti řečového rozvoje dle věku (2–4 roky)

Nejmladší děti dvou až čtyřleté	Rozvojové oblasti
Oblast řečového rozvoje	<p>Rozšiřování slovní zásoby – pojmenovávání předmětů, činností a jevů.</p> <p>Morfologická rovina – počátek skloňování, nejprve podstatná jména, poté přídavná jména, zájmena a číslovky. Později časování sloves.</p> <p>Rozlišování a přiřazování různých zvuků (<i>Kdo dělá mňau?</i>).</p> <p>Rytmizace říkadel spojená s pohybem, říkadlové rituály, rozpočítadla (co se říká, to se pohybově zobrazuje).</p> <p>Procvičování artikulace a dýchání formou her (jak bzučí moucha, startuje auto, fouká vítr...).</p> <p>Porozumění jednoduchým pokynům.</p>
Oblast přípravy na čtení a psaní	<p>Vnímání obrázku jako nositele významu (popis obrázku, vyhledávání detailů...).</p> <p>Experimentování se slovy (slovní hříčky, škádlení).</p> <p>Cvičení grafomotoriky (velký formát, tabule, zavěšený papír, kreslení křídami na chodník, do písku...).</p>
Oblast porozumění	<p>Propojování s jeho vlastní zkušeností (<i>Už jsi někdy byl/zažil...?</i>).</p> <p>Doslovné porozumění textu, obrázku (<i>Koho šla navštívit Karkulka?</i>).</p> <p>Předvídaní z obrázku (<i>O čem bude kniha/pohádka?</i>).</p> <p>Předvídaní následujícího slova (v říkadlech, písničkách, pohádkách...).</p> <p>Určování kladné a záporné postavy.</p> <p>Vizualizování (hledání obrázků k textu).</p> <p>Vyprávění (řazení obrázků podle dějové posloupnosti).</p>
Oblast postojů ke čtení	<p>Vybírání knížky podle obrázku.</p> <p>Prohlížení lepoprel, obrázkových knih – spolu s dospělým i samostatně.</p> <p>Předčítání knih s jasnou dějovou linií a strukturou (expoziční, zápletka, vyřešení), vnímání archetypů (krásná princezna, statečný rytíř, zlá čarodějnice), kumulativní pohádky.</p>

Tab. 2: Oblasti řečového rozvoje dle věku (4–5 let)

Čtyřleté až pětileté děti	Rozvojové oblasti
<p>Oblast řečového rozvoje</p>	<p>Rozšiřování slovní zásoby – pojmenovávání předmětů, činností a jevů.</p> <p>Morfologická rovina – rozvoj mluvení v souvětích, nejprve souřadná, později podřadná.</p> <p>Cvičení artikulace a dýchání (bublifuk, foukaný fotbal, dechová a artikulační cvičení).</p> <p>Rytmizování slov, říkadel a říkadlových rituálů s pohybem.</p> <p>Vedení dialogu, rozhovory s pomocí otázek.</p> <p>Rozlišování různých zvuků (zvukové hádanky).</p>
<p>Oblast přípravy na čtení a psaní</p>	<p>Procvičování grafomotoriky (velké formáty, uvolňování ramenního a loketního kloubu).</p> <p>Kódování a dekodování (čtení obrázku, využití jednoduchého obrázku k záznamu).</p> <p>Napodobování psaní (čárání, nápodoba písma, práce s piktogramy).</p> <p>Rozkládání slov na slabiky (s vytleskáváním, třídní rituály, říkadla, rozpočítadla).</p>
<p>Oblast porozumění</p>	<p>Propojování s vlastní zkušeností (<i>Už jsi někdy byl/ zažil...?</i>).</p> <p>Propojování s jiným textem (<i>Znáš nějakou další pohádku o...? Co víš o...?</i>).</p> <p>Doslovné porozumění (<i>Koho šla navštívit Karkulka?</i>).</p> <p>Odvozené porozumění (mezi řádky; <i>Proč...?</i>).</p> <p>Předvídaní z obrázku (<i>O čem bude kniha/pohádka?</i>).</p> <p>Předvídaní následujícího slova (doplňovačky, obrázkové čtení).</p> <p>Vizualizování (<i>Vyber obrázek, který...; Jaká ilustrace patří k textu?</i>).</p> <p>Vyprávění (s oporou o ilustrace, s pomocí doplňujících otázek až samostatné).</p>

<p>Oblast postojů ke čtení</p>	<p>Knížka jako pomocník při vyhledávání informací (<i>Kde by se to dalo zjistit?</i>).</p> <p>Vybírání knížek podle ilustrací. Prohlížení knih, kde je hlavním nositelem významu obrázek a text je v menší míře (komiksy, časopisy, bilderbuchy apod.).</p> <p>Předčítání knih se složitější dějovou linií a bohatší škálou postav ze světa lidí a zvířat (pohádky seriálového typu – stejný hrdina, různé uzavřené příběhy).</p>
---------------------------------------	---

Tab. 3: Oblasti řečového rozvoje dle věku (5–7 let)

<p>Předškolní děti pětileté až sedmileté</p>	<p>Rozvojové oblasti</p>
<p>Oblast řečového rozvoje</p>	<p>Rozšiřování slovní zásoby – pojmenovávání předmětů, činností, jevů, citů a jejich významu.</p> <p>Morfologická rovina – dítě by již mělo mluvit gramaticky správně.</p> <p>Užívání synonym, homonym, antonym (dům + barák, kohoutek + kohoutek, zdravý + nemocný).</p> <p>Procvičování artikulačních dovedností a správného dýchání (jazykolamy, práce s dechovou oporou).</p> <p>Vedení rozhovoru, souvislý popis, vyprávění.</p> <p>Kladení otázek a hledání odpovědí (filozofování s dětmi, pátrání po smyslu, příčinách a následcích...).</p> <p>Rozvoj fonemického sluchu (sluchová analýza a syntéza).</p>
<p>Oblast přípravy na čtení a psaní</p>	<p>Procvičování grafomotoriky (cvičení pohyblivosti zápěstí, motorika prstů).</p> <p>Kódování a dekodování (využití symbolu k záznamu, jeho opětovné přečtení).</p> <p>Napodobování tvarů některých písmen.</p> <p>Rozlišování první, případně poslední hlásky.</p> <p>Vytváření rýmů.</p> <p>Orientace v textu – začátek, konec, nadpis, sleduje zleva doprava.</p>

<p>Oblast porozumění</p>	<p>Propojování s vlastní zkušeností (<i>Už jsi někdy byl/ zažil...?</i>).</p> <p>Propojení s jiným textem (<i>Znáš nějakou další pohádku o dracích? Co ses tam o nich dozvěděl?</i>).</p> <p>Odvozené porozumění (mezi řádky; <i>Proč poslala maminka Karkulku k babičce? Proč tam nešla sama?</i>).</p> <p>Hodnotící porozumění (<i>Co si myslíš o jednání...? – Bylo správné, že si Karkulka povídala s vlkem? Proč?</i>). Předvídání z textu na základě osobní zkušenosti (<i>Karkulka maminku neposlechla a povídala si s vlkem. – Co by asi udělala maminka, kdyby to viděla?</i>).</p> <p>Usuzování z informací v textu (odhalení skrytého významu; <i>Proč se asi vlk ptal Karkulky, kde bydlí babička?</i>), propojování informací (souvislost s vlastní zkušeností; <i>Už jsi někdy také neposlechl maminku?</i>).</p> <p>Vizualizování (<i>Jak vypadá vlk, komu je podobný? Jaká ilustrace patří k textu? Nakresli své ilustrace...</i>).</p> <p>Vyprávění (snažíme se o samostatné).</p> <p>Porozumění jednoduchým schémataům (grafy, mapy).</p> <p>Porovnávání informací ze dvou textů (např. verze pohádky O perníkové chaloupce).</p> <p>Dokončování příběhu, vymýšlení alternativních konců.</p> <p>Vymýšlení příběhů, pohádek.</p>
<p>Oblast postojů ke čtení</p>	<p>Výběr knihy podle obrázku i zájmu, vyprávění o tom, co se četlo, seznamování ostatních s obsahem knihy.</p> <p>Prohlížení knih, kde je hlavním nositelem významu obrázek a text je v menší míře (komiksy, časopisy apod.).</p> <p>Předčítání knih se složitější dějovou linií, autorských pohádek, příběhů o dětech, knih na pokračování.</p>

2.3 Posloupnosti rozvoje aneb Co dítě zvládá a kam dále směřovat v oblasti čtenářské pregramotnosti

Protože jsme si vědomi individuálního vývoje každého dítěte, uvádíme v následující tabulce (tabulka č. 4) přibližnou posloupnost činností pro dané oblasti, která nám zároveň může být nápomocna jako diagnostický nástroj pro určení aktuální úrovně rozvoje u dětí, se kterými pracujeme, a pro

hledání strategií k jejich individuálnímu posunu. Záměrně zde neužíváme věkové ohraničení, ale pracujeme s kategoriemi: začínající, postupující a pokročilý, které však vnímáme v rozsahu předškolního období.

Tab. 4: Posloupnost řečového rozvoje dle oblastí a věku

Oblast	Začínající	Postupující	Pokročilý
slovní zásoba	používání podstatných jmen, sloves	používání přídavných jmen, antonym	používání spojek, předložek, příslovčí, nadřazených pojmů; homonyma, synonyma
stavba věty	používání jednoduchých vět	používání jednoduchých souvětí	vytváření složitějších větných konstrukcí
složky řeči	vnímání rytmu, rýmu	rytmizace slov, vytváření rýmu	rozkládání slov na slabiky, rozlišování první hlásky na začátku slova
grafomotorika	má uvolněný ramenní kloub	má uvolněný loketní kloub	má uvolněné zápěstí, prsty
komunikace	vedení dialogu pomocí otázek	samostatnější řečový projev, sdělení potřeby, myšlenky	samostatný projev, vyjadřování vzájemných vztahů (příčinné, časové, místní)
vyprávění	skládání obrázků dle děje	vyprávění s pomocí obrázku	samostatné vyprávění a dokončování příběhu
kódování, dekódování	popis obrázku	využití jednoduchého obrázku k záznamu, piktogram	využití symbolu k záznamu, ideogram, čtení grafu, mapy
psaní	čárání	nápodoba písma	nápodoba tvaru některých písmen
pohyb oka	sleduje zprava doleva	bustrofédon (na dalším řádku začíná tam, kde na předchozím končil)	sleduje zleva doprava, orientuje se v textu (co je nadpis apod.)
hledání souvislostí	uvědomování si souvislosti já a text	já a text	text a text

porozumění textu	vnímání textu doslovně	odvozené porozumění (mezi řádky)	hodnotící porozumění, usuzování, propojování informací
předvídaní	předvídaní podle obrázku	předvídaní podle následujícího slova	předvídaní děje na základě zkušenosti slova
vizualizace	vybírání obrázku podle textu	vybírání obrázku podle textu, kreslení s dopomocí	samostatný výběr i kreslení dle textu
hodnocení	rozlišování dobrý/zlý	porovnávání postav příběhu	porovnání informací ze dvou textů
výběr knihy	vybírání knihy podle obrázku	vybírání knihy podle obrázku i zájmu	vybírání knihy podle obrázku, zájmu, obsahu
čtení	prohlížení leporel, obrázkových knih	prohlížení knih s dominancí ilustrace	prohlížení knih s dominancí ilustrace, nápodoba čtenářského chování
předčítání	naslouchání předčítaným knihám s jednoduchou dějovou linií a strukturou, kumulativním pohádkám	naslouchání složitějším dějovým liniím s bohatší škálou postav ze světa lidí i zvířat, pohádkám seriálového typu	naslouchání složitějším dějovým liniím, knihám na pokračování

K rozvíjení každého jednotlivého dítěte hledáme strategie, které odpovídají jeho individuálním potřebám a úrovni v jednotlivých rozvojových oblastech. Nemůžeme například požadovat od dítěte, které nezvládá samostatně odpovědět na otázku, aby sdělilo ostatním svou myšlenku či názor. Může se ale stát, že dítě je v některé rozvojové oblasti teprve na začátku a jinde pokročilé – v oblasti slovní zásoby se například jeví jako pokročilé, ale porozumění textu je na úrovni začínající.

Z výše řečeného vyplývá, že učitel by měl každé dítě dobře znát a připravovat vzdělávací nabídku v zóně jeho nejbližšího rozvoje.

3 Podmínky, prostředky a příležitosti pro rozvoj čtenářské pregramotnosti

Eva Svobodová

Čtenářská pregramotnost je součástí integrovaného vzdělávání stejně tak, jako všechny ostatní vzdělávací oblasti a jejich složky. Je součástí vzdělávací nabídky, která je dítěti v mateřské škole nabízena a předkládána v rámci aktivit řízených, ale může se stát i součástí nabídky, kterou si dítě volí samo v rámci spontánních aktivit na základě příležitostí, které mu nabízí prostředí a podmínky vytvořené pedagogy v mateřské škole. Mnohé příležitosti nabízí i chvíle sebeobsluhy, hygieny, jídla, pobytu venku atd. Některé ze základních podmínek a příležitostí k rozvoji čtenářské pregramotnosti uvádíme:

Emočně příznivé klima (well-being) jako základní podmínka

Prioritní podmínkou pro rozvoj čtenářské pregramotnosti je vytvoření emočně příznivého prostředí, ve kterém se dítě cítí bezpečně, je v něm přijímáno jak ze strany dospělých, tak dětí. Pokusíme se stručně definovat, co je charakteristické pro emočně příznivé prostředí:

- a) Bezpodmínečné přijetí ze strany dospělých a pokud možno i dětí (*Patříš mezi nás, jsi jedním z nás, respektujeme tě takového, jaký jsi, a je dobře, že jsi tu s námi. Máme-li výhrady, jsou vůči tvému chování nebo jeho následkům, ale ne vůči tvé osobě. Důvěřujeme ti, že se budeš snažit, jak nejlépe umíš, aby nám spolu bylo dobře.*).
- b) Vytvoření místa pro každé dítě (a to místa fyzického i sociálního – *tvá židle, tvá postýlka, tvůj plyšák atd.; jsi pro nás důležitý, scházíš nám, když tu nejsi, potřebujeme znát tvůj názor atd.*).
- c) Efektivní komunikace, to znamená minimalizování slovních pokynů a příkazů a jejich náhrada informacemi, popisem či konstatováním a používáním dalších efektivních technik.
- d) Vytváření prostoru pro samostatnost, a to nejen v sebeobsluze, ale i při řešení problémů a situací; poskytování výběru, ale pouze v těch kategoriích, které jsou pro pedagoga akceptovatelné (např. Ize: *Půjdeme na zahradu, nebo na procházku?*; nelze: *Půjdeme ven,*

nebo zůstaneme ve školce?). Pokud dítě nemůže situaci samo zvládnout, poskytneme mu oporu a pomoc.

- e) Společné vytváření pravidel, která vedou ke vzájemnému respektu a neublíživání si. Dítě musí jasně vědět, co je u nás správné a co ne.
- f) Pokud dítě pravidla nedodrží či udělá něco nesprávně, netrestáme ho, nehubujeme a nezlobíme se, ale dáme jasně a stručně najevo svůj nesouhlas a spolu s dítětem hledáme způsob nápravy.
- g) Kvalitní zpětná vazba, ve které by mělo převažovat ocenění a vyzdvižení pozitivního chování nad upozorňováním na chyby, kterých se dítě dopustilo.
- h) Práce s emocemi: mluvíme s dětmi o svých i jejich emocích a učíme je s nimi zacházet.
- i) Emočně příznivé prostředí je závislé na osobě pedagoga, který by měl být především laskavě důsledný, spravedlivý, pravdivý, pro dítě srozumitelný; pedagoga, který je nejen „fyzicky“, ale také psychicky přítomný a jehož přístup je postavený na důvěře v dítě.
- j) Dostatek času na vše.

Další podmínky, prostředky a příležitosti k rozvoji čtenářské pregramotnosti

- Důležitou podmínkou je NESPĚCHAT, NEPŘEHLCOVAT děti nabídkou činností a aktivit a najít čas na OPAKOVÁNÍ. Ubrat na kvantitě a přidat na kvalitě ve smyslu nabídnout dětem větší prostor k zažití sdílených činností a aktivit a jejich opakování.
- Samozřejmostí by měla být kvalitně vybavená a dětem dostupná knihovna, ve které nescházejí knihy ze zlatého fondu české i světové literatury pro děti ani současná literatura, především knihy oceněné různými literárními cenami. Při výběru knih je zapotřebí respektovat věkové složení třídy, ale neměly by scházet ani knihy náročnější a méně náročné s ohledem na individuální rozvoj jednotlivých dětí. Jedním ze základních kritérií výběru by vedle literární kvality měla být i kvalitní ilustrace.
- Další příležitostí k rozvoji čtenářské pregramotnosti je spolupráce s knihovnou, která nespočívá jen ve formální návštěvě knihovny

dvakrát v roce, ale je systematickou součástí vzdělávání dětí. Nejen, že jsou pro děti ve spolupráci s knihovníkem/knihovnicí připravovány programy, ale je zde i prostor pro volné vyhledávání a prohlížení knížek, knihy si lze zapůjčovat do mateřské školy a opět je do knihovny vracet.

- Nelze opomenout spolupráci s rodiči a prarodiči ve smyslu předčítání dětem. Velmi se osvědčila forma spolupráce s babičkami i dědečky dětí, kteří docházejí do mateřské školy, v podobě předčítání pohádek dětem.
- Možností je i vytvoření čtenářského koutku ve třídě či v herně mateřské školy, kde si mohou děti prohlížet a „číst“ knihy z knihovny a třeba i knihy přinesené z domova. Obdobně lze zřídit v prostředí třídy mateřské školy „školkovou knihovnu“, kterou si děti i paní učitelky vybaví z domova přinesenými knížkami a tyto si lze podle domluvených pravidel vypůjčit domů a opět nepoškozené vrátit. Děti si mohou vyrobit čtenářské průkazky.
- Zřízení knižní budky s knížkami pro děti, která je dostupná a motivující i pro širší veřejnost, je dalším příkladem dobré praxe.

Obr. 2: Knižní budka

Obr. 3: Knižní budka

- Dostupnost kvalitních časopisů pro děti, pokud možno bez reklam. Za kvalitní časopisy ze současné produkce považujeme např. Sluníčko (opět se vrací ke své kvalitě), Puntík, Čtyřlístek, Mateřídoušku...
- Využití maňáskového, marionetového, javajkového divadla; využití pohádkového kuffíku vytvořeného na principu japonského divadla kamishibai a upraveného do českých předčtenářských podmínek.
- „Živý“, obrazovkou nezprostředkovaný pohádkový příběh odehraný loutkami, učiteli a učitelkami, na němž participují všichni přítomní, je i dnes pro děti nenahraditelný a je velmi efektivní vzdělávací příležitostí v oblasti čtenářské pregramotnosti.
- Výroba vlastních loutek – plošných, dlaňových, kornoutových, vařečkových, jednoduchých marionet na drátu – a jejich využití ve hře, kde jsou jednotlivé postavy rozehrávány, vstupují do vzájemného dialogu, kde je fabulován jednoduchý příběh, který má začátek a konec, přispívá nejen k rozvoji slovní zásoby, myšlení, fantazie, uplatnění vlastní zkušenosti, ale zároveň rozvíjí vzájemnou komunikaci a kooperaci dětí.

- Zhotovení vlastní pohádkové ilustrované knížky, např. i ve spolupráci s rodiči, na základě společně sdíleného čtení pohádky, kdy každé dítě s rodičem výtvarně zpracovává určitou sekvenci z pohádky a společně o ní diskutují, s využitím vizualizace a vlastní zkušenosti.
- I když děti ještě neumí číst, je dobré v mateřské škole užívat písma k označení některých míst ke hrám či k ukládání hraček aj. (např. DÍLNA, LEGO), optimální je kombinace označení piktogramem či obrázkem v kombinaci se slovem psaným velkými tiskacími písmeny. Děti tak vedeme k poznání, že psaná forma jazyka je nositelem informace a vytváříme podmínky pro základy čtení globální metodou.
- Užívání piktogramů, např. k zobrazení pravidel a obrázkových postupů u činností, které s dětmi pravidelně provádíme (mytí rukou, oblékání apod.). Obrázkovým seriálem si můžeme zobrazit pobyt v mateřské škole od příchodu dítěte s rodičem přes ranní hry, setkání v kruhu, svačinu, pobyt venku, oběd, odpočinek, odpolední svačinu a hru až po odchod s rodičem. Význam takového seriálu nevnímáme pouze v předčtenářské oblasti, ale i v orientaci v čase a v získání osobní sebejistoty a ubezpečení, že dítě nezůstane v mateřské škole navždy.
- Užívání psané podoby jména dítěte. Obecně se v mateřských školách pouští od užívání značek a stále více se objevuje užití jména – samostatně, spolu s oskenovanou fotografií či ještě spolu se značkou. Je zapotřebí si uvědomit, že užití značky spolu se jménem podává dítěti matoucí informaci. Je-li pod autíčkem napsáno PETR, nejedná se o autentické užití písemného znaku. Pod autíčkem by dítě mělo vidět nadpis AUTO, aby byla informace pravdivá. Lepší by bylo, kdyby dítě samo sebe nakreslilo a pod obrázek bychom napsali PETR.
- Zhotovení narozeninového kalendáře nejrůznějšími technikami, např. narozeninové dorty nebo závěsný kalendář, kde je fotografie dítěte propojena s psanou podobou jeho jména a počet přidaných svíček nebo navlečených korálků pod jménem určuje, kolik je dítěti let a kolikáté narozeniny slaví.

- Příležitostí k rozvoji čtenářské pregramotnosti může být, když dítě vidí učitelku, jak čte a píše. Například když se děti učí novou básničku, učitelka ji napíše tiskacími písmeny (děti mohou básničku ilustrovat) a vyvěsí někde na dobře viditelném místě. S ilustracemi dětí je tento záznam milým artefaktem a učitelce umožňuje se kdykoliv přiznat podívat a zkontrolovat, zda básničku říkají správně. Ke konci roku pak může ve třídě viset prádelní šňůra plná básniček, písniček a veršovaných rituálů, které děti znají a „čtou“ podle ilustrací.
- Dítě se samo „zapisuje“ na stabilní docházkový list (vytvořený učitelkou třeba jako pás nebo kruh se jmény dětí) tím, že připne kolíček se svým jménem na své jméno na list.
- Učitelka dětem ve volných chvílích vypráví příběhy (co se jí přihodilo; jak to bylo, když byla malá; co by se mohlo stát, kdyby... atd.) a podporuje děti k sdělování jejich příběhů ve vzájemném dialogu dítě-učitelka, kdy dítě vypráví a učitelka klade doplňující otázky. Postupně se snaží do sdělování příběhů zapojit další děti a dovést je k dialogu dítě-dítě.
- Učitelka vědomě používá rčení, rituály a říkadla, jejichž obsah je pro děti sdělný a nese určité poselství či instrukci. Například: *Pokazít se může, napravit se musí... Nevadí, nevadí, to se rychle opraví... Ó, ó, ó, to se povedlo... Jedna, dva, tři, čtyři, pět, těšíme se na oběd...* Tato rčení pomáhají dítěti porozumět situacím, orientovat se v nich a řešit je. Informují ho o tom, co je správné a co ne, jak se co v jeho školce dělá.
- Každá učitelka má své vlastní strategie, o kterých si mnohdy ani neuvědomuje, že jsou cestou ke čtenářské gramotnosti. V některých mateřských školách například denně pozorují a formou piktogramů zapisují počasí; jinde jsou ve třídě umístěny hodiny, na které děti vidí, a učitelka tak může použít informace o čase či časovém úseku, který mohou děti na hodinách sledovat. Píšeme-li nějaké sdělení rodičům na nástěnku, přečteme si je společně s dětmi, nejlépe několikrát v průběhu dne, a děti je pak mohou rodičům samy „přečíst“ atd.

4 Integrované bloky jako jedna z cest k rozvoji čtenářské pregramotnosti

Plánovaná forma vzdělávání v mateřské škole je realizována formou integrovaných bloků. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV) uvádí, že „bloky jsou tvořeny tak, aby ‚zasahovaly‘ (integrovaly) všechny vzdělávací oblasti (s tím, že některá oblast může převažovat, jiné se může blok dotýkat jen velmi okrajově); tyto bloky jsou tedy vzhledem ke vzdělávacím oblastem RVP PV průřezové. Integrované bloky se vztahují k určitému tématu, vycházejí z praktických životních problémů a situací nebo jsou zaměřeny k určitým činnostem, k praktickým aktivitám apod. Mohou tak mít podobu tematických celků, projektů či programů.“ (RVP PV, 2018, s. 30).

RVP PV neuvádí čtenářskou pregramotnost jako samostatnou kategorii obsahu předškolního vzdělávání, ale její cíle jsou obsaženy ve všech vzdělávacích oblastech, primárně v oblasti Dítě a jeho psychika. Kniha samotná a příběhy v ní obsažené mohou být nositeli tématu, ke kterému se integrovaný blok vztahuje, a vytvářet tak příležitosti k naplňování cílů čtenářské pregramotnosti jak v oblasti vztahové, tak v oblasti dovednostní. Předčtenářské strategie mají potenciál pomoci dítěti nejen k porozumění příběhu, ale i k porozumění tématu samotnému; jsou nástrojem k pochopení světa a cestou k vytváření kritického myšlení, ale třeba i k pochopení zadání a pravidel her, porozumění říkadlům apod.

V následujících podkapitolách se pokusíme nastínit možnosti propojení čtenářské pregramotnosti s obsahem předškolního vzdělávání v integrovaných blocích.

Záměrně ponecháváme individuální rukopis jednotlivých autorek a nesnažíme se o jednotnou formu zápisu integrovaných celků. Jediné, co bylo sjednoceno, je formulování cílů a výstupů.

4.1 Zahrada

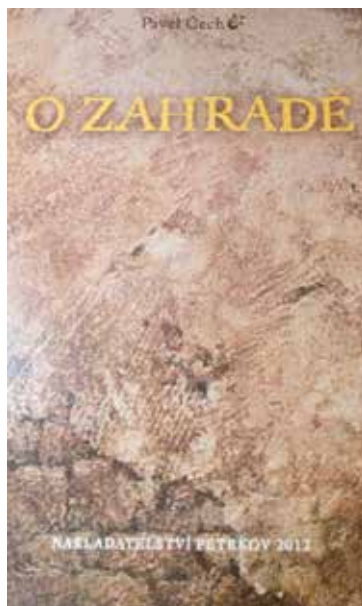
Kateřina Duřáková, učitelka MŠ, Lomnice nad Lužnicí

V tomto integrovaném bloku se děti seznámí s knihou Pavla Čecha *O zahradě* a prožijí příběh kluka Františka, jehož dětské oči vidí svět plný tajemství i kouzel, která naše dospělá srdce nezachytí. Hlavním záměrem je propojení úžasných ilustrací Pavla Čecha s fantazijním světem dítěte a přírody.

Charakteristika dětské skupiny, v níž byl celek realizován:

Činnosti probíhaly ve třídě, ve které je zapsáno 28 dětí ve věku 6–7 let. Obvyklá docházka do mateřské školy je okolo 25 dětí.

Obr. 4: Obálka knihy O zahradě (P. Čech)

Cíle a očekávané výstupy:

Cíle	Očekávané výstupy
Rozvoj schopnosti porozumět příběhu a zájmu o literaturu.	Dítě vysvětlí, co se v příběhu přihodilo a projeví zájem o jeho pokračování.
Zpřesňování a kultivace zrakového vnímání.	Dítě objeví detail v ilustraci.
Rozvoj souvislého vyjadřování.	Dítě vyjádří slovně svou myšlenku.
Rozvoj tvořivého sebevyjádření.	Dítě vyjádří svou fantazijní představu slovně i výtvarně.
Rozvoj pohybových dovedností.	Dítě si zapamatuje a zopakuje pohybový vzorec.
Rozvoj sebeovládání.	Dítě počká, až na ně dojde řada.
Kultivace estetického vnímání světa.	Dítě popíše a zhodnotí vnímanou realitu.
Vytváření povědomí o proměnách přírody.	Dítě pozná a charakterizuje roční doby ve vztahu ke stromu.

Pavel Čech: O zahradě – stručný obsah

Malý František moc touží podívat se do staré zamčené zahrady, o které se povídá spousta podivných věcí. Nepodaří se mu to. Jako mladý muž odejde do světa a vrátí se starý. Vstoupí do zahrady, ale ta je jen obyčejnou zanedbanou zahradou. Naštěstí vše z dálky pozoruje malý chlapec...

Činnosti:

- Práce s knihou textem i ilustracemi – diskuze, otázky, hádanky, poslech textu, vymýšlení vlastního textu.
- Odkrývání tajemství – rozbalování šátků tak, aby na každého vyšlo (vysvětleno níže – První den).
- Výtvarné aktivity – společná zahrada.
- Dělení jablíček podle počtu dětí.
- Vycházky do zahrad a hry na školní zahradě.

Hry:

Zahradník a žížaly: Zahradník honí děti-žížaly. Kdo je chycen, zařadí se za zahradníka a pomáhá chytat. Pravidlo: Dlouhá žížala za zahradníkem se nesmí roztrhnout.

Zahradník (má na hlavě zahradnický klobouk): – *Já zahradník potřebuji ke své práci třeba tebe.* (ukáže na dítě). – *Co jsi?* (dítě odpoví třeba SEKAČKA). *A co s tebou budu dělat, sekačko?* – *Sekat trávu, zahradníku.* – *Aháááá.* Může následovat: – *Tak já si to vyzkouším...* (a zobrazení sečení trávy).

Dům, domek, domeček: Učitelka či dítě střídá pojmy a děti je zpodobňují; platí, že velkou věc dělá více dětí dohromady, střední jedno nebo dvě a na malou je každý sám, snaží se být co nejmenší. Hrajeme s pojmy, které se dotýkají našeho tématu.

Šel zahradník do zahrady s motykou, s motykou, vykopal tam rozmarýnu velikou, velikou. *Nebyla to rozmarýnka, byl to křen, byl to křen, vyhodil ho zahradníček z okna ven, z okna ven.* To byl ale zahradník popleta, spletl si rozmarýnu a křen. Ale to nebylo jediné, co popletl... Třeba: *Šel zahradník sekat trávu sekačkou, sekačkou, poplet se a sekal trávu* (hledáme rým, čím mohl trávu sekat – *vrtačkou, stříkačkou?*). Jak to asi vypadalo? A jindy: *Šel zahradník zalít kytky konvičkou, konvičkou, poplet se a chtěl zalívat*

(hledáme rým: *paličkou, tkaničkou, růžičkou...*); *Šel zahradník sklízet zralé jahody, jahody, poplet se a proto... atd.*

Kořeny, koruna, větve a listy: Na motivy hry Hlava, ramena, kolena, palce zpíváme:

||: kořeny, koruna, větve a listy, větve a listy, větve a listy :|| Poslední sloka je podle ročního období a pohybem ji můžeme ilustrovat podle fantazie dětí, třeba každý jinak: *V zimě na mě padá sníh (celý kvetu na jaře... v létě ti dám jablíčko... podzim šustí ve větvích).*

Čížečku, čížečku, ptáčku maličký, pověz mi čížečku, jak sejí mák. Aj tak tak, sejí mák, aj tak tak, sejí mák, aj tak tak, sejí mák, tak sejí mák. (Pokračuje se: *plejí, kopou, kropí, řežou, suší, tlučou, jedí...* Všechno si musíme vysvětlit a ukázat, nakonec si vyklepeme a sníme mák z makovice).

Kimova hra: 5–10 předmětů rozložíme na dobře viditelné místo, necháme děti pozorovat asi 20 sekund, pak předměty přikryjeme šátkem a děti se snaží pojmenovat, co všechno mezi předměty bylo. Můžeme hrát v různých obměnách.

Na tématu Zahrada začínáme pracovat v polovině teplého a blátivého ledna. Máme za sebou vánoční shon. Cítím silnou potřebu zpomalit život ve třídě a odolávám pokušení začít dětem číst z knihy Pavla Čecha. Vždyť ani nevím, jak děti chápou pojem zahrada, a i já si chci vychutnat těšení na život na naší jarní zahradě... A také jsem zvědavá, jak si to se třídou předškoláků a jejich průměrnou docházkou kolem 25 dětí užijeme.

První den: Ráno si při cvičení hrajeme hry spojené se zahradou, které známe z loňska: Čížečku, čížečku a Uvjíme věneček. Po svačině si každý den říkáme, co nás dneska čeká – dnes je to ukryté tajemství. Až ho odkryjeme, možná uhádneme, o čem si budeme povídat a na co si budeme hrát (Odkrývání tajemství). Musíme odkrývat opatrně, aby se tajemství neztratilo... Ukázala jsem, jak maličko může každý zatáhnout za šátek, aby se na všechny dostalo. Dostalo – dokonce dvakrát, a to je nás 25. Objevilo se jablko, větvička, kámen, kůra, cibule, motýčka, suchý list. Hrajeme Kimovu hru: zakrývám věci šátkem a snažíme se vzpomenout si, co tam bylo. Společně jsme to zvládli napoprvé, podruhé to byla hračka –

kontrolujeme počtem, je jich sedm, správně. Jsme super! A teď hádanka – *Kde bychom všechny tyto věci mohli najít? Ve špajzu ne, tam si nedáváme kameny ani suché listy! Na zahradě! Zásah! Správně! A co ještě můžeme najít na zahradě? Padají nápady a konečně někdo řekl – STROMY! Ano. A na ty si teď zahrajeme. Děti se promění na stromy a učitelka je vítr, který hýbá větvemi, velký vítr a malý vítr. Je jaro, stromy rozkvetly... Je léto dozrává ovoce. Co na tobě uzrálo, strome? Je podzim, listí padá ze stromů (kluci jsou stromy a děvčata listy – poletují mezi stromy, hraje jim flétna – vítr; když se listy unaví, promění se na stromy a kluci listy poletují mezi stromy). Je zima, zahradu přikryl sníh a my odpočíváme... (puštěna hudba: Vivaldi – Zima).*

Na závěr děti dostanou dárek od naší zahrady – ke každému stolečku jedno jablko, jeden příborový nůž a talířek. Jejich úkolem je rozdělit jablko tak, aby se na každého dostal kousek a zároveň si určit toho, kdo bude jablko krájet. Lépe se daří krájet děvčatům. Z jablíček zůstala jen semínka. Padá návrh, že bychom je měli zasadit na zahradě. Jdeme na to!

Druhý den: Začínáme zase s pohybovými hrami: Čížečku, čížečku; Šel zahradník do zahrady; přidáváme jógové pozice: strom, motýl, kobylka atd. Společně plánujeme u svačiny: *O čem jsme si včera povídali, na co si hráli? Na co si chcete zahrát znova? Vyhrál vítr a listy. A víte, kdo pečuje o zahradu? Tak na toho si dnes zahrajeme.*

Já jsem zahradník a ke své práci potřebuji – kdo z dětí má nápad, co zahradník potřebuje, přistoupí k zahradníkovi a řekne například: Já jsem motyka. Učitelka (zahradník): A na co tě potřebuji, motyko? Dítě: Na kopání. Učitelka (zahradník): Na jaké kopání, třeba do míče? Snažíme se, aby děti formulovaly co nejpřesněji.

Kdo má doma zahradu? Kdo je u vás zahradník? Co na té zahradě máte? Jakou roční dobu tam máme teď? Jaké známe roční doby? Zopakujeme si včerejší seznámení se zahradou v různých ročních obdobích, na motiv hry Hlava, ramena, kolena palce zpíváme: kořeny, koruna, větve a listy, větve a listy, větve a listy, kořeny, koruna, větve a listy – a dál doplňujeme: V zimě na mě padá sníh (celý kvetu na jaře... v létě ti dám jablíčko... podzim šustí ve větvích). Co jsme zapomněli na stromě pojmenovat? Kmen! A strom bez kmene by nebyl strom, ale... napověděla jsem hláskováním K E Ř. A už to

víme, keř. Ještě si můžeme zahrát na STROM (zkusíme udělat jeden strom z více dětí), STRO-MEK (každý jak chce sám), STRO-ME-ČEK (většinou dělají děti vkleče); KEŘ, KE-ŘÍK, KE-ŘÍ-ČEK (obdobně znázorníme). *To je zajímavé, co potřebujeme k tomu, abychom udělali něco velkého? Aby nás bylo hodně! No to bychom si měli pamatovat, stromek nebo stromeček udělá člověk sám, ale na velký strom nás musí být víc!*

Každá zahrada je jiná – co všechno na zahradě roste? Děti to mohou říct nebo předvést jako hádanku a pak už jdeme na procházku do zahrad a podrobujeme je kritickým pohledům. Co se nám na nich líbí a co ne? Nakonec si prohlédneme naši „školkovou“ zahradu a ta se nám líbí ze všech nejvíce, protože je naším místem na hraní. Místo, kde jsme zasadili semínka, musíme bránit, protože děti mají velkou chuť je vyhrabat a podívat se, jestli už nám rostou.

Třetí den: Co budeme dělat dnes, jsme si řekli už včera při obědě. Na děti od rána čeká velký papír a zadání: *Nakreslíme si takovou zahradu, na které by se nám všem líbilo.* Kreslíme tuší a vybarvujeme vodovými barvami. U papíru se děti střídají, na společnou práci je nás moc. Kdo nekreslí, může si hrát, jak chce. Kluci se rozhodli, že si postaví zahradu ze stavebnic. Když přijde kolegyňě, zahrajeme si včerejší hry a pak společně prohlížíme náš obrázek a pojmenováváme, co naše zahrada ukrývá. Musíme uznat, že se vydařila, každý by si tam našel místo, kde by se mu líbilo: *La, la, la, ta se nám povedla! JO!*

Čtvrtý a pátý den: Každé ráno vybíráme, jaké hry si dnes zahrajeme. A dnes děti opět čeká tajemství. Nejdříve ho pod šátkem osaháme a hádáme, co by to mohlo být. Možná to bude kniha... Uvidíme. Pak pomalu odkrýváme – už nám to jde krásně pomaličku. Je to kniha, kniha o zahradě. *Zahrada* od Pavla Čecha. Je potřeba šest pomocníků – asistentů, kteří pomohou vyzkoumat, jaká tajemství knížka ukrývá. Říkám šest jmen – poznáte, jak jsem na ně přišla? Aha, každý má na sobě něco zeleného. Tak se budeme knížce o zahradě líbit. Trochu se protáhneme (hra v šesti se hraje úplně jinak, vedení nechávám dětem) a jdeme na to.

První obrázky nás provokují k otázkám: *Co ti ten obrázek připomíná? Mohou být ve městě ukryté zahrady? Najdeš tam nějakou? Co asi bude na druhé straně? Co ti to připomíná? K čemu to bude? Na co to ten kluk má?* atd.

Užíváme čtenářské strategie: propojování, hledání souvislostí, předvídání, vyhodnocujeme, abychom mohli vyprávět ostatním, co jsme vyzkoumali. Odpoledne zkoumají další děti a sdělujeme si, co jsme vyzkoumali. Knihu jsme klasicky nečetli, ale vždy jsme napřed prohlédli obrázek a teprve pak si dopřáli kousek textu. Pracovalo se se skupinkami po pěti až šesti dětech ve chvíli, kdy byla ve třídě kolegyně nebo když bylo ráno nebo odpoledne méně dětí. Vychází se z jejich zájmů, diskuze byla pokaždé trochu jiná, stejné bylo jedině zkoumání obrázku se zamčenou zahradou. Nakonec všichni víme, že kluk z knížky se jmenuje František a moc touží podívat se do zahrady, ve které se dějí podivné věci. Alespoň si to lidé povídají.

Šestý den: *Dnešek bude časem splněných přání. Co je to vlastně čas? Hodiny? Super, ty ho měří... Je na mobilu... Také správně. A když dlouho telefonujeme, tak pak nemáme čas. Může se čas zastavit? Hodiny ano, ale čas ne. Ale zahrát si na to můžeme. Jaké by to bylo, kdyby se v zahradě zastavil čas? Na daný signál (vypnutí hudby, bubínek, triangel) děti zkamení (zastavíme čas), zase ho pustíme a zase zastavíme. Hrajeme si na štronzo. Ve kterém okamžiku v průběhu roku bychom chtěli zastavit čas? A proč? Co by se stalo s námi (se světem), kdybychom neměli čas? Děti, já mám také podobné přání, jako měl František, když si přál podívat se do té tajemné zahrady. Víte co? Já vám ho pošeptám... (kdo chce, může své přání pošeptat kamarádovi, nebo ho může říct nahlas a podělit se o něj s ostatními). Co myslíte, splní se nám...? Jestli se přání splnilo Františkovi, to si zatím necháme nezodpovězené.*

Sedmý den: *Co nás čeká dnes? Budeme opakovat všechno, co jsme se o zahradě naučili. Abychom to nezapomněli. Jak se asi ráno rozcvičují zahradníci? Opakujeme hry, které jsme se naučili, také honičku na zahradníka a žížaly. K čemu jsou žížaly zahradníkům dobré? To byl tedy zahradník popleta, když chtěl vyhnat žížaly ze zahrady – a ony jsou tak užitečné. Při hře na zahradníka a jeho náradí už nám jde lépe vyjadřovat funkci náradí. Zkoušíme nahlas sdělit svá zatím nesplněná přání... třeba se nám jednou splní. Na rozloučenou nám zahrada opět přinesla dárek. Děti se stejně jako na začátku domlouvají, kdo rozkrájí jablíčko na tolik dílů, kolik je u stolu dětí. Už se na to těší, protože ví, že to zvládnou.*

Evaluace:

Původně byly činnosti plánovány na týden, vyšly však téměř na dva. Rozhodla jsem se, že knihu ještě neopustím. Jen ji teď na chvíli odložíme a vrátíme se k ní, až se bude naše zahrada na jaře proměňovat. Knihu jsme nedočítali do konce, skončili jsme představami, co všechno by mohlo v zavřené zahradě být, a naším přáním. Zda se splní Františkovo přání, nevíme. Příběh starého Františka jsem už dětem nenabídla, mám obavu, že by ho ještě nepochopily. Ale chci se k němu vrátit s dětmi, které projeví zájem, třeba při odpoledních činnostech. Také máme zasazená semínka z jablíček a před sebou otázku, co s nimi udělá jaro.

Příliš se mi nedařilo zpomalit. Děť je mnoho a v momentě, kdy se nudí, začnou zlobit. Potřebují činnost, a to mne nutí jim nabízet další a další aktivity. Denně jsme se ale vraceli ke známým hrám a činnostem a děti to bavilo, rády opakují věci, které znají. Vyzkoušela jsem si práci s malou skupinou a konstatuji, že tento způsob práce je pro učitelku podstatně snazší a pro děti intenzivnější. Dařilo se mi dávat dětem prostor pro samostatnost, mohly si denně vybírat hry, řešit situace.

Obr. 5: Práce dětí v rámci realizace tematického celku Zahrada

Očekávané výstupy	Vyhodnocení jejich dosažení
Dítě vysvětlí, co se v příběhu přihodilo, a má zájem o jeho pokračování.	V malých skupinách se dařilo udržet zájem tím, že si děti příběh samy modelovaly, měly vnitřní motivaci pokračovat dál.
Dítě objeví detail v ilustraci.	Někteří chlapci dovedli o detailu i dlouze diskutovat.
Dítě vyjádří slovně svou myšlenku.	Vyjádřit své přání se nedařilo všem dětem stejně. Kupodivu byli šikovnější chlapci.
Dítě vyjádří svou fantazijní představu slovně i výtvarně.	Jak kdo. Většinou se lépe vyjadřovali chlapci, ale našel se i jeden, který vůbec nic neřekl. Některé holčičky se stydí před skupinou vyjadřovat.
Dítě si zapamatuje a zopakuje pohybový vzorec.	Bavilo je především zrychlování pohybového vzorce, ale ne všichni to zvládali.
Dítě počká, až na ně dojde řada.	Pro některé chlapce bylo čekání obtížné a zpříjemňovali si ho různými pohyby, ale počkali a od činnosti neodešli.
Dítě popíše a zhodnotí vnímanou realitu.	Zahrady děti hodnotily ve vztahu k funkčnosti pro hru dětí a z estetického hlediska. Líbí x nelíbí, hezká x ošklivá, smutná x veselá.
Dítě pozná a charakterizuje roční doby ve vztahu ke stromu.	Až na děti, u kterých zvažujeme odklad školní docházky, ty potřebovaly napovědět, to zvládali všichni.

Další, neplánované výstupy:

- Děti se zvládly ve skupině domluvit, kdo nakrájí jablko a na kolik dílů – zvládly to děti u všech stolečků.
- Děti se naučily nové pojmy vztahující se k zahradě.
- Děti pojmenovaly funkci zahradnického náčiní.
- Děti pojmenovaly rozdíl mezi stromem a keřem.
- Děti popsaly části stromu (koruna, větve, listy, kmen a kořeny).

Pozor na rizika:

- Nepřehltit děti obrázky, na jedno sezení nad knihou stačí dva, maximálně čtyři – jsou velmi podnětné.
- Nedělat vše s celou třídou, některé části je dobré dělat ve skupině.

Zkušenosti z praxe:

- Text knihy je pro předškolní děti poněkud náročný, lepší je pracovat především s ilustracemi, které jsou jedinečné, nebo vybírat z textu některé části.
- S knihou je vhodné pracovat pomalu, po částech a v menší skupině, kde se déle udrží zájem a pozornost. Děti se zlepšovaly v komunikaci, nebály se vyjadřovat své myšlenky, pocity a nápady, všímaly si detailů, přinášely své zkušenosti, projevovaly zájem o pokračování příběhu.
- Děti přinesly knihu E. Petišky (1979) *O jabloňce*, že je také o zahradě. Společně jsme si ji přečetli.
- Některé děti se ke knize samy vracely a zkoušely ji „číst“.

4.2 Sluníčko a jarní zdravení

Hana Švejdová, lektor DVPP v oblasti předškolní pedagogiky, Klatovy

Východiska:

Je studené předjaří, kdy se všichni těší na jaro a místo toho sněží, fouká, zebe. Motivací pro práci s krátkým pohádkovým příběhem Jiřího Kahouna *Sluníčko a jarní zdravení* a stejnojmennou kapitolou z knížky Ivana Klímy *Kde bydlí slunce* je potřeba posílit zdvořilostní chování dětí i jejich rodičů v podobě vzájemného pozdravení. Dalším východiskem je potřeba podporovat čtenářskou pregramotnost.

Charakteristika celku:

Integrovaný celek byl realizován v předjaří, ale mohl by být zařazen kdykoliv v průběhu roku, kdy je marně očekáváno sluníčko na obloze. Jeho prioritním posláním je nejen monitorovat počasí, ale současně vyzdvihnout zdravení jako projev slušného chování a učit děti vnímat obsah slova. Vybraná literární předloha má poetiku, vtip i nápad, jak vést děti k samostatnému řešení situace, porozumění slovu, podobně jako všechny ostatní Kahounovy pohádky (např. *Pískací kornoutek*, *Chumelení*, *Příběhy včelích medvídků* a další).

Charakteristika dětské skupiny, v níž byl celek realizován:

Zapsaných je 28 dětí, z toho je obvykle přítomných 20 dětí ve věku 4–6 let.

Cíle a očekávané výstupy:

Cíle	Očekávané výstupy
Aktivně zapojovat děti do společné činnosti a sdílet ji s ostatními.	Dítě se zapojuje do společných činností, nestraní se ostatních dětí, hraje si s nimi.
Posilovat zdvořilostní návyky dítěte.	Dítě pozdraví při vstupu i odchodu z mateřské školy, dítě pozdraví, vidí-li někoho známého.
Rozvíjet schopnost porozumění a zapamatování si krátkého říkadla.	Dítě pohybově zobrazuje obsah říkadla a řekne ho z paměti.
Rozvíjet schopnost porozumění slovu, textu.	Dítě dokáže říct, co se stalo a proč, dokáže na základě slovního podnětu reagovat slovně i fyzicky.
Učit děti znát části těla.	Dítě ukáže a pojmenuje jednotlivé části těla.
Učit děti napodobit jednoduchý pohybový vzorec.	Dítě vědomě napodobí pohyb podle vzoru a pokynu.
Učit děti vnímat rým.	Dítě vytváří jednoduché rýmy.
Učit děti nové poznatky (konkrétně o slunci).	Dítě sleduje čtený text a reprodukuje jej.
Posilovat povědomí dětí o tom, co se nesmí.	Dítě pojmenuje, kdo se smí dotýkat jeho těla.
Rozvíjet samostatnost dítěte.	Dítě uplatňuje svůj nápad, názor, vybere si partnera pro hru, řeší elementární situaci.
Pomoci dětem porozumět zadání (slovu, větě) prostřednictvím pohybového zobrazování.	Dítě reaguje na slovo, slovní spojení či pokyn pohybem a naopak.
Učit děti porozumět symbolům a znakům.	Dítě čte symboly a reaguje na ně.
Nabídnout dětem zkušenost, že odpovědi na důležité věci nabízí knížka.	Dítě vyhledává a prohlíží si knížky, popisuje obrázek, dožaduje se předčítání.
Učit děti porozumět homonymu.	Dítě pojmenuje dva významy jednoho slova: sluníčko – sluníčko atd.

První část: činnosti předcházející práci s příběhem

- Hra s říkadlem, kontaktem, rytmem, rýmem, fantazií

Ben ben ben, blechy ven, už tu zimu vyženem.

Haraburi harabáda, vyleštíme slunci záda.

A pak spolu tralala vystartujem' do jara.

Obměny:

- Když se řekne Haraburi polínka, haraburi tisíc brček... (co vyleštíme, namažeme – kolínka, krček atd.; kde ho na těle máme, mezi čím je krček a mezi čím je nos atd.).
- Říkadlo můžeme zaznamenat graficky – vytvořit značku pro tlesnutí (X), plesnutí (O), dupnutí (!). Záznam pro pohybový doprovod říkadla pak může vypadat následovně: XXX, OOO, !!! – třikrát tlesknout, třikrát plesknout, zbytek vydupat.

Reflexe: *Kdo smí hladit, mazat, dotýkat se mého těla? Smí každý???*

Obr. 6: Práce dětí v rámci celku na téma „zimě zákaz vjezdu“

- **Pohybová hra: Kdo nám ťuká na vrata?**

Jedná se o obměnu známé hry Na peška. Text při obcházení kruhu zní následovně: *Vstávej, vstávej ratata, jaro ťuká na vrata...* Děti sedí v kruhu a rytmicky doprovázejí říkadlo, jedno z dětí chodí s pomlázkou okolo, někomu zaťuká na záda (prstem, pomlázkou apod.), pustí pomlázku na zem a utíká. Probuzené dítě ho honí okolo kruhu, úkolem ťukajícího je co nejdřív zaujmout volné místo v kruhu a posadit se tam.

Reflexe: *Kdo ťuká na vrata? Co je to jaro? Už jsi našel venku nějakou jarní stopu, jarní znamení? Čím může ťukat jaro na vrata? Co je pro jaro typické? Co se děje na jaře?*

- **Pohybová hra: Dobrý den, pojdte ven...**

Obměna předchozí pohybové hry s novým pravidlem a během v protisměru s kontaktem. Dítě chodící kolem kruhu sedících dětí zaťuká někomu na záda a řekne: *Dobrý den, pojdte ven!* Dotyčné dítě vyskočí a každé z dětí běží na opačnou stranu kolem kruhu. Když se potkají, podají si ruku a popřejí si *Dobrý den*, běží dál a snaží se co nejrychleji obsadit volné místo v kruhu. Kdo si nestihne sednout na volné místo, chodí okolo kruhu v další hře.

Reflexe: *Proč chodíme ven? Co se dá venku vidět, zažít? Výtvarně si zaznamenáváme zážitky a objevy z jarních vycházek.*

- **Hudebně pohybová hra: Čas jak voda rychle plyne**

Text písničky:

*Čas jako voda rychle plyne, na jaro se už těšíme,
hoja hoja, hoja hoja, hoja hoja, DŽUNDŽA, hoja hoja hoja hoja hoja
hoja DŽUNDŽA.*

Melodie písničky: C E G E F D E D, C E G E F D E D; refrén: E E F D, E E F D, E E F D C C

Děti stojí v kruhu spojené za ruce a společně s pohupováním paží zpívají první část písničky. Poté utvoří dvojice, postaví se do protisměru, zaklesnou se lokty a otáčejí se dokola se zpěvem hoja džundža.

Obměny na základě každodenních zážitků i plynoucího jarního času jsou samozřejmě žádoucí, např. se zimou se rozloučíme, spolu jaro oslavíme, sluníčko my uzdravíme, my se spolu zatočíme.

Reflexe: *Na co se těšíš ty? A na co já? Na co se dneska těšíš? Někdo na oběd, někdo z toho, že „jde po obědě“, někdo na tatku...*

- **Pohybová hra se spirálou: Jenže letos jaro leze líně do kopečka po rovině...**

Jaro, jaro leze líně do kopečka po rovině, do kolečka to si dalo, na uzel se zavázalo.

Kdo ten uzel rozváže, na koho prst ukáže...

Porozumění textu: *Co to znamená líně? Jak se hraje líná honička? Jsem někdy líný? Znáš nějakou pohádku, kde byl někdo líný? (pátráme po líných pohádkách). Kdo umí zavázat a rozvázat uzel? (hned v šatně ověříme).*

Hra – chůze po spirále a zpět: děti se spojí v řadě za ruce a v rytmu říkadla se zamotají „do klubička“ do kruhu, na posledního ukáže prst a ten zamotané klubko opět rozmotává.

- **Kontaktní hra s říkadlem**

Zjišťujeme názor dětí: *Komu je smutno bez sluníčka?*

Děti stojí v kruhu, nejprve jde na průzkum učitelka a zeptá se někoho z dětí: *Je ti smutno bez sluníčka?* Počká na odpověď a v duchu básničky přistupuje k dítěti, hladí, lechtá a poté vezme dítě za ruce, zatáhne ho se slovy: *Dám ti radost ze srdíčka, budeme si hrát.* Následují společné poskoky dvojice v rytmu říkadla Hopsasa, hopsasa..., které ostatní děti doprovázejí tleskáním. Poté jdou už na průzkum dva, učitelka a dítě, a do hry zapojují další dvě děti. V další hře pokračují čtyři atd., až se postupně zapojují všechny děti.

Celý text:

Je ti smutno bez sluníčka? Už jdu k tobě, přivři víčka.

Pohladím tě, pošimrám tě, ne že budeš spát. Dám ti radost ze srdíčka, můžeme si hrát (Švejdová, 2018).

(děti se spolu chytí za ruce a společně poskakují v rytmu říkadla Hopsasa, hopsasa, už se to natřásá, hopsasa, hopsasa, hopsasa hej...)

Reflexe: *Je dobře, když na smutek nejsem sám? Co mě dokáže potěšit*

a rozveselit, když je mi smutno? Smutky mohou být různé a je jich hodně: společně při odpočinku otvíráme knížku Marky Míkové *A smutek utek* a čteme si o tom, jak se dá každý smutek zahnat.

- **Otázka: Kam se slunce schovalo?**

Hra s písničkou na melodii Kalamajka mik mik mik.

Kam se slunce schovalo, to nám vědět nedalo, mraky a déšť nechalo, to nás pěkně našťvalo... (sníh a mráz tu nechalo...) (Švejdová, 2016).

Slunce, prosím, vrať se k nám, kráťasy si přichystám, zasvit' aspoň maličko, zahřej ztuhlé tělíčko...

Co ještě si přichystám na jaro? (brýle, kšiltovku, kolo, sandály atd. – podle toho se písnička obměňuje).

Smí se to, někam se schovávat a nikomu neříct kam? Jak to děláme u nás ve školce, když někam odcházím (třeba do šatny pro hračku)?

Pohybová hra: Kam se slunce schovalo?

Hra, kdy je v prostoru herny ukrytý žlutý baret nebo míček a následuje jeho hledání. Kdo předmět zahlédne, zkusí neprozradit jeho místo, doběhne k učitelce a pošeptá jí do ucha, kde ho viděl.

- **Co víš o sluníčku?**

Zahájíme obřadem rozdávání šňůrek, kdy si každé dítě vytahuje z plátěného pytlíku háčkovanou vlněnou šňůrku různých barev: *Co by to bylo, kdyby to nebyla šňůrka?* Zkoušíme šňůrkou napsat písmenko S jako SLUNÍČKO.

- **Asociační kruh I: Co vím o sluníčku?** – využíváme předčtenářské strategie PROPOJOVÁNÍ + VIZUALIZACE (zlatá obruč + paprsky ze šňůrek, kdo něco ví, řekne a položí paprsek).
- **Asociační kruh II: Sluníčko je kulaté jako...** – strategie PROPOJOVÁNÍ + VIZUALIZACE (hra se šňůrkami, modelínou, pohybová hra: Do všech koutů zajdi, něco kulatého tam najdi...).
- **Sluníčko hřeje jako...** – opět strategie PROPOJOVÁNÍ, VIZUALIZACE, USUZOVÁNÍ (na otázku *Sluníčko hřeje jako... co?* děti odpovídají: kamna, oheň atd.).

V reflexi hledáme odpověď na otázku: *Může zahřát i slovo?*

Která slova dovedou někoho zahřát, potěšit? Vyzkoušíme si ve hře v kruhu: kdokoliv může (pozor: může, ale nemusí, není to povinné) přistoupit ke komukoliv a sdělit mu, co se mu na něm líbí (např. *líbí se mi na tobě, že si se mnou hraješ, že máš krásné vlasy, že mi pomáháš zavázat boty atd.*), může poděkovat za něco, co pro něj druhý udělal či vyjádřit, co k druhému cítí.

- **Co by se stalo, kdyby slunce vyhaslo...**

Strategie PŘEDVÍDÁNÍ, USUZOVÁNÍ.

- *Podle čeho poznáme, že sluníčko nevyhaslo, i když ho dnes na obloze nevidíme?* (Je světlo a jsme živí, ne zmrzlí na kámen).
- *Je pravda, že sluníčko svítí, i když není vidět?*
- *Podle čeho by se poznalo, že slunce opravdu vyhaslo?* Atd.
- **Kdyby slunce vyhaslo, všechno by rázem zmrzlo – Už jsi někdy viděl/a něco zmrzlého?** (strategie PROPOJOVÁNÍ, SENZORIZACE).

Pohybová hra: **Štronzo**

Pohybová hra: **Ucho na ucho, nos na pupík, dlaně na kolena...**

Příklady pokynů: Nos na nos, brada na malíček, ucho na bradu, dlaně na dlaně, paty na ramena, zadek na zadek, lýtko na loket, palec na nos, palce na nosy atd.

- **Kdyby slunce vyhaslo, život bez slunce by byl život ve věčné tmě** – Slepcké hry: vodění ve dvojici, kdy vedený nevidí a je veden prostorem druhým, zkusíme vedení hlasem ve dvojici, poslepu si zkusit nalít džus z konvice do hrnečku, obléknout se a zapnout bundu, najít svoje místo – židličku označenou určitým předmětem, poslepu hledat kamaráda v kruhu, hledat ztracený předmět apod.

Prostor pro otázky:

Proč sluníčko někdy svítí a hřeje hodně a někdy málo, někdy ho vidíme a jindy ne?

Kde žijeme, co je to Zeměkoule a proč je kulatá?

Co o Zeměkouli víš? Po kruhu koluje globus, a kdo drží globus, má slovo.

*Proč je Zeměkoule kulatá? Nastává prostor pro diskuzi a pátrání, a to i doma, pro hledání v encyklopediích i knížkách, kde se dá vždy najít odpověď. A tak otevíráme knížku Daniela Heviéra *Nevyplazuj jazyk na lva* a hned se dozvídáme, proč je Zeměkoule kulatá:*

Protože ji všichni, velcí, malí,

tátové a mámy, kluci děvčata,

za ty roky rádně sešlapali.

Proto je Zeměkoule kulatá.

- **Hra: Zeměkoule líná není, zvládne dvojí otáčení**

- Část dětí vytvoří ze svých těl slunce.
- Kolem slunce máme šňůrou vymezenou elipsovitou oběžnou dráhu.
- Zbývající část dětí se postaví na naznačenou oběžnou dráhu a stávají se Zeměkouli (každý sám za sebe), která se otáčí kolem své vlastní osy a k tomu ještě kolem slunce po vymezené dráze.
- V rolích se prostřídáme.

Následuje reflexe na základě zkušeností dětí ze hry:

- *Je Zeměkoule líná? A jak je to s námi? Kdo je někdy trochu líný a ani zvednout od tabletu se mu nechce?*
- *Má to Zeměkoule snadné otáčet se sama a ještě se udržet na správné dráze a nevybočit? A netočí se jí náhodou z toho hlava? Bylo to pro nás, když jsme si to vyzkoušeli, snadné?*

- Zeměkouli si musíme chránit: *Jak se dá chránit Zeměkoule? Můžeme pomoci i my?*

Možné doplnění: *O sluníčku už toho víme docela hodně. A co víš o sobě a své rodině?* (dítě představí sebe a příslušníky své rodiny, NAKRESLÍ svoji rodinu).

- **Jak daleko je slunce?**

Kde se můžeme dozvědět o sluníčku víc?

Děti navrhnou, že na internetu, u kosmonautů, v knížce.

Zadáme si úkol do příštího dne: zkusit doma objevit nějakou informaci o slunci (na internetu, v knížce, u maminky, tatínka, brášky).

Následující den společně navlékáme žluté korálky na šňůrku za každou novou informaci, kterou děti přinesou.

Ani učitelka nepřichází s prázdnou a z batohu vyndává pečlivě zabalenou knížku Ivana Klímy *Jak daleko je slunce*. Uprostřed kruhu leží v šátku pečlivě zabalený balíček. Děti jej s učitelkou společně rozbalují, ale každý jen kousek, aby se dostalo na druhého. Kousek rozbalí Pepa, mrkne na Zuzku a Zuzka pokračuje dalším kouskem...

Děti vybalují knížku, otevírají ji hned na začátku. Učitelka předčítá stejnojmennou první kapitolou *Jak daleko je slunce*.

Následuje reprodukce textu a za každou vyprávěnou větu děti navlékají žlutý korálek. Skládají ptáky z papíru, malují na ně. Při vycházce pozorují, co je od nás blízko a co je daleko.

Poznámka: Tato knížka by neměla chybět v žádné „školkové“ knihovně.

Obr. 7: Práce dětí v rámci celku na téma „volám tě, sluníčko“

- **Přivolávání sluníčka (pohybová improvizace s říkadly, popěvky, ozvěnová hra)**

Například:

Volám tě, sluníčko, haló, haló, je nás tu bez tebe málo, málo...

Volám tě, sluníčko, volám, volám tě k vysokým horám, volám tě, sluníčko, kde jsi? Vyjdi zas nad černé lesy...

Volám tě, sluníčko, vyjdi aspoň maličko, vyjdi z mraků ven, zahřej ztuhlou zem. Volám tě nahoru, vyjdi aspoň nad horu na svůj zlatý trůn, zahřej i náš dům... (Švejdová, 2016).

a jiná říkadla a popěvky...

Druhá část: práce s pohádkovým příběhem Sluníčko a jarní zdravení (Jiří Kahoun)

Úvod

Vyprávění učitelky: *Sluníčko je veselá kulička. Celý den se culí a směje na celou oblohu. A proč by ne, když je otužilé a málokdy stůně. Ale jednou, ke konci zimy, se rozstonalo. Bolela ho hlava, kýchalo, kašlalo a popotahovalo. Bylo mu na spaní a nemělo světýlko nálady. Sotva se drželo na nebi...*

A protože podle kalendáře bylo JARO na spadnutí, všichni dole se náramně divili.

- **Jaro je tady a slunce nikde, nehřeje**

Prostor pro opakování již známého – *Kam se slunce schovalo? + přivolávání sluníčka.*

Sluníčko na obloze není, nehřeje, všichni na zemi se diví, trápí, rozčilují a nejvíc ze všeho lidí.

Následuje pohybová improvizace, v níž pohybově zobrazujeme různé živé bytosti, které čekají na sluníčko, nemohou se dočkat, diví se a zlobí se, např. první jarní květiny, slepice, brouky.

Příklad:

Děti se promění na první jarní sněženky, sedí ve „studené hlíně“, kroutí hlavičkami a říkají: *Co to je, co to je, mě to vůbec nehřejeééé*. Obdobně slepice pobíhají po dvoře a rozčileně mávají křídly: *Kokodák, proč to tak; brouci leží na zádech a nožičkami mávají ve vzduchu se slovy: Haraburi harabáda, nastydnou nám z toho záda; vrabci udiveně poskakují po dvoře: Čím to čím, čím to čím, to nevím, to nevím; berušky lezou po čtyřech a tulí se k sobě po skupinkách či dvojicích: Prach a broky, tisíc kulí, berušky se k sobě tulí*. Nejvíc znepokojeni z toho, že je jaro a sluníčko nehřeje, jsou lidé, pobíhají po zemi a rozhněvaně sdělují jeden druhému: *Propáníčka, projáníčka, pro ztracené korále, máme všichni namále...!*

Zkrátka a dobře, sluníčko chybělo všem.

Reflexe: *Taky jsi byl někdy rozčilený? Proč? Z čeho? Co rozčiluje nejvíc paní učitelku a co maminku? Jak vypadám, když jsem rozčilený, když mám zlost? Co se s tím dá dělat? Dá se něčím zlost zahnat?*

- **V každé díře jedno zvíře, v každém domě místo pro mě aneb Všichni v teple**

Vyprávění učitelky: *Podle kalendáře bylo venku jaro, jen sluníčko nikde. Všichni si zalezli do svých domečků a pelíšků.*

Motivované pohybové hry s výměnou míst a orientací v prostoru, simulující situaci, kdy jsou všichni zalezlí ve svých pelíšcích, dírách, příbytcích a domech a kdy se nikomu bez teplého sluníčka nechce ven; jen na chvíli vyběhnou ven a snaží se co nejrychleji vrátit do svého příbytku, do teplíčka.

- **Pohybová hra V každé díře jedno zvíře...**

Děti jsou v roli různých živočichů zalezlé pod židlemi – ve svých příbytcích. Učitelka či některé z dětí obchází příbytky a zjišťuje, kdo tam bydlí (zpřesňuje dětem představu, kým teď jsou). Zaťuká na sedátko židličky a ptá se: *Prach a broky, tucet vidlí, kdopak tady asi bydlí?* Dítě v roli živočicha odpovídá. Následuje otázka, např.: *A jak tě poznám, hade?* Dítě v roli hada odpovídá a popisuje znaky konkrétního živočicha.

– **Pohybová hra Šup, zviřátka, z díry ven...**

Nikomu se v ten čas z příbytku ven nechtělo, snad jen na chvíličku a zase do tepla. Následuje obměna hry *Všichni pejsci z boudy ven* pod názvem *Šup, zviřátka, z díry ven!* Děti zalezlé pod židličkami vyběhnou, rychle si mezi sebou vymění místa a schovají se opět pod jakoukoliv židli.

- **Nejstarší vlaštovka se už na to nemůže dívat a svolává poradu za dřevěnou ohradu**

Vyprávění učitelky: *Na zemi tehdy moc veselo nebylo. Všechno to z dálky pozorovala stará vlaštovka a už se na to dál nemohla dívat. A tak načechrala svá černá křídla a svolala všechny na důležitou poradu za dřevěnou ohradu.*

Hra učitelky v roli a improvizace dětí:

Učitelka si obléká černou košili a v roli vlaštovky svolává poradu všech zvířátek (dětí v roli). *Čířík, čířík, hned svolávám poradu za dřevěnou ohradu. Sraz za deset minut, dostavte se všichni včas.* A tak se všichni ti nešťastní na Zemi scházejí na poradu. Vlaštovka (učitelka) všechny pěkně přivítá a připomíná jim důležitou skutečnost, že sluníčko nejspíš stůně. Vyzývá všechny, aby se představili a řekli, proč a k čemu potřebují sluníčko. Sama začíná: *Já jsem vlaštovka a potřebuji, aby mi sluníčko prohrálo křídla, aby začaly létat mouchy, protože bez sluníčka tady nemůžu žít a nemám co jíst...* Poté vlaštovka přijímá návrhy zvířátek (dětí v roli), jak by se sluníčko dalo UZDRAVIT. Necháváme dostatečný prostor dětem, až do vyčerpání všech návrhů, o některých návrzích společně diskutujeme (např. *Lze na slunce vyslat v raketě doktora?* Znovu otevíráme knížku *Jak daleko je slunce* a znovu si předčítáme otázky a odpovědi z první kapitoly).

Také Vlaštovka na závěr přinese svůj nápad: *Počkejte a poslouchajte se mnou. Chceme sluníčko UZDRAVIT! U-ZDRAVIT... U-ZDRAVIT. Pojďte si to společně opakovat, o co nám jde.* (všichni si společně opakují slovo U-ZDRAVIT s tím, že na U otáčí jednu dlaň vzhůru, na ZDRAVIT druhou dlaň vzhůru; opakuje se tak dlouho, než některé z dětí zareaguje na slovo ZDRAVIT...).

A řešení je na světě: Chceme sluníčko U-ZDRAVIT, a tak ho budeme tak dlouho zdravit a zdravit a zdravit a ono nám bude odpovídat, tedy taky zdravit, až se z toho zdravení dočista UZDRAVÍ!

- **Uzdravování sluníčka (hra v roli + improvizace)**

Bude-li návrh dětmi přijat, hned se dáme do hry na Uzdravování sluníčka:

- a) Děti v roli svých zvířátek si umístí židličku – svůj příbytek – v prostoru herny. Odtud budou vycházet a zde se budou také vracet. Jedno dítě vstoupí do role stonavého sluníčka, nasadí si žlutý barek na hlavu, usteleme mu ve výšce (např. na stolku, švédské bedně) peřinu, položíme ho do peřin – do mraků. Vlaštovka akci řídí a určuje, kdo poletí s pozdravením. Jmenovaní doletí ke sluníčku, pozdraví ho (libovolně, ale mile), sluníčko ospale vleže odpovídá.
- b) Zdá se, že uzdravovací proces úspěšně začal, je načase, abychom se do zdravení dali všichni...

Dítě-sluníčko se postaví do středu kruhu, ostatní stojí okolo, akci zpočátku opět řídí Vlaštovka:

- na koho Vlaštovka ukáže, ten sluníčko hezky pozdraví. A protože sluníčko bylo sice stonavé, ale taky slušně vychované a vědělo, co se sluší a patří, ke každému, kdo ho hezky pozdravil, se otočilo a stejně hezky na pozdrav odpovědělo. Vlaštovka postupně zkusí přestat akci řídit a nechá na ostatních, jak to zvládnou sami, aby se nepřekřikovali a sluníčko nepolekali: kdo chce, pozdraví sluníčko, spustí-li oba současně, jeden musí ustoupit a chvílku počkat (je to poměrně náročné a vyžaduje už určitou sociální vyspělost skupiny).

Situaci je možné trochu gradovat, motivovat i bočním vedením v průběhu (učitelka popisuje a děti dělají: *Zdá se, že už se maličko usmálo, že už se nám zdraví, nezdá se vám, že je tu větší teplo?* atd.).

A TAK SLUNÍČKO ZDRAVILO A ZDRAVILO A ZDRAVILO, až se z toho zdravení docela UZDRAVILO. Nemoc byla pryč a sluníčko se zase culilo na celou pusku a hlavně na jaro!

- **Uzdravené sluníčko se culí na celou oblohu...**

Výtvarné, pracovní činnosti – zdobení paprsků slunce:

Uprostřed herny je obruč s doplněnými provázkovými paprsky představující

slunce, které stůně a nemá světýlko nálady. Po uzdravení sluníčka děti pracují ve dvojici a zdobí sluneční paprsek z provázků z obou stran při střídavém vedení (např. Honzík zdobí tři knoflíky, Anička opakuje, pak Anička přidává kytičku a dvě sklíčka, Honzík na druhé straně paprsku opakuje atd.; děti mezi sebou komunikují a vzájemně si sdělují, kolik čeho potřebují k ozdobení sluníčka).

- **Hýčkání a houpání sluníčka (motivační písnička s pohybem)**

Sluníčko je uzdravené, ale je potřeba ho ještě trochu hýčkat a rozmazlovat, aby se to stonání už nevrátilo. Hýčkáme písničkami, například:

*Houpej dál, sluníčko v náručí (opakuje se 3x), jen houpej dál.
Tak svítí, na nebi, na nebi, tak hřeje, na zemi, na zemi,
vychází na nebe, na nebe, pro mě i tebe.*

- **Nejen sluníčko, ale i lidé mají „světýlko nálady“**

Kde se světýlko nachází, můžeme zjistit. Sedí nám na hrudní kosti.

Když jsou lidé shrbení, jejich světýlko zhasne a zároveň zhasne i jejich nálada.

Když se narovnejí, světýlko se rozsvítí a rozsvítí se i jejich nálada.

Prakticky světýlko poznáme v následujícím cvičení podle Iriny Ulrychové: Všichni sedí v kruhu a drží se za ruce. Světýlka mají zhasnutá, hlavu dolů. Učitelka pošle stiskem ruky „jiskřičku nálady“ svému sousedovi a ta zároveň rozsvítí jeho světýlko (dítě se narovná). Pošle jiskřičku (stisk ruky) dalšímu, dokud jiskřička neoběhne celý kruh a nerozsvítí všechna světýlka.

V dalším kole se mohou naopak světýlka zhasínat. Dobré je ukončit cvičení znovurozsvícením všech světýlek.

- **Závěr celku doplní jarní koledování**

*Koleda, koleda, sluníčko, zahřej ztuhlé tělíčko.
Koleda, koleda, jarní trávo, ať je kolem všechno zdrávo.
Koleda, koleda, tralala, hodně síly do jara (Švejsová, 2016).*

Reflexe:

Integrovaný celek se ve výsledku protáhl na devět dní, jeden den se slavily dětské narozeniny, v průběhu celku se výtvarně tvořilo, objevili jsme třetí Sluníčko v podobě dětského časopisu, děti přinesly do školky i další dětské časopisy, zjistili jsme, co je časopis a že jiné časopisy čtou maminky a jiné tatínkové. Zjistili jsme, že Slunce je hvězda, a přesto ji vidíme i ve dne, společně jsme si naplánovali výlet do plzeňského planetária. Vyhodnoceny byly konkretizované výstupy s ohledem na jednotlivé děti, ne všem dětem se podařilo si plnohodnotně odnést očekávaný výstup, což v praxi opět potvrdilo, že nabídka jedné činnosti k naplnění výstupu u všech dětí nestačí. Krásný posun byl v oblasti zdravení, kdy jedna dívka hned po ránu „šťouchla“ do své maminky se slovy: *mami pozdrav, nebo z toho budeš nemocná*. A tak jsme všichni zdravili každého, kdo k nám do třídy vstoupil, a raději dvakrát. Ať jsme všichni zdraví!

Zkušenosti z praxe:

Tento tematický celek je složen z několika celků realizovaných s různými skupinami dětí. Proto není uvedena evaluace cílů, ale zkušenosti autorky a ověřovatelů z realizace jednotlivých částí:

- Děti hry bavily, hrály se i venku na zahradě, kde je více místa. Je možné přidat dětem do činností ještě překážkovou dráhu a balanční dráhu. Cestou tam jdou děti sluníčku pro paprsek, protože sluníčko málo hřeje. Získají paprsek (žluté plátno natrhané na proužky), který cestou zpátky přivazují na žlutou zavěšenou obruč. Dále mohou děti vyhledávat jarní ilustrace v knížkách, jako ke každému tématu, které se zrovna probírá.
- Tematický celek má kromě celistvosti a schopnosti prostoupit do všech vzdělávacích oblastí i sociální přesah, ale v hravé nenásilné podobě. Neuchyluje se k řešení otázek v komunitním či asociačním kruhu, ale „koná“.
- Téma „sluníčka“ je celoročně využitelné. Bud' nám chybí, nebo je ho příliš – má moc práce a pak je unavené. Vždy ho však potřebujeme; sluníčko = hlavní postava *Duhových pohádek* (Daniela Fischerová) a pohádky *Jak sluníčko chtělo být kominíkem* (František Nepil).

Obr. 8: Práce dětí na téma „proč sluníčko v zimě moc nehřeje“

4.3 Kdo řekl mňau

Vladislava Dudová, učitelka MŠ, Bruntál

Cílem tohoto tematického celku je seznámit děti s knihou Vladimíra Sutějeva *Malované pohádky* a při práci s pohádkou *Kdo řekl mňau* se dozvědět něco o životě zvířat, která jsou vlastně jako lidi – když přijdou na svět, jsou malá a nezkušená, musejí se vše, co k životu potřebují, naučit tak, jako malé děti. Tento celek je primárně určen pro mladší věkovou skupinu.

Charakteristika dětské skupiny, v níž byl celek realizován:

Třída ve věkovém složení 4–6 let, zapsáno 24 dětí, přítomno průměrně 18–19 dětí.

Cíle a očekávané výstupy:

Cíle	Očekávané výstupy
Vytváření pozitivního vztahu ke knihám.	Dítě projeví zájem o knížky, o hru s knížkami.
Rozvoj schopnosti souvislého vyjadřování.	Dítě dokáže vyprávět pohádku podle obrázků.
Rozvoj schopnosti porozumět textu.	Dítě dokáže říct, co se v pohádce stalo a proč, jestli by něco mohlo být jinak.
Rozvoj tvořivého sebevyjádření.	Dítě vyjádří svou představu výtvarně, slovně, pohybově.
Rozvoj hrubé motoriky.	Dítě vědomě napodobí pohyb podle vzoru a pokynu.
Rozvoj zrakového vnímání.	Dítě dokáže sledovat očima zleva doprava, najde detail v ilustraci.

Hry a činnosti:

- Návštěva knihovny, obchodu s knihami.
- Práce s knihou, textem, ilustracemi: poslech textu, využití čtenářských strategií, vyprávění podle obrázků, skládání obrázků podle děje, práce s interaktivní tabulí.
- Výtvarné činnosti.
- Kreslení.
- Modelování z plastelíny.
- Námětová hra „Na obchod s knihami“.
- Společná hra na návštěvu v knihovně.
- Hra „Na zvířátko“ (střídáme zvířátka z pohádky).
- Kimova hra s obrázky zvířat.
- Cvičení s motivací zvířátka, např.:
  - štěňátko běhá (lezení po čtyřech);
  - kohout zvedá vysoko nohy a mává křídly, chodí po dvoře;
  - včela létá mezi květy (běh mezi překážkami);
  - myška se rozhlíží (podpor klečmo, podívám se vlevo, podívám se vpravo na paty);
  - pes zvedá nohu (podpor klečmo, unožit stranou, levá, pravá – střídavě);

- žába sedí na listu leknínu (dřep, kolena od sebe, ruce před tělem na zemi, záda rovně);
- kočka – kočičí hřbet se správným dýcháním.

Průběh celku:

Jednoho dne cestou z vycházky jsme šli okolo obchodu s knihami, děti si prohlížely knížky ve výkladech obchodu. Ptala jsem se dětí, jaké mají doma knihy, a slíbila, že jim přinesu ukázat moji oblíbenou. Děti si pak sdělovaly navzájem, kterou knihu už viděly, kterou mají doma a jakou by si chtěly koupit. A tím to všechno začalo.

První den

Ráno si hrajeme na obchod s knihami, učitelka-prodavačka dětem knihy nabízí, děti si je prohlížejí. Domlouváme se, jak se má s knihami zacházet. Společně knihy zkoumáme (jak voní, jaké mají barvy, jak se od sebe liší – větší, menší, tlustá, tenká, těžká, lehká, hladká, drsná apod.). Pokoušíme se určit, co se v knize skrývá... Říkáme si, co kdo objevil... Po svačině se vydáváme do knihovny. Odtud si neseme několik knih vypůjčených do mateřské školy.

Druhý den

Ráno si několik dětí opět hraje na obchod s knihami a na knihovnu. Věnuji této skupince více pozornosti a přidávají se další děti. Po svačině se scházíme u molitanového kruhu za zvuku bubnů bongo (CD nahrávka) a doprovázíme hrou na tělo (rituál pro zklidnění).

Otázky:

Na co jsme si spolu včera a dnes hráli?

Co už víme o knihovně?

Na co máme knížky?

Kdo má doma taky knihovnu?

A jakou knihu máte nejraději? Podáváme si polštářek, kdo má polštářek a chce, může mluvit.

A co maminka s tatínkem, čtou knihy? Některé děti odpovídají, že jim rodiče čtou před spaním, některé si vzpomínají, že rodiče čtou své knížky a časopisy i sami.

Ukazuji dětem knížku, kterou jsem četla svým dětem, když byly malé. Jmenuje se *Malované pohádky*, napsal a ilustroval ji spisovatel Vladimír Sutějev.

Knihu dětem dávám kolovat. Na otázku, o čem asi kniha je, děti odpovídají, že podle obrázků to bude o zvířátkách. Ptám se, jaká zvířátka v knize jsou (děti podle obrázků určují), jestli znají nějakou jinou knihu o zvířátkách. Děti odpovídají: *O pejskovi a kočičce, O Koblížkovi, O kůzlátkách, O zajíci a vlkovi* atd.

Děti zjišťují, že je knížka poškozená (vysvětlujeme si výraz poškozená). Dohodli jsme se, že ji společně opravíme. Na otázku, proč si myslí, že je poškozená, odpovídají: *Je stará; Někdo se k ní choval škaredě; Hodně se z ní četlo.*

To máte pravdu, četlo se z ní hodně a dnes z ní budu číst znovu. Než ale začnu, dám vám hádanku, podle které poznáte, o kom to čtení bude. Hádanka je hudební – melodie písňe *Skákal pes*.

Dávám dětem za úkol, aby předvedly (pantomimou), jestli uhodly, o kom bude pohádka – děti lezou po čtyřech a štěkají, kdo neuhodl hned, přidává se později k ostatním. Na interaktivní tabuli pouštím skeny obrázků a otvírám knihu, čtení prokládám obrázky na interaktivní tabuli a pohybovými aktivitami:

Štěně spalo na koberci vedle pohovky.

Najednou zaslechlo, jako by někdo řekl: „MŇAU!“

Zvedlo hlavu, rozhlédlo se – nikde nikdo.

Myslelo si, že se mu asi něco zdálo, a stočilo se zas do klubíčka.

Hra: Děti jako štěňata stočená do klubíčka reagují na mňouknutí a opět usínají.

Vtom zase někdo řekl: „MŇAU!“

„Kdo je tu?“

Štěně vyskočilo, očichalo celý pokoj, podívalo se pod postel, pod stůl – nikde nikdo.

Vylezlo na okno a uvidělo venku kohouta.

„Aha, teď už vím, kdo mě budí!“ řeklo si a vyběhlo na dvůr.

„To ty jsi řekl mňau?“ zeptalo se kohouta.

„Ne,“ odpověděl kohout a zamával křídly.
„Já říkám KYKYRYKÝ!“
„A nic jiného říkat neumíš?“
„Ne, já umím říkat jenom kykyryký,“ prohlásil kohout.
Štěně se podrbalo zadní packou za uchem a šlo domů.
Těsně u dveří řekl zas někdo: „MŇAU!“
Tady je to! – pomyslelo si štěně a začalo hrabat pod schůdky, jen se mu packy míhaly.
Když vyhrabalo velikánskou jámu, vyskočila z ní malilinká myška.
„To ty jsi řekla mňau?“ zeptalo se jí přísně štěně.
„PÍSK – PÍSK,“ zapištěla myška. „Ty jsi něco slyšel?“
„Někdo řekl mňau...“
„Blízko?“ polekala se myška.
„Docela blízko, tady,“ povídalo štěně.
„Já se bojím! PÍSK – PÍSK!“ zapištěla myška a hupsla pod schůdky.

Hra: Zahrajeme si na zvířátka, která už štěně potkalo. Když se řekne KOHOUT a slovo se doplní zvukem tamburíny, děti běhají po třídě, mávají křídly a dělají kykyryký, na další zvuk tamburíny se zastaví. Pokyn MYŠ znamená běhat po čtyřech a pískat. Při pokynu ŠTĚŇĚ děti běhají po čtyřech (ne po kolenou). Pokyny střídáme... až k pokynu: štěně se unavilo a sedlo si na své místo (děti se posadí).

Třetí den

Skupinka dětí ráno pokračuje v prohlížení knížek. Opakujeme pohybovou hru na zvířátka a končíme vsedě v kruhu. Jaká zvířátka jsme včera poznali, o jakých jsme si četli? Vyprávíme včerejší děj podle obrázků na interaktivní tabuli a navazujeme četbou.

Štěně přemýšlelo.
Vtom vedle psí boudy někdo moc nahlas řekl: „MŇAU!“
Štěně třikrát oběhlo boudu, ale nikoho nenašlo. Jenom v boudě se něco hýbalo.
„Tady je! Hned ho chytím!“ rozhodlo se štěně a plížilo se k boudě.
Z boudy na ně vyskočil obrovský, chlupatý pes.
„VRRR-RRR-RRR!“ zavrčel.
„Já jsem se chtělo jenom zeptat...“

„VRRR-RRR-RRR!“

„To vy jste, prosím, řekl mňau?“ zašeptalo štěně a stáhlo ocásek.

„Já? Chceš si ze mne dělat legraci?“

Hru na zvířátka opakujeme, přidáme vrčícího psa a 3x oběhneme boudu (kostku z molitanu).

Štěně utíkalo do zahrady, co mu nožky stačily, a schovalo se pod keřem.

A tam, těsně u jeho ucha, se znovu ozvalo: „MŇAU!“

Štěně vykouklo z křoví. Přímo před ním seděla na kytce sametová včela.

„Už ho mám!“ zaradovalo se štěně a ňaflo po včele.

„BZZZ-ZZZ-ZZZ!“ zabzučela uraženě včela a píchla štěně do čumáčku.

Otázka pro děti: Proč včela štěněti dala žihadlo? Děti odpovídají:
Protože se jí chtělo; Protože po ní ňafl... Co to udělal, když po ní ňafl?

To bolelo! Štěně vykviklo, dalo se na útěk, ale včela za ním.

Letěla za ním a bzučela: „ŠŠŠTÍP! ŠŠŠTÍP!“

Štěně utíkalo k rybníku a skočilo do vody.

Když vyplavalo, byla včela pryč.

A zase někdo řekl: „MŇAU!“

„To ty jsi řekla mňau?“ zeptalo se štěně ryby.

Ryba neodpověděla, mávla ocáskem a zmizela na dně rybníka.

Otázka: Proč ryba neodpověděla?

Hru na zvířátka opakujeme, přidáme včelu a rybu.

„KVÁ-KVÁ-KVÁ!“ smála se žába na listu leknínu. „Copak nevíš, že ryby nedovedou mluvit?“

„A neřekla jsi mňau náhodou ty?“ zeptalo se štěně žáby.

„KVÁ-KVÁ-KVÁ!“ dala se žába do smíchu.

„Ty jsi ale hloupý! Žáby přece jenom kvákají.“

A skočila do vody.

Štěně šlo domů celé mokré a s oteklým čumáčkem. Smutně si lehlo na koberec vedle pohovky.

Najednou zase: „MŇAU!“

Štěně vyskočilo.

Na okně seděla – nechám děti hádat a je to tak – KOČKA. Na okně seděla huňatá, pruhovaná kočka.

„MŇAU!“ řekla kočka.

„HAF-HAF-HAF!“ zaštěkalo štěně, ale pak si vzpomnělo, jak vrčel chlupatý pes, a spustilo: „VRRR-RRR-RRR!“

Kočka se nahrbila, dvakrát prskla a vyskočila oknem ven.

Štěně se vrátilo na svůj koberec, stočilo se zase do klubíčka a usnulo.

Vědělo už, kdo řekl MŇAU.

A my to víme také: Až řeknu uuuž, tak všichni najednou řekneme, kdo to byl: KOČKA!

Závěrečná hra na zvířátka: Znovu si zahrajeme hru na zvířátka – teď už máme všechna, včetně žáby a kočky.

Čtvrtý den

Ráno jsme knížku zalepili. Skupinka dětí si ji prohlíží, hledá pohádku o štěněti, diskutuje o obrázcích. Pohádku si děti společně podle obrázků vyprávějí.

Na magnetickou tabuli jsem připravila obrázky zvířátek z pohádky, dvě děti si toho všimly a začaly si s obrázky hrát, počítat, skládat podle děje, určovat, který je první, který poslední, který uprostřed, za chvíli se k nim přidaly další děti, věnovala jsem této skupině pozornost a pokládala dětem otázky – hádanky.

Další činnosti:

- Do cvičení zařazuji rozcvičku motivovanou zvířátky z pohádky.
- Po svačince se scházíme u interaktivní tabule – pouštíme si ilustrace z pohádky a u každé se na chvíli zastavíme a shrneme obsah pohádky. Používám otázky typu: *Kdo koho potkal? Jak se spolu pozdravili?*
- Hrajeme si hru na zvířátka z pohádky, přidáváme pozdrav (na signál tamburínou přidám slovně: ... a žabičky, myšky a kočky se pěkně pozdravily...).

- *Každé zvíře mluví jinou řečí. A jak je to s lidmi? Mluvíme všichni stejně? Zdraví se na celém světě lidé stejně? My Češi se zdravíme česky. Jak se zdraví Angličané?*
- Ptám se dětí, jestli by se mohl se zvířátky kamarádit člověk – děti odpovídají, že ano, třeba se psem, kočkou, ale ne s myší nebo včelou; někdo namítá, že má myš doma, většina by však nejraději kamarádila s pejskem.

Pátý den

Vracíme se ke hře na zvířátka. Místo slovních pokynů ale použijeme obrázky zvířátek. Změnu signalizují tamburínou.

Rozděluje se do skupin, děti si mohou vybrat, jestli chtějí:

- skládat obrázky okopírované z knihy podle děje;
- kreslit komiks ptačím pérem a inkoustem;
- kreslit na interaktivní tabuli – děti se samy rozhodují a domlouvají, co z pohádky nakreslí;
- modelovat z plastelíny postavičky z pohádky.

Děti se mohou podle zájmu prostřídat. Na závěr si vystavíme do kruhu, co kdo vytvořil, a snažíme se každý výtvar ocenit. Na interaktivní tabuli máme obrázky z pohádky. Vzpomínáme, co všechno jsme spolu dělali a co nás nejvíc bavilo.

Evaluce:

Návštěva v knihovně byla silnou motivací ke hře s knihami, děti poznaly, že neexistují jen pohádkové knihy, ale i encyklopedie nebo časopisy, ze kterých se mohou hodně dozvědět. Naučily se, jak zacházet s knihou. Dozvěděly se a vyzkoušely si, jak opravit poškozenou knihu. Dětem se velmi líbila práce na interaktivní tabuli s obrázky, bavilo je porovnávání s obrázky v knize. Z oblasti čtenářské pregramotnosti jsem se nejvíce zaměřila na porozumění příběhu, použila jsem předčtenářské strategie, především sensorizaci, propojování a shrnování. Děti příběhu porozuměly, v závěru jej byly schopné bez problémů vyprávět. Věnovali jsme se i vytváření vztahu ke knize: překvapilo mě, s jakou úctou děti zacházely s knihou, ke které

jsem měla osobní vztah. Domluvili jsme se, že si děti donesou do mateřské školy své oblíbené knížky, uděláme si z nich výstavu a budeme si je číst před spaním. Knihu si necháme v knihovničce a brzy se k ní zase vrátíme.

Očekávané výstupy	Vyhodnocení jejich dosažení
Dítě projeví zájem o knížky, o hru s knížkami.	Děti byly nadšené z návštěvy v knihovně a díky tomu si pak více všímaly knih i ve třídě, prohlížely je a hrály si s nimi.
Dítě dokáže vyprávět pohádku podle obrázků.	V menší skupině se děti nestyděly, děvčata byla o něco šikovnější než chlapci, více se dařilo u interaktivní tabule.
Dítě dokáže říct, co se v pohádce stalo a proč, jestli by to mohlo být jinak.	Společně se nám dařilo, některé menší děti se nezapojily, jen naslouchaly.
Dítě vyjádří svou představu výtvarně, slovně, pohybově.	Do pohybu se zapojily všechny děti, kreslení vybrala spíše děvčata, chlapcům se líbilo kreslení na interaktivní tabuli nebo zvolili modelování. Dvě děti, které jsou v mateřské škole nové, jen pozorovaly.
Dítě vědomě napodobí pohyb podle vzoru a pokynu.	Děti to velmi bavilo, „opisovaly“ od sebe a zažily i legraci – tento výstup zvládli všichni bez výjimek.
Dítě dokáže sledovat očima zleva doprava, najde detail v ilustraci.	Některé děti skládaly obrázky z pohádky jako hada, detail zvládly všechny děti – nutno dále procvičovat.

Rizika:

- Neznalost textu na straně učitele při hře s pohádkou (nečíst z papíru – ztrácí se pozornost dětí).
- Špatná volba činnosti vhodné pro práci společnou, individuální či pro práci ve skupinkách.
- Příliš mnoho obrázků při sestavování děje pohádky a malý prostor pro aktivitu dětí.

Zkušenosti z praxe:

- Využívání čtenářských strategií:
  - PŘEDVÍDÁNÍ → *O čem kniha asi bude?*
  - PROPOJOVÁNÍ → *Znáte nějakou jinou knihu o zvířátkách?*
  - USUZOVÁNÍ → *Proč štěně nevědělo, kdo mňouká?*
  - Bylo by možné seznámit děti s diagramy a SHRNOVÁNÍM, použít VIZUALIZACI → dětem neukázat obrázky, tudíž by musely majitele příslušného zvuku popisovat → společné rysy a odlišnosti zvířecího těla → kohout – zobák, ocas, hřebínek, křídla; včela – křídla, tykadla; myš – dlouhý ocas; popřípadě by bylo možné celý příběh zapsat pomocí jednoduchých značek → kde se s kým štěně potkalo.
- Příběh se může zdát starším dětem příliš jednoduchý → lze obměnit.
- KDO TO MLUVIL → místo citoslovcí používat nahrávky hlasů, použít hlasy méně známých zvířat (páv, krocan, osel...).
- Štěňátko se nemusí procházet po dvorku, kde žijí domácí zvířata, ale podlézt plot u zoologické zahrady... (opět lze použít nahrávky).

4.4 Jak pouštěli draka

Věra Římalová, učitelka MŠ, Děčín

Práce s dětmi vycházela z příběhu *Jak pouštěli draka* z knihy *Do školky za zvířátky* (Svobodová, Váchová, & Vítečková, 2012). S příběhy z knížky pracujeme nepravidelně a trochu „po svém“, ale děti knížku a zvířátka znají. Máme zalaminované obrázky ke všem příběhům z této knížky, vždy tři stejné pro práci ve skupinách. Pracujeme s nimi i jinak, než je uvedeno v námětech v metodické části knihy.

Metodická práce s příběhem je jakýmsi „nápadníkem“. Činností je vždy více – nemusí se udělat všechny, nemusí být v jednom dni (záleží na čase, záměru); většinou se jedná o nápady intuitivní („právě teď“), vzniklé na základě podnětů dětí.

Charakteristika dětské skupiny, v níž byl celek realizován:

Ve třídě je zapsáno 24 dětí ve věku 3–7 let, dochází v průměru 19 dětí.

Cíle a očekávané výstupy:

Cíle	Očekávané výstupy
Rozvoj emoční citlivosti a prosociálnosti.	Dítě v příběhu i v reálném životě rozliší správné a nevhodné chování.
Upřesňování pravidel, posilování pozitivních vztahů ve skupině dětí.	Dítě hledá cesty k nápravě nesprávného chování v příběhu i v reálném životě.
Rozvoj pohybových dovedností.	Dítě spojí pohyb s hudbou, písní, napodobí pohybový vzorec, posiluje odvalu.
Upevnění pozitivního vztahu ke knize.	Dítě si prohlíží knihu, má o ni zájem, vyhledává.
Seznámení s homonymy.	Dítě pojmenuje více významů stejného slova.
Rozvíjení schopnosti porozumět příběhu.	Dítě zvládne vyprávět příběh (na základě otázek i samostatně) a zajímá se o jeho pokračování.

Činnosti:

- Dračí honička: jedno dítě je drak, honí, koho chytí, ten dělá ocas – ocas může nahánět ostatní děti.
- Říkadlo: *Já jsem drak – ty jsi drak, je to tak – je to tak, my jsme draci, my to víme, my se spolu zatočíme, my jsme draci, my to známe – teď si spolu zaskákáme...*

Obr. 9: Pouštění draka

Čtení příběhu *Jak pouštěli draka* s kladením otázek (použité části textu jsou volně interpretovány z výše uvedené knihy):

Na zahradě už bylo sklizené všechno ovoce a stromy přikryly záhonky spadáným listím. (Co myslíte, že bylo za roční dobu? Jaro, léto, podzim, nebo zima?). Ve školce na dvorku začalo být chladno a zvířátka vymýšlela, co by mohla podniknout. V ten moment se ve vrátkách objevily Žofinka s Mirkou a všechna zvířátka se k nim rozběhla.

„Co budeme dělat?“ volalo jedno přes druhé. Chvilí si povídali a pak řekla Mirka: „Mám nápad. Ve škole jsme dělali draka a podívejte se, jak fouká

vítr. Co kdybychom šli pouštět draka?" To byl nápad! Než bys řekl švec, byli všichni na poli za chalupou. Mirka nesla draka a ten se na všechny usmíval jedním okem zeleným a jedním modrým. „Proč má jedno oko zelené a druhé modré?“ divila se Žofinka. „Protože jedno se mračí a druhé směje.“ „Ale mně se zdá, že se smějou obě,“ zapochybovalo kotě Broskvička a ostatní se k němu přidali. „Tak má asi radost, že poletí prvně v povětří,“ napadlo Žofinku. Štěňátka se ale raději držela opodál, trochu se toho zeleného oka bála.

Mirka s drakem kousek popoběhla, povolila provázek a už se drak vznášel nad polem i nad zvířátky. „Hurá letí!“ poskakovali všichni radostí. **(Už jsi někdy pouštěl draka? A létal? S kým jsi ho pouštěl? A mohl jsi držet provázek?)**.

„Dej mi ho, Mirko, já bych ho chtěl držet!“ tahal Mirku za ruku Ferda. „Ne, já ho budu držet, jsem velké a silné!“ křičelo telátko. Mirka podala provázek Ferdovi, ale rozzlobené telátko do něho strčilo, kozlíkovi vyklouzl provázek z kopýtko, popoběhl kousek po poli a pak se i s drakem vznesl do výšky. Za chvíli byla z draka tečka, která zmizela v oblacích. **(Co se stalo? Proč se to stalo? Čí byl ten drak? Jak se asi cítila Mirka? A jak telátko?)**.

Mirka stála na poli a z očí jí tekly slzy. Kozlík i telátko se koukali provinile do země. **(Co myslíte, co by teď mělo telátko udělat? Jak by ses zachoval ty na místě telátka? A jak na místě Mirky? Můžeme si na to zahrát... improvizované rozhovory)**.

A jak to všechno dopadlo?

Pak telátko olízlo Mirce usazenou tvář. „Mirko, promiň, prosím. My jsme nechtěli, my neradi.“ Všechna zvířátka, i Žofinka, se semkla kolem Mirky a hladila ji. „Tak už toho nechte,“ zasmála se Mirka, „zítra uděláme jiného draka, ale budete mi všichni pomáhat!“

A uděláme mu obě oči veselé, aby byl s námi rád!“ řekla Žofinka.

- **Kresba draka – společná práce dětí**

Děti sedí v kruhu, dokreslují pastelkami postupně velkého draka – kreslení probíhá v tichosti, domlouvání probíhá šepem. Děti si pak draka prohlédnou; vedeme je k tomu, aby si samy pojmenovaly, co nakreslily,

a hodnotily, jestli jsou se svou prací spokojené. Pak vymýšlí jména pro draka a místo, kde by mohl bydlet.

- **Běh na hudbu**

Začíná učitelka jako dračí hlava, děti utvoří ocas, ve vedení se střídáme, hlava musí hlídat, aby neztratila ocas.

- **Vyjádření emocí**

Použijeme šablony dráčků s různými emocemi. Povídáme si a předvádíme, jak se drak tváří: když je našťvaný (proč by mohl být našťvaný), když se směje (proč se směje), když je smutný, když se raduje...

- **Homonymové pexeso**

- Povídání nad obrázky, které představují homonyma (jiný význam stejných slov, např. list papíru x list ze stromu).

- Hledání pexesových obrázků po třídě: jeden obrázek z pexesa je vždy schovaný ve třídě, děti si vyberou kartičku a hledají druhý obrázek (papírový drak x sedmihlavý drak)

- Obohacení o přídatná jména: děti vyberou obrázky z pexesa a popisují vlastnosti předmětů, zvířat... (jaké to je může být). Například: *Jaký je drak?* (papírový, sedmihlavý, pohádkový atd.).

- **Básnička, písnička o drakovi**

Například písnička *Veselý dráček* nebo básnička *Jak na draka* – doplňování rýmů.

JAK NA DRAKA (autor neznámý, složeno pro Pohádkový les)

Prohlížím si hlavu dračí, jeho oči se však... (mračí)

když uvidím dračí zub, vylezu na statný... (dub)

Z tlamy vyšleh oheň dračí, utíkám, co mi jen nohy... (stačí)

Náhle se zastavím, dostanu nápad, jak naložit s drakem, začínám... (chápat)

Volám na něj „dráčku milý“, přestaň chrlit oheň... (divý)

Vždyť já tě mám jinak rád, pojď a buď můj... (kamarád)

- **Vyprávění**

Děti vymýšlí vlastní příběh o drakovi, který se smál, plakal, byl smutný atd. (příběh děti nakreslí).

Děti vyprávějí vlastní zážitky z pouštění draka. Doplní ilustrací.

Využití pexesových obrázků – vymýšlíme příběh (každý doplní část).

- **Skládanka**

Na aktivitu potřebujeme rozstříhané draky, které děti nakreslily a které jsme následně zataвили. Děti skládají draky z částí jako puzzle a na závěr popisují svého složeného draka.

- **Hra „Blázen – prosím – děkuji“**

Učitelka připomene dětem druhý odstavec příběhu – jak si řekl Ferda o draka, jak to je správně.

Hra spočívá v tom, že děti sedí v kruhu na židličkách, jedno chodí v kruhu a říká: *Chodím kolem jako blázen, to si mám snad sednout na zem? Svoje nohy sotva zvednu, kampak já si asi sednu?* Zastaví se před vybraným dítětem a poprosí: *Prosím tě, Péťo, pustíš mě sednout?* Péťa řekne *ano* a vzájemně si řeknou *děkuji* a *prosím* a vymění si místa. Děti mohou i odmítnout.

- **Výroba draka**

Malba, spojení technik, přírodniny, vystřihování, nalepování.

- **Práce s obrázkem**

Použijeme tři stejné zatavené obrázky (knížka *Do školky za zvířátky*, Svobodová, Váchová, & Vítečková, 2012, s. 52–53). Po prohlížení obrázku děti popisují obrázek samy (snaží se říci alespoň tři celé věty). Následně učitelka dává dětem k obrázku otázky – *Kdo drží draka? Kolik je koťat? Co má na hlavě Žofinka?* atd. Vytvoříme tři skupiny dětí, každá má jeden obrázek. Děti si dávají vzájemně otázky k ilustracím.

- **Hra „Najdi kamaráda“**

Hra na rozvoj postřehu. Opět potřebujeme rozstřížené obrázky draků

(na polovinu, třetinu, čtvrtinu). Děti dostanou půlku nebo jiný díl draka, v tichosti si mezi sebou ukazují obrázek a hledají kamaráda s další částí. Dvojice nebo skupinka dětí si sedne, draka složí před sebe na zem a pak děti popisují svůj obrázek.

Na kolik dílů je obrázek rozstřížený (na dvě poloviny, čtyři čtvrtiny, tři třetiny)?

- **Pohybové hraní**

Děti si každý den vybírají, kterou z pohybových her si chtějí zahrát.

Cvičení s dráčkem: Děti si nakreslí vlastního dráčka, vystřihnou ho, cvičí s ním – vždy jeden drak ostatním předcvičuje, jaký cvik mají ostatní udělat.

Na barevné draky: Děti jsou ve skupinkách, každá má nějakou barvu – dle pokynu (barvy) skupinky dětí pobíhají po třídě a vrací se zpět, do „jeskyně“.

Točí se dračí ocas (na melodii pohybové hry *Točí se zlatý řetěz*): Děti se točí v kruhu s písní *Točí se dračí ocas dokola kolem a teď všichni kluci (naše holčičky / kdo má dlouhé vlasy / naše Mařenka) otočí se v něm*. Vyjmenované děti se otočí zády do kruhu a točí se dál v kruhu, na závěr se všechny děti opět otočí čelem do kruhu a zpívají: *Točí se dračí ocas dokola kolem a teď všichni spolu nasvačit se jdem (povídat si jdem / na vycházku jdem)...*

Draci a vítr: Jedno nebo dvě děti (vítr) honí ostatní (draci). Draci běhají po třídě, koho vítr chytí, sedne si na zem. Vysvobodit ho může kamarád, třeba fouknutím do vlasů.

Pohyb v zástupu: Učitelka je dračí hlava, děti ocas (styl mašinka) – společně se pohybují na písničku *Veselý dráček*.

Tanec draka: Děti se pohybují, jak „fouká“ vítr (učitelka, hudební nástroj, zesilující hudba CD atd.).

Evaluace:

1. den

- *Práce s textem:* Děti si poslechly příběh k větě *Kozlík a prasátko provinile...*, rozvinula se diskuze o příběhu a o situaci: *Na co se*

zvířátka těšila? Co se stalo? Dá se to vyřešit jinak? Jak byste se chovaly vy?

- *Draci a vítr* (pohybová hra).

2. den

- *Kresba draka*: Při ranním kruhu jsme seděli v tichu, uprostřed byl velký karton, děti jeden po druhém vykreslovaly draka – každý něco přikreslil. Říkaly, jaký by drak mohl být, kde by mohl bydlet.
- *Cvičení s dráčkem* (pohybová aktivita).
- *Hry s Pexesem*: Povídání o homonymech, děti zkoušely samy nějaká vymyslet, diskutovali jsme, starší děti obrázky vystřihly, vyhledávaly, která slova k sobě patří, vymýšleli jsme společně příběhy.

3. den

- *Výroba draka*: Děti si vyrobily svého draka. Obkreslily šablonu, vystřihly, vybarvily temperou plochu (jednou nebo více barvami), nalepily oči, nos, pusy, vystřihly papírové mašle a nalepily na ocas, pracovaly dobrovolně i při ranních hrách, z dráčků jsme udělali výstavu, prohlédli jsme si je, děti říkaly, co se jim líbí, a dávaly svým dráčkům jména.
- *Hra „Blázen – prosím – děkuji“*.

4. den

- Při ranním kruhu měly děti za úkol vybrat si emoci a tu posléze ztvárnit pomocí mimiky („zatvářít se“) a popsat slovy. Například *Já jsem veselý drak, protože...*
- *Tanec draka* (pohybová hra).
- *Práce s obrázkem*: Dětem jsem dala na koberec všechny obrázky z knížky. Vybíraly tři obrázky, které patřily k příběhu, pak se rozdělily na tři skupiny – děti si prohlédly obrázky a ukazovaly na předměty dle mého diktátu, pak starší děti vymýšlely úkoly pro ostatní skupiny.

5. den

- „Opáčko“: Co se dětem během týdne líbilo, co nelíbilo, co si pamatovaly, co jsme dělali. Vyprávění vlastních zážitků z pouštění draků.
- *Na barevné draky* (pohybová hra).

Další činnosti v průběhu týdne

- *Básnička, písnička*: Děti se naučily v průběhu týdne písničku a oblíbily si ji.
- *Vyhledávání draků v knížkách*: Při ranních a odpoledních hrách si děti prohlížely vybrané knížky, některé děti přinesly knížky z domova, některé vybraly i obrázky dinosaurů.
- *Pohybové hry*: Děti si vyrobily malé papírové dráčky na cvičení.
- „*Dračí zástup*“ jsme dělali na vycházkách.

Obr. 10: Drak Pizizubka

Očekávané výstupy	Vyhodnocení jejich dosažení
Děti zvládnou vyprávět příběh a zajímají se o jeho pokračování.	Děti společně příběh převyprávěly, měly zájem o pokračování. Předškoláci vyprávěli tak, aby na sebe věty navazovaly.
Děti v příběhu i v reálném životě rozliší správné a špatné chování.	Děti diskutovaly o chování Ferdý a telátka. Popsaly, co bylo špatně, věděly, jak to má být správně. Zapojily se zejména starší děti. Děti uváděly situace nesprávného chování v běžném životě, některé přímo ze svého života.
Děti spojí pohyb s hudbou, písní, napodobí pohybový vzorec, posilují odvalu.	Děti nejvíce zaujaly hry <i>Draci a vítr</i> a <i>Na barevné draky</i> . <i>Cvičení s dráčky</i> probíhalo v tichu, děti soustředěně opakovaly předváděné pohyby.
Děti si umí prohlížet knihu, mají o ní zájem, vyhledávají v ní.	Starší děti si prohlížely knížku při volných hrách. Společně jsme vyhledávali stejné obrázky. Děti měly zájem o další příběhy.

Další, neplánované výstupy:

- Procvičení manuální zručnosti – vystřihování, nalepování.
- U některých činností pracovaly jen starší děti – nejmenší děti si hrály s asistentkou.
- Děti si procvičily barvy – vznikla tak příležitost k diagnostice některých dovedností dětí.
- Děti příběhem žily – při hrách samy kreslily a vyráběly draky.
- Dvě děti přinesly ukázat draka z domova.
- Při hrách jsme hráli pexeso z draků rozstříhaných na půlky (na postřeh).

Zkušenosti z praxe:

- Integrovaný celek s přehledným schématem a navazujícími aktivitami, které lze obměňovat podle skupiny dětí, nálady a zručnosti třídy jakéhokoliv věkového rozpětí.
- Na daném příběhu je možné velmi dobře rozvíjet emoční citlivost – vhodné a nevhodné chování – a posilovat pozitivní vztahy

ve skupině. Děti se pak dobře orientují v cizích i vlastních emocích, které umí správně pojmenovat – strach, smutek, zlost, radost.

- Zajímavý nápad s vlastním dračím puzzle a skvělá rýmovací doplňovačka *Jak na draka* s poznáváním nových slov a rozšiřováním slovní zásoby dětí.

4.5 Potkali se dva medvědi

Marie Bohuslavová, učitelka MŠ, Klatovy

Práce s příběhem *Dvě mláďata* z knihy *100 kapek* (Adla, 1986). V tomto integrovaném celku se děti seznámí s příběhem dvou malých medvíďat, která toho o sobě a medvědím světě ještě mnoho nevědí. Jednoduchý příběh otevírá prostor pro hledání a zodpovídání mnoha otázek nejen ze života medvědů, ale i dětí, lidí. Integrovaný celek lze uskutečnit v heterogenní skupině 3–6letých dětí, hlouběji lze rozvinout při práci s dětmi předškolními.

Charakteristika dětské skupiny, v níž byl celek realizován:

Ve třídě je 27 zapsaných dětí, z toho obvykle přítomných 18 ve věku 3–7 let, jedno dítě s podpůrným opatřením 3. stupně (asistent pedagoga ve třídě).

Cíle a očekávané výstupy:

Cíle	Očekávané výstupy
Rozvoj schopnosti porozumění příběhu.	Dítě dokáže vysvětlit, co se v příběhu stalo a má zájem o jeho pokračování.
Posilování přirozených poznávacích citů, jako je zvědavost, zájem, radost z objevování.	Dítě si prohlíží knížky, encyklopedie, má zájem o jejich obsah.
Rozvoj schopnosti sebeovládání.	Dítě přijme ve hře prohru, hraje fair play.
Rozvoj pohybových dovedností.	Dítě si zapamatuje a vědomě napodobí jednoduchý pohybový vzorec.

Rozvoj tvořivého myšlení a sebevyjadřování.	Dítě vyjádří svou představu slovně i ve tvořivých činnostech.
Rozvoj a kultivace smyslového vnímání.	Dítě rozlišuje podle sluchu, zraku, čichu.
Prohlubování základů společenského chování.	Dítě používá různé druhy pozdravů.
Rozvoj komunikativních dovedností a kultivovaného projevu.	Dítě samostatně vyjadřuje svou myšlenku, nápad, úsudek ve správně zformulovaných větách.
Rozvoj dovedností pro práci s informacemi.	Dítě najde obrázek/předmět podle předem určených hlavních znaků.

Činnosti:

- Práce s ilustrací, knížkou, encyklopedií – filozofování, poslech čteného textu, vyhledávání, otázky, vymýšlení konce příběhu, prohlížení.
- Práce s obrazovým materiálem – vyhledávání dle hlavních znaků, přiřazování, prohlížení, skládání částí v celek, třídění.
- Hra Mistr Slabika – pohybové zaznamenávání slabik ve slovech, přiřazování, vyhledávání, práce s kartičkami.
- Výtvarné aktivity – otisky stop, společná sova.
- Tvořivé aktivity – tvoření v prostoru (domy medvědů), stavby domů lidí.
- Hudební a pohybové aktivity – zpěv písní, poslech hudby, cvičení s hudbou.
- Tvořivá dramatika – hra v roli, štronzo, živé obrazy.
- Prožitkové učení – ochutnávky potravin, ochutnávka medu.
- Námětové hry – na medvědí rodinu, doktora, stavitele.
- Kontaktní hry – ve dvojicích, skupinově.

Medvědí stavitel

Brum, brum, brum, medvěd staví dům (pochodujeme na místě, ruce spojíme nad hlavou do stříšky).

Otep slámy, náruč mechu (spojíme ruce od loktů po dlaně před trupem – ručičková svíčka, propleteme prsty na rukou v předpažení – naznačení velké náruče),

všechno tahá do pelechu (ponecháme propletené prsty – střídavě oddalujeme a přitahujeme k sobě).

Brum, brum, brum, medvěd staví dům (stejně jako na začátku).

Hladový medvěd

Medvěd, medvěd ušatý, kožíšek má huňatý, pořád jenom bručí, že mu v bříšku kručí (popotahujeme se za uši, prsty naznačujeme pročesávání chlupů kožichu na trupu, dlaněmi si držíme tváře a kýveme hlavou ze strany na stranu, krouživými pohyby dlaní si hladíme břicho).

Písnička s pohybem

Jdu, jdu, jdu, dopředu jdu a dozadu jdu a dopředu jdu. Jdu, jdu, jdu, poskakuju a dozadu hop a dopředu hop. Jdu, jdu, jdu, dopředu jdu a do kruhu jdu a ven z kruhu jdu. Děti chodí v kruhu a dle slov v písničce mění směr chůze, nebo celý pohyb (náznak melodie v C dur: E, D, C, G, E, E, D, C, G, E, E, F, G, G, E, E, D, C).

Cvičení s Míšou

Cvičení na hudbu a zpěv z CD: *V jednom lese na pasece.*

Rozpočítadlo

Antalíky dva špalíky, huky, cuky, ven a ty budeš medvědem!

Další hry:

Pozdravy

Děti chodí v prostoru herny. Střídáme různé druhy pozdravů a děti se dle zadání vzájemně zdraví: *Chodím, chodím sem a tam, koho potkám, tomu ruku dám; nebo zamávám, na rameno ruku dám, po zádech poplácám, ahoj povídám, dobrý den povídám, nazdar povídám, čau povídám...*

Jak se zdraví zvířátka

Variace hry Pozdravy. *Chodí medvědi sem a tam, když se potkají, tak se pozdraví... brum, brum, brum* (ptáčci píp, píp, píp; pejsci haf, haf, haf; kočky mňau, mňau, mňau; sovy hú, hú, hú a další).

Medvědí návštěva

Děti sedí na zemi v kruhu. Jedno dítě chodí okolo a říká říkanku: *Tenhle pelech se mi líbí, kdopak tady asi bydlí?* Zastaví se u nějakého kamaráda a poklepe mu na rameno. Ten se postaví, řekne své jméno (buď medvědí, nebo své) – *já Míša Kulička; já medvídek Pú; já Vašík; já Hanička...* Potom si oba podají ruce a s bručením si jimi potřesou: *Tak si spolu tlapy dali a pěkně se přivítali. Brum, brum, brum.* Vezmou se za ruce a poskočným krokem obejdou kruh dětí: *To je pěkná návštěva, skočíme si dokola, dokola.* Vymění si role a hra se opakuje (místo obcházení kruhu se mohou spolu zatočit dokola na místě).

Na medvěda

Jedno dítě představuje spícího medvěda, ostatní děti se k němu pomalu přibližují a říkají říkadlo: *Vstávej, méďo, vstávej již, ty tak dlouho spíš, že nás nechytíš?* Medvěd se probouzí a honí děti, které se běží schovat do vyznačeného domečku. Do domečku medvěd nemůže. Ten, koho chytí před domečkem, si s ním vymění roli a hra se opakuje (jde o to, aby chycením nikdo ze hry nevypadl).

Máumí (= má + umí)

Hra je založena na principu hry *Všechno lítá, co peří má*. Učitelka říká, co medvěd umí nebo co má a děti podle slyšeného vyhodnotí, jestli ano, nebo ne. Odpověď ano doprovází zvedáním rukou nad hlavu, na odpověď ne ponechají ruce na kolenou, popřípadě krotí hlavou: *Medvěd umí bručet, medvěd má čenich, medvěd umí mluvit, medvěd má chlupaté uši (nehty, ocas), umí číst, psát...* Stejně tak hádáme, co umí/neumí či má/nemá člověk.

Máumí pro starší děti

Do hry můžeme vložit dvě postavy najednou (medvěd, člověk, popřípadě některé konkrétní dítě ze skupiny). Učitelka říká, co umí/neumí či má/

nemá a děti dle slyšeného vyhodnocují, zda jde o medvěda nebo o člověka (Haničku, Jendu). Medvěd – pleskání o kolena se zvukem brum, brum. Člověk – ruce nad hlavu se slovem člověk (Hanka, Jenda).

Slepovaná

Děti chodí po herně s říkankou: *Medvědi jedli med, slepili se... uchem, břichem, rukou, nohou, kolenem, nosem... teď!* Na slovo teď se ve dvojicích slepí dle slyšeného pokynu. Když paní učitelka začne znovu říkat říkanku, odlepí se a vše se opakuje.

Medvěd chodí po lese

V prostoru jsou rozmístěné židličky a děti mezi nimi chodí jako mezi stromy v lese v doprovodu říkanky: *Medvěd chodí po lese, krotí hlavou, klepe se. Na strom rychle vyleze. Do díry si zaleze. Každý pařez obleze. Skrz kořeny proleze. Těžkou kládu unese. Do klubíčka schoulí se. Mezi stromy projde se. A nakonec židličku ke stolu odnese.* Podle slovního zadání židličky obchází, stoupají si na ně, podlézají, zvedají je atd.

Práce s příběhem:

Vyprávění příběhu

- *Potkala se dvě medvědí mláďata. Odkud kam vedou naše kroky? Jak se zdravíme, když se potkáme? Jak se zdraví medvědi? Jak se zdraví různá zvířátka?*
- *O čem si povídají dva malí medvědi? Jaká je medvědí řeč? Umí medvědi zpívat? Jak si hrají medvědi? Jak si hrajeme a zpíváme my?*
- *Jedno medvíďe bylo bílé a druhé hnědé. Začala se dohadovat, kdo z nich je medvěd. Proč se hádáme? Jak to udělat, abychom se nehádali. Není hádání jako hádání.*
- *Já jsem medvěd, protože... Je medvěd hnědý, nebo bílý? Co se líbí hnědým a co bílým medvědům? Jak vypadá medvěd a jak vypadám já? Kde medvědi žijí, kde spí a bydlí? Kde spím a bydlím já.*
- *Co medvědi jedí? Co z jejich jídelníčku by chutnalo i nám? Mají se lidé medvědů bát?*
- *Kolem medvíďat letěla moudrá sova. Co jim asi řekla? Oba jsou*

medvědi, i když každý jiný. V čem jsme stejní a čím se lišíme? Můžeme být kamarádi, i když jsme každý jiný? Jak by mohl příběh o medvíďatech pokračovat?

První den

Po ranních hrách se jako obvykle scházíme v ranním kruhu, kde se společně přivítáme naším třídním pozdravem: *Týnom, tánom, taliánom, dobrý den a dobré ráno...* (podle H. Švejdové). Poté se protáhneme a zahrajeme si na zvířátka v lese. Běháme jako lišky, skáče jako zajíci, cváláme jako jeleni, lezeme jako ježci, chodíme jako medvědi. Pohyb dětí je doprovázen hrou na klavír a změnami rytmu.

Po svačině vezmeme polštářky a jdeme si sednout do kruhu na koberec. V kruhu leží velká čtvrtka papíru. Jedna její polovina je bílá a druhá hnědá. Začali jsme hodně zeširoka, abychom dali prostor naší představivosti a fantazii. Dnes si budeme povídat o něčem, co může být bílé, ale také hnědé. *Co to asi bude?* Některé děti začínají usuzovat. Padají různé nápady, jako třeba bláto a sníh, kmen stromu a zasněžený strom, polštář a peřina...

Pozor, zkusíme přidat ještě další indicii, a tak na hnědou i bílou barvu pokládám otisky medvědích tlap. To už je pro děti konkrétnější symbol. Hádají, že si budeme povídat o zvířatech. Jmenují různé druhy. Zazní i medvěd. Jsme zvědaví, jestli jsme to uhodli. Odeberu čtvrtku a ukáže se obrázek, na němž jsou dva medvědi proti sobě. Jeden bílý, druhý hnědý. Hurá, uhodli jsme!

Obr. 11: Ilustrace z knihy 100 kapek, příběh Dvě mláďata (Adla, 1986)

Děti si prohlíží obrázek a zjišťují, že si medvědi něco povídají. Možná se právě potkali. *Co se dělá, když se někdo s někým potká? Co si řeknou? Jak to chodí u nás ve školce, když se ráno potkáme?* Děti mají prostor vyjádřit své vlastní zkušenosti. Mapujeme různé druhy pozdravů, od slovních až po podání a potřesení ruky. Hned si to také vyzkoušíme. Děti chodí po prostoru s říkankou *Chodím, chodím sem a tam...* (**Pozdravy**).

Pozdravy libovolně kombinujeme a děti se dle slyšeného zadání mezi sebou zdraví. *Jak se asi zdraví medvědi? Jak se vůbec zdraví zvířátka?* Zvířátka mají svou řeč. A zkoušíme se zdravit jako různá zvířátka, třeba i naštvaní medvědi, veselí medvědi (hrajeme hru **Jak se zdraví zvířátka**).

Reflexe: *Proč se mezi sebou zdravíme? Jaký pozdrav se ti nejvíce líbí?*

Úkol pro starší děti: Pracovní list – najdi správnou cestu od medvěda k medvědovi (aby se potkali a mohli se pozdravit). Medvědy můžeme vybarvit stejnou barvou jako ty na našem obrázku.

Druhý den

Po ranním pozdravu si zahrajeme na to, jak medvědi chodí. Na jednoduchou melodii za doprovodu kytary chodíme v kruhu: *Jdu, jdu, jdu...* (**Písnička s pohybem**).

V kruhu po svačině řešíme otázku, co bylo před tím, než jsme se ráno potkali a pozdravili tady ve školce. *Odkud a s kým jsme šli, jeli? Co jsme viděli cestou?* – snažíme si vzpomenout a podělit se o své zážitky, vjemy a pocity s ostatními. *A jak to bylo asi s našimi medvíďaty? Odkud a kudy šla, než se potkala?* Na základě vlastních zkušeností z ranní cesty do školky děti usuzují, jak to asi bylo s medvíďaty – odněkud, někudy, někam, možná i s někým šla. Možná zlobila, utekla, ztratila se. Šla dlouho, třeba jen kousek za roh, přeplavala řeku, přešla zasněžené hory... *Můžeme zjistit, kudy chodí medvědi? Podle čeho?* Padlo pár nápadů a mezi nimi samozřejmě medvědí stopy. Pomocí razítka s medvědí stopou jsem dětem ukázala, jak dělá medvěd otisky stop třeba do bláta. I my můžeme dělat otisky bot, nebo i holé nohy. A tak si to vše vyzkoušíme. Pracujeme ve skupinách.

Stopy od bláta – řazení barevných obrysů stop za sebou od lana k lanu.

Medvědí stopy – tiskání medvědí tlapy na dlouhý balicí papír. **Barevné stopy** – univerzální velikost holínek jsem natřela barvou a děti se po jejich obutí prošly po připraveném dlouhém balicím papíře. Na konci si je zuly, aby mohl jít další, třeba zpátky.

Měli jsme plné ruce práce, ale stálo to za to. Nakonec jsme šli dělat otisky našich stop ven do sněhu a odpoledne jsme dělali otisky do písku v pískovniče.

Třetí den

Po ranních hrách se opět scházíme k rannímu pozdravu a poté si zacvičíme medvědí rozcvičku. Protahujeme se jako medvědi, chodíme, dupeme, běháme po čtyřech, válíme se.

Po jídle si sedneme okolo našeho obrázku medvědů. *O čem si asi povídají?* Mezi různými nápady dětí také zaznělo, že se domlouvají na tom, jak si spolu budou hrát. Tento nápad jsme ihned zúročili. *Jak si hrají medvědi?* (následují kontaktní hry ve dvojici: drbání na zádech, šimrání za uchem, na ruce, na bříšku, na koleně, tleskání o tlapky kamaráda – střídavě rovně a křížem, kutálení míčku). Protože jsou medvědi ještě malí, při hraní se unavili, a tak si šli odpočinout. Necháme je spát. Malé děti se odchází připravit na pobyt venku.

Činnosti pro starší děti: Přichází maňásek pan Mistr Slabika. Dozvěděl se, že jsme si povídali o nějakém zvířátku a chce vědět o jakém. Slovo „medvěd“ si společně nejprve vytleskáme, vydupáme, vypleskáme. Jsme zvyklí slabiky ve slovech zaznamenávat prostřednictvím obloučků (dolní oblouk). Po prostoru jsou rozmístěny kartičky s různým počtem obloučků. Děti mají za úkol najít kartičku, na níž je stejný počet obloučků, kolikrát jsme tleskli – tedy počet slabik ve slově medvěd (dvě). Mistr Slabika vše kontroluje spolu s dětmi. Společně se snažíme změnit slovo medvěd tak, aby mělo slabiky tři, tedy i tři obloučky (medvídek). Opět hledáme správný záznam obloučků na kartičkách v prostoru. Zkoušíme najít správný počet obloučků i pro další slova: kamarád, méďa, medvědice, tlapka, břicho, bříško, brum. Mistr Slabika je spokojený a odchází domů do své krajiny slov.

Čtvrtý den

Ráno se zdravíme a opět si hrajeme na to, jak medvědi chodí: *Jdu, jdu, jdu, dopředu jdu...* (**Písnička s pohybem**).

Po svačině se scházíme na koberci, kde si připomeneme, o čem jsme si včera povídali a na co si hráli. *Jak si hrajeme my? S čím si nejraději hraješ ve školce a doma?* Medvědí hry se všem moc líbily, a tak u her ještě zůstáváme. Medvědi se rádi škádlí, stejně jako někdy my, a tak si v kruhu posíláme zatahání za ucho, tukaní na čenich, pošimrání na bříšku, poklepání na rameno, na koleno. Pozor, nesmí to bolet. *Umí medvědi zpívat? A umíme zpívat my?* Zazpíváme si s kytarou písničku *Skákal pes*. Zpěv doprovázíme pleskáním o kolena. Následně jako medvědi. Chytíme se vsedě v kruhu za ramena a zkusíme zpívat stejnou melodii medvědí řeči – *brum, brum* – a při tom se lehce kolébat ze strany na stranu. Potom přidáme ještě *Pec nám spadla*. Společně nám jde medvědí řeč a zpívání dobře, ale co když nám něco řekne nějaký medvěd sám. *Poznáme, kdo na nás mluví medvědí řečí?* Jednomu dítěti zavážeme oči a hádá, kdo na něj mluví – *brum, brum*. Pokud uhádne, děti si vymění role a hra se opakuje. Pokud neuhádne dvakrát, role vyměním sama. Nakonec se všichni projdeme opět s písničkou: *Jdu, jdu, jdu...* a menší děti se odchází připravit na pobyt na zahradě, kde si také pohrajeme trochu jako děti a trochu jako medvědi.

Práce se staršími dětmi: Jestli máme opravdu bystrá ouška jako medvědi, to zjistíme při sluchové hře s kostkami. Mezi několika kostkami, které různě chrastí, hledáme dvě stejně znějící. Děti se vzájemně kontrolují i opravují. Hurá, máme šikovná ouška jako medvědi.

Pátý den

Ráno si již některé děti hrály na medvědy nebo s plyšovými medvědy. Když jsme se společně přivítali, procvičili jsme si různé druhy medvědího pohybu s doprovodem klavíru (běh po čtyřech, chůze, poskoky, válení). Nakonec nás říkanka **Hladový medvěd** doprovázela na svačinu.

Dnes na nás čekal již známý obrázek dvou medvěďů. Chceme se konečně dozvědět, o čem si spolu povídají, a tak začínáme číst příběh. Dozvídáme

se, že jsou to ještě mláďata a skutečně se dohadují, kdo z nich je medvěd. My jsme si mysleli, že si spolu hezky o něčem povídají a *co oni to zatím dělají?* Hádají se. *A takhle vypadá hádání? Proč se někdo hádá? Už jsi viděl někoho s někým hádat? Už ses někdy s někým hádal? Proč? Jak to dopadlo?* Děti mají prostor pro sdílení vlastních zkušeností. Zkousíme rozehrát situaci, kdy se hádají dva medvědi o kamínky, o klacík, o louži (kruh), ale také o to, kdo je opravdový medvěd. *Jak lze situaci vyřešit bez křiku a hádání?* Rozehrané scénky dětí ve správný okamžik zastavíme jako film a všichni hledáme nejvhodnější řešení, aby si medvědi třeba neublížili, aby nemusel jeden z nich plakat nebo být smutný a aby to vlastně dobře dopadlo pro oba. Potom film zase pustíme a dohrajeme, jak by to mělo být asi správně. Když jsme dělali pro medvědy klacík napůl, stalo se, že jedna polovička byla delší než druhá, a to by mohl být zase důvod k hádání. Dohodli jsme se, že medvěd (dítě) si vezme do každé ruky půlku klacíku a schová ji za záda. Druhý si vybírá jednu ruku a musí přijmout takový klacík, který ruka skrývá. Abychom si toto trochu jiné hádání pořádně užili, děti si vytvořily dvojice a začalo hádání o kamínky. Jeden drží za zády v jedné ruce kamínek a druhý hádá v jaké. Pokud uhodne, role se obrátí. Pozor na švindlování, to by byl zase důvod k trochu jinému hádání, a to se nám přece nelíbí.

Činnosti se staršími dětmi: Přichází Mistr Slabika. Na zemi leží několik kartiček s různými obrázky. Děti mají za úkol vybrat si jednu kartičku, na které je něco, o čem jsme si dnes povídali. Kartičku každý přečte, vytleská a najde v prostoru na zemi kartičku se správným počtem obloučků jako slabik ve slově. Navzájem se kontrolujeme.

Šestý den

Ráno se zdravíme a hrajeme hru: *Jdu, jdu, jdu...* (**Písnička s pohybem**).

Po svačině se vracíme k našemu příběhu a obrázku dvou hádajících se medvědů. Připomeneme si, proč se spolu hádají. Každý má jinou barvu. *Jsou skutečně oba dva medvědi? Co o tom víme?* Zjistili jsme, že hnědý má rád teplo, v zimě spí, nemá moc rád vodu a žije v lese. Bílý medvěd má rád zimu, sníh, vodu a žije na severním pólu.

Jeden žije v lese a druhý v zemi ledu a sněhu. *Jak vypadá les? Jak vypadá*

země ledu? Co o tom víme? Rozeběhneme se po třídě a nejprve se každý pokusí najít něco (nebo obrázek něčeho), co patří do lesa (ráno jsem po třídě rozmístila různé obrázky stromů, lesa, hub, keřů a také šišky, kůru stromů, miskou s jehličím, kousek mechu...). Dáme si to všechno dohromady na zelenou látku. Tak to je tedy les, kde bydlí hnědý medvěd. Děti vše, co jsme našli, pojmenovávají, také osahávají i očichávají. Stejně tak jdeme najít něco, co je ze země sněhu. Máme bílou látku, kousky ledu, papírové koule a obrázky. Dokonce si zkusíme, jak studí a chutná led (ledové kousky z mrazáku). Nakonec si zahrajeme na medvědy v lese. Všichni si donesou židličky, které se na chvíli promění na strom, doupe, pařez a děti je podlézají, stoupají si na ně, obchází je (hra **Medvěd chodí po lese**).

Úkol pro starší děti:

- 1/ Mezi dvěma lany rozmístit pět bílých papírů (ledových ker) tak, aby po nich mohly přejít z jednoho břehu na druhý.
- 2/ Přejít z jednoho břehu na druhý jen po dvou papírech.

Sedmý den

Po ranním rituálu se jako včera projdeme po lese jako medvědi (hra **Medvěd chodí po lese**).

Už víme, kde žijí medvědi. *Ale kde bydlí? Mají medvědi svůj dům? Jak asi vypadá dům hnědého a bílého medvěda?* Máme mnoho nápadů... hnědý medvěd bydlí v díře ve skále nebo si vyhrabe díru v zemi pod stromem, postaví si pelech z kamenů nebo klacků. Naopak bílý medvěd si nemá z čeho postavit domeček, a tak si ho musí vyhrabat do sněhu.

A jak to vypadá, když medvědi staví dům?

Zkusíme se proměnit na medvědy a začínáme stavět domečky a pelechy z klacíků, šišek, kamínků, kaštanů, kousků látek, dřevěných kostek, polystyrenových kostiček a bílého papíru. Kdo chce mít domeček pro hnědého medvěda, staví v lese na zelené látce. Kdo si vybral domeček pro bílého medvěda, staví na ledu a sněhu na látce bílé.

Reflexe: *Který domeček, tedy medvědí pelech, se ti nejvíce líbí a chtěl bys do něj jít na návštěvu? Kdo v něm bydlí? Pomocí jednoduché říkanky se ptáme, koho v domečku navštívíme (hra **Medvědí návštěva**). Tenhle*

pelech se mi líbí, kdopak tady asi bydlí? Kdo domek postavil, ten se ozve (Já). Děti si podají ruce na uvítanou. Tak si spolu tlapky dali a pěkně se přivítali. Brum, brum, brum. Nakonec si vše vyfotíme, uložíme do paměti a po namáhavé práci si jdeme pohrát ven.

Osmý den

Při ranních hrách si děti opět začínají hrát na medvědy a staví si různá doupata a pelechy z polikarpovky, dek, židlí, polštářků a kartonu.

Po ranním pozdravu se k medvědími pelechům a doupatům ještě vracíme, a to nejen reflexí ranních her, ale také si zacvičíme na písničku z CD: V jednom lese na pasece (cvičení s Míšou).

Začínáme pohybovou hrou **Medvědí návštěva**. Říkadlo již umíme, jen si trochu upravíme pravidla pro hru v kruhu a přidáme závěrečný poskočný krok se slovním doprovodem. Jak to vypadá u medvěďů v pelechu, už víme, ale *kdy bydlíme my? Máme stejné domy jako medvědi?* Otevíráme diskusi o tom, jaký kdo má dům, kde ten dům stojí (město, vesnice), kdo tam s ním bydlí... Někdo zná i adresu domu, kde žije, a kdo to neví, má domácí úkol – zjistit adresu domu, kde bydlí. Mladší děti si jdou stavět domečky z kostek a stavebnic. Starší děti kreslí svůj dům na papír voskovými pastelkami.

Reflexe: Scházíme se u domečků na koberci, které postavily mladší děti. Domečků tu máme opravdu mnoho a ještě více, když mezi ně položí starší děti své namalované domy. Svě výtvary si vzájemně prohlížíme, komentujeme a chválíme.

Devátý den

Ráno se rozehrávají hry na medvědy. Máme medvědí doupata, kuchyně, auta, medvědí miminka, doktora nebo také skládanky a omalovánky. Děti si prohlížejí připravené knížky o medvědech a nad jednotlivými obrázky živě diskutují.

Po našem ranním rituálu si děti chtějí hrát hru na **Medvědí návštěvu**. A tak se do toho hned pouštíme. Hru ukončíme říkankou **Hladový medvěd**, a protože návštěvu je třeba také pohostit, jdeme na svačinu.

Dnes se pokusíme rozklíčovat, jak vypadá medvěd a jak vypadám já (člověk), popřípadě co máme společného. Postavila jsem se před děti:

Jsem medvěd!? Ozval se smích, děti odpovídají, že ne. *Proč ne?* Děti se opírají o předešlé zkušenosti a zdůvodňují, proč nemohu být medvěd. Zmiňují nejen vizuální stránku, ale také co neumím jako medvěd. Hledáme na sobě například chlupy, ocas, čenich, velké zuby. *Jsem člověk?!* *Proč si myslíš, že jsem člověk?* Pokoušíme se popsat charakteristické znaky člověka – popis postavy, ale také co člověk umí: mluvit, myslet, pracovat, stavět, vařit, řídit auto... *Je i Honzík člověk? Je i Hanička člověk?* Následuje odpověď ano. Otázka pro starší děti: *Ale neumí přece vařit, prát prádlo a řídit auto?* Nevadí, to se ještě naučí. *Naučili by se to také medvědi?* Odpověď ne, v lese to nepotřebují, na sněhu nemají na čem vařit, nenosí oblečení (tak trochu filozofujeme). Všechno, co víme, zúročíme při hře **Máumí**.

Mladší děti si s druhou paní učitelkou pojmenují a vytleskají s pomocí obrázku různé části těla medvěda.

Činnosti pro starší děti (práce ve dvojicích): Máme hromádku obrázků, na nichž jsou různé části těla medvěda a člověka. Je třeba jednotlivé části rozřadit a poskládat z nich celek medvěda a člověka. Konečně se nám podařilo seskládat celý obraz medvěda a člověka. Když je všechno pohromadě, všimáme si, co jsme si říkali, že má člověk a medvěd společného a co mají naprosto jiné.

Desátý den

Stále pokračujeme ve hrách na medvědy při ranních hrách i cvičení.

Po svačině nás čeká kniha s příběhem o našich medvědech. *Jak bude to medvědí hádání asi pokračovat?* Přečteme si další kousek příběhu. Zjistili jsme, že se hádají dál o to, co medvědi jí. Jeden má rád med a druhý tuleně. *Jak vypadá tuleň? Jak to zjistíme?* Někdo si myslí, že ví, jak vypadá tuleň. Někdo by se zeptal maminky, tatínka, paní učitelky, někdo by hledal obrázky v knížce, někdo by se jel podívat na tuleně do ZOO. Maminka a tatínek tady nejsou, do ZOO je daleko, paní učitelka si není jistá, tak se podíváme do chytré knížky, která se jmenuje encyklopedie. Nejdříve přečtu, co se tam o tuleni píše. Obrázek neukazují. Podle popisu zkusíme najít obrázek tuleně mezi ostatními, které jsem rozmístila na koberci v herně. Každý hledá sám a přinese vybraný obrázek do kruhu. Sešlo se nám tu hodně tulenů, ale také

několik tučňáků, želva i ryby. Každý má možnost se ke svému i k ostatním obrázkům vyjádřit. Zdá se, že zejména starší děti mají v tom, jak vypadá tuleň, jasno, a tak si jejich volbu porovnáme s obrázkem v encyklopedii. *Hurá, je to tuleň!* Pojmenujeme si i ostatní obrázky živočichů. Možná by si bílý medvěd pochutnal i na nich, protože má rád maso. A my si myslíme, že všichni jsou z masa. Hledáme maso i na sobě – na noze, na ruce, na břiše, na tváři, na zadečku, no to je maso. *Máme se medvěda bát?* – usuzujeme, že asi ano. A je tu ozvěna, já říkám první, děti opakují: *Pozor, pozor, medvěd spí, ať ho nikdo nevzbudí! Pozor, pozor, medvěd spí, ať ho tuleni nevzbudí!* (dvakrát opakujeme, podruhé zcela potichu). A kdo je medvěd? Vybereme jedno dítě rozpočítadlem: *Antalíky dva špalíky, huky, cuky, ven a ty budeš medvědem!* A hrajeme hru **Na medvěda**.

Činnosti pro starší děti: Seřadit obrázky tuleňů od největšího k nejmenšímu zleva doprava a nalepit na pruh papíru.

Jedenáctý den

Hry na medvědy pokračují. Po ranním rituálu hrajeme hru **Na medvěda**. Tentokrát nejsme tuleni, ale děti v lese.

Scházíme se na koberci okolo šátku, pod kterým se něco skrývá. *Co to asi bude? Bude to něco z našeho příběhu o medvědech? Kdo chce, může si sáhnout přes šátek i pod ním. Máme pár tipů, a tak se podíváme. Pomalu odeberu šátek. Máme tu několik skleniček a v každé něco je. Cukr, med, marmeláda, ocet, nugeta. Hnědý medvěd z našeho příběhu říkal, že každý medvěd má rád med. Ale víme my, co je to med? Začínám se ptát nejmenších dětí. Ve které sklenici je med, co myslíš? Někdo se trefil, někdo ne. Nejvíce nás mátl ocet, má stejnou barvu jako med. Jak to zjistit? Otevřeme sklenice a nejdříve si přivoníme. A máme jasno. Ocet je ocet a med je med. Pro jistotu to zkusíme i ochutnat. Kdo jí doma med? Někdo ne, někomu ho maminka maže na chleba, dává do čaje. Ochutnáme i obsah dalších sklenic a pojmenováváme. Kdo už jedl nugetu, marmeládu, cukr, ocet?* Děti uvádějí příklady ze své vlastní zkušenosti.

Jaký je med? Určujeme přívlastky... žlutý, tekutý, lepivý, sladký, zdravý. Nejvíce se nám hodilo, že je lepivý. *A jak to vypadá, když se lepí?* Medvědi, když jí med, jsou celí ulepení, a tak se snadno stane, že se slepí s druhým

medvědem. Hrajeme **Slepovanou** – slepujeme se zády, břichem, rukou, uchem a k tomu máme hezkou říkanku.

Jestli se med lepí, si jdeme vyzkoušet ke stolečkům, kde máme připravené malé krajíčky chleba, med v mističce a příborové nože. Každý sám si může namazat kousek chleba a ochutnat.

Dvanáctý den

Po ranním pozdravu si děti chtěly zahrát hru na medvědí návštěvu. S říkankou **Hladový medvěd** jdeme na svačinu.

Dnes si přečteme, kdo potkal dva hádavé medvědy – sova. *Co víme o sově? Jak vypadá? Kde žije?* Sbíráme informace. Ukážeme si ji na obrázku a nakonec se rozhodneme, že si sovu společně vyrobíme – a pořádně velkou. Potřebujeme udělat hlavu, oči, zobák, břicho a křídla. Starší děti u stolečku skládaly z bílého papíru harmoniku a vystříhovaly hnědá, béžová a černá kolečka. Mladší děti u stolečku měly na starost tělo a hlavu sovy. Dvě velké čtvrtky jsem natřela klovatinou a děti zapouštěly hnědou, béžovou a oranžovou barvu. Po takové práci jsme se museli v herně pořádně prolétat jako sovy. Když zazněla tamburína, každá sova usedla a zahoukala. Kolikrát? To nám vždy určil ten, na koho jsem ukázala. A lítali jsme a houkali ještě i na zahradě.

Třináctý den

Už během ranních her vylepují starší děti vystřihaná kolečka na křídla sovy jako peříčka. Naskládané harmoniky jsem slepila dohromady a udělala velké kulaté oči, na které jsme přilepili černé kolečko. Ze čtvrtky s klovatinou jsme vystříhli tělo a hlavu.

Po svačině si bereme všechny připravené komponenty na koberec. Je třeba složit sovu dohromady, a tak se do toho hned pouštíme. Povedlo se. Pleskáme o kolena: *Jo, ho, ho, to se povedlo! Máme hlavu – jo, ho, ho, to se povedlo. Máme oči – jo, ho, ho, to se povedlo. Máme křídla – jo, ho, ho, to se povedlo...*

V našem příběhu letěla sova okolo medvědů. Sova je moudrá a ví toho o medvědech hodně, stejně jako toho teď o medvědech hodně víme už

i my. *Co asi těm medvědům řekla, když je viděla hádat?* Po kruhu putuje plyšová sova. Kdo ji má, může jako sova něco říci medvědům. A tak medvědům domlouváme, radíme, povzbuzujeme je i se s nimi zlobíme. Všichni jsme ale zvědaví, co opravdu řekla sova medvědům v knížce, a tak si společně dočteme příběh. Porovnáváme si, kdo z nás řekl medvědům to, co sova, a kdo něco jiného. *Jak to dopadlo? A co bude dál?* Zkusíme vymyslet doma s maminkou a tatínkem, jak by mohl příběh pokračovat.

Čtrnáctý (poslední) den

Nakonec si přečteme ještě jednou celý příběh o medvíďatech. Teď už mu zcela rozumíme. *Jak by mohl náš příběh pokračovat? Co bude dál?* Děti vymýšlejí různá pokračování příběhu, využívají přitom předešlé poznatky, propojují souvislosti, usuzují, využívají fantazii a představivost. Abychom na medvědy nezapomněli, uděláme si medvědí fotku. Všechny děti si u stolečků vybarví obrázek medvěda.

Obr. 12: S medvědy i na vycházkách

Evaluace:

Tento celek jsem plánovala na čtrnáct dní, ale protože si děti medvědí příběh tolik užívaly a činnosti je nesmírně bavily, nechtěla jsem nikam zbytečně chvátat a s medvědy jsme strávili skoro tři týdny. V tomto čase bylo hodně dětí nemocných (neštovice), a tak nás na činnosti nebylo příliš mnoho, což byla v podstatě velká výhoda. Celkově byla ve třídě daleko klidnější a tvořivější atmosféra. Příběh dvou medvíďat byl sice krátký, ale o to více jsme mohli jít do hloubky. Děti úžasně zvládaly propojování souvislostí z příběhu s reálným životem, živě a otevřeně o všem diskutovaly, přicházely se zajímavými nápady a názory, velmi dobře se mnou i mezi sebou spolupracovaly, o medvědí příběh měly velký zájem. K medvědíhram, které jsme se naučili, se chtěly denně vracet. Písničky a říkanky nás provázely celé dny. Při plánování činností jsem se nejvíce obávala, že děti nezvládnou rozehrát situační scénky (jak se medvědi hádají) a řešit tyto situace. Velmi mne ale překvapily a mohu říci, že tyto momenty byly z celého projektu jedny z nejsilnějších.

Očekávané výstupy	Vyhodnocení jejich dosažení
Dítě dokáže vysvětlit, co se v příběhu stalo a má zájem o jeho pokračování.	Děti dokázaly popsat situaci z příběhu a samy hledaly možné řešení.
Dítě si prohlíží knížky, encyklopedie.	Děti měly zájem si prohlížet knížky o medvědech, některé u toho však dlouho nevydržely.
Dítě přijme ve hře prohru, hraje fair play.	Některé děti nesly těžko neúspěch při hádání, někdo i podváděl, ale většina neměla s dohodnutými pravidly problém.
Dítě si zapamatuje a vědomě napodobí jednoduchý pohybový vzorec.	Pohybový doprovod k říkankám zvládli všichni. Správný směr chůze a cviky s hudebním doprovodem neměly mladší děti zcela zvládnuté.
Dítě vyjádří svou představu slovně i ve tvořivých činnostech.	Zejména mladší děti nedokázaly svou představu zformulovat do souvislé věty. Starší děti to zvládly dobře. Stavění a tvoření zvládly všechny děti.

Dítě rozlišuje podle sluchu, zraku, čichu.	Několik dětí nepoznalo svého kamaráda podle hlasu. Se zrakovým a čichovým rozlišováním děti problém neměly.
Dítě používá různé druhy pozdravů.	I mladší děti dokázaly říci alespoň dva druhy pozdravu a předvést je. Při hře na pozdravy to pak zvládly všechny děti.
Dítě samostatně vyjadřuje svou myšlenku, nápad, úsudek ve správně zformulovaných větách.	Mezi dětmi je velký rozdíl v oblasti verbálního vyjadřování, předškolní děti formulují své myšlenky a vytváří úsudky vesměs bez problémů.
Dítě najde obrázek/předmět podle předem určených hlavních znaků.	Několik dětí a ti, kteří nedávali dostatečný pozor, nevěděli, co mají hledat. Ostatní úkol zvládli.

Neplánované výstupy:

- Děti si zvládly samy namazat kousek chleba medem.
- Děti dokázaly velmi emotivně rozehrávat scénky na téma *jak a o co se medvědi hádají* a vymyslet možné řešení konfliktu.
- Děti poznaly na obrázku tuleně.

Rizika:

- Nenechávat v knize listovat mladší děti samotné, potřebují slovní oporu staršího dítěte nebo dospělého.
- Činnosti s dětmi příliš neprotahovat, aby nebyly zejména mladší děti unavené.

Text příběhu *Dvě mláďata*

Potkala se dvě mláďata. Jedno hnědé, druhé bílé.

„Smím se vás zeptat, pane, kdo račte být?“ zeptalo se hnědé mládě.

„Já jsem přece medvěd,“ odpovědělo bílé.

„Chachachá! Dovoďte mi, abych se zasmál,“ řeklo hnědé mládě. „Když vy račte být medvěd, kdo jsem potom já?“

„To nevím, pane,“ přiznalo bílé mládě.

„Medvěd jsem přece já,“ pravilo rozhodně hnědé mládě.

„Ale jděte, prosím vás! Medvěd jsem já. Kdybyste byl medvěd vy, musel byste mít bílý kožich jako já.“

„To se vám povedlo! Odkdypak mají medvědi bílý kožich?“

„Když chcete něco vědět, pane, tak medvědi mají bílý kožich odjakživa, račte si to zapamatovat!“

„Kdepak, my medvědi máme hnědý kožich. A dovolte mi ještě jednu otázku. Jíte rád med?“

„Med? Co je to?“ zeptalo se bílé mládě rozpačitě.

„Tak prosím! Říká, že je medvěd, a ani neví, co je to med!“ smálo se hnědé mládě. „Všichni medvědi rádi med, pane.“

„Kdepak, my medvědi jíme raději tuleně.“

„Tuleně! Co je to?“ divilo se hnědé mládě.

„A to chcete tvrdit, pane, že jste medvěd? Styďte se! Každý pořádný medvěd má raději tuleně a nosí bílý kožich.“

Ještě dlouho se dohadovali a snad by se byli i poprali.

Naštěstí letěla kolem nich sova a řekla jim, že jsou oba medvědi.

„To je divné,“ bručela si mláďata, „vždyť jsme každý jiný.“

A nedůvěřivě kroutila hlavami.

Zkušnosti z praxe:

- Celek zaujme děti všech věkových skupin, ale stojí především na reakci předškolních dětí. U samostatné skupiny mladších dětí by se činnosti musely velmi krátit a upravovat – zjednodušovat. Děti zaujala úvodní motivace se stopami, pohybové hry a kontaktní hra **Slepovaná!**
- Na tomto medvědím příběhu můžeme dětem přiblížit nejen rozdílnost zvířecích druhů, ale i multikulturní společenství lidí. Vždyť není důležité, jak kdo vypadá, ale to, jak se k sobě chováme, respektujeme se a vzájemně si pomáháme.

4.6 O Rybabě a Mořské duši

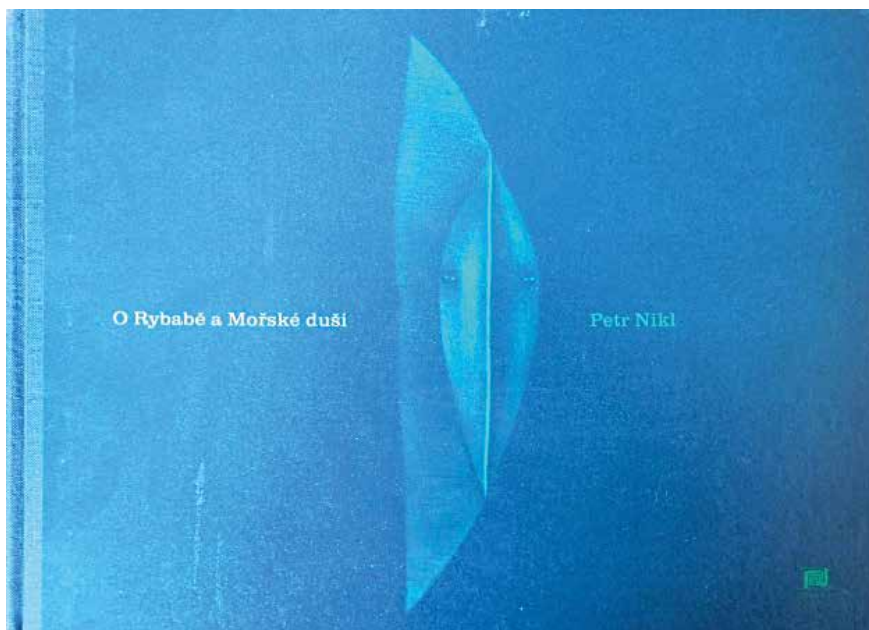
Jitka Vonešová, učitelka MŠ Sluníčko, Třeboň

Tematický celek je inspirovaný knihou *O Rybabě a Mořské duši* (Níkl, 2002). Během dvou týdnů jsme po částech přečetli celý příběh. Dětem jsem pokládala různé otázky týkající se textu. Zkoušeli jsme filozofovat. Na příběh navazovaly i další činnosti. Každý den jsme před svačinou hráli pohybovou hru a cvičili. Pohybové hry nebyly nutně motivované čteným příběhem, proto je zde neuvádím.

Charakteristika dětské skupiny, v níž byl celek realizován:

Celek byl realizován během února 2018 ve třídě předškolních (5–6 let) dětí, z 20 zapsaných dětí je šest pětiletých. Průměrná docházka ve třídě je 18 dětí.

Obr. 13: Obálka knihy O Rybabě a Mořské duši (Níkl, 2002)

Cíle a očekávané výstupy:

Cíle	Očekávané výstupy
Rozvoj pohybových dovedností.	Dítě dokáže napodobit pohyb.
Rozvoj a užívání všech smyslů.	Dítě hmatem pozná materiál i předmět. Dítě najde na obrázku určený detail.
Rozvoj schopnosti porozumět příběhu.	Dítě rozumí čtenému textu a dokáže vysvětlit, co se v příběhu přihodilo.
Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností.	Dítě dokáže vyjádřit své myšlenky a názory verbálně i neverbálně.
Rozvoj fantazie a tvořivého sebevyjádření.	Dítě vyjádří své fantazie slovně i výtvarně.
Rozvoj kooperativních dovedností.	Dítě dokáže spolupracovat s ostatními.
Rozvoj předmatematických představ.	Dítě dokáže napočítat do osmi.
Rozvoj dovedností umožňujících vyjádřit své pocity a dojmy.	Dítě vyjádří své pocity slovně, výtvarně či dramaticky.
Rozvoj paměti.	Dítě si pamatuje a dokáže reprodukovat krátký text.

Pondělí

Dětem jsem v komunitním kruhu ukázala knihu, aniž bych jim řekla, o čem je.

Děti jsem se zeptala: *O čem myslíte, že je tato kniha?*

Odovědi: *zázraky přírody; o ptácích, vypadá to jako křídlo; o přírodě, vypadá to jako list; o strašidlech; o člověku, který se stal hráškem; o lístečkách; o mimozemšťanech; o měsíčku.*

Otevřela jsme knihu a začala jsem číst: *První úterý, které kdy bylo na světě – ovšem tehdy ještě nevědělo, že je úterý a že bude za sedm dní zase, tedy toho druhého dne oddělil Bůh vody od vod a mezi ně vsunul nebe. Ve středu, v den třetí, vody pod nebem nahromadil na jedno místo a odhalil souš. Souš nazval Bůh zemí a vdechl jí duši sucha. Nahromaděné vody pak Bůh prodchnul slanou mořskou duší. A v pátek pak, v den pátý, naplnil duši moře všemožným živočištvem a rybami, které prosyceny jí,*

plavaly nebo se jen volně nechávaly unášet v jejím nedozírném prostoru. Tak vzniklo království mořské.

Děti jsem se opět zeptala: O čem myslíte, že je tato kniha?

Odpovědi: o mořském království; o narození Ježíše; o Zlatém králi – králi moří; o první středě; o vodním hradu; o třech králich.

Mám zkusit číst dál? Dozvíme se, o čem kniha je a kdo z vás má pravdu?

*Na dně hlubiny je kluzko,
na dně hlubiny je úzko,
na dně hlubiny je klid,
kdo chce, může ten klid pít.*

Byla jednou jedna ryba a ta se jmenovala Rybaba. Kolem ní byla všude samá tma. Doprava tma, doleva tma, dopředu tma, dozadu tma, nahoru tma, dolů také, zkrátka všude táž tma. Teď už na ni byla zvyklá, oblíbila si ji a viděla do ní, ale pamatovala si, že dřív, když byla ještě malá, se jí často stávalo, že zády šoupla o dno v domnění, že je to strop. Byla to totiž ryba hlubinná.

Zavřeli jsme oči a představovali si, že jsme ryba Rybaba a všude kolem nás je tma.

Děti jsem se zeptala: *Jak byste se cítili, kdyby všude kolem byla stále tma?*

Odpovědi: *bál bych se; nic bych neviděl.*

Naučili jsme se básničku, kterou jsme v následujících dnech použili pro vstup do našeho příběhu o Rybabě:

*Na dně hlubiny je kluzko,
na dně hlubiny je úzko,
na dně hlubiny je klid,
kdo chce, může ten klid pít.
Jak asi vypadala Rybaba?*

Děti malovaly Rybabu pastelkami a voskovkami.

Úterý

Do příběhu O Rybabě jsme se přenesli pomocí básničky, doplnili jsme si ji o lehké pohyby.

*Na dně hlubiny je kluzko, (tření dlaní o sebe)
na dně hlubiny je úzko, (obejmout se rukama překříženýma
na prsou)
na dně hlubiny je klid, (zakrýt uši)
kdo chce, může ten klid pít.*

V komunitním kruhu jsem se dětí zeptala: *Co jsme se o Rybabě již dozvěděli?* Poté jsme četli další část příběhu.

Neznala nic než ticho a klid, tmu a šepot. Neboť i když hladinu právě brázdila hrozivá bouře a vlny se vzdouvaly do desetimetrové výše, tady dole stála voda na místě a jen její spící dech Rybabou zlehka pohupoval. Byla tak hladká a kluzká, že proplouvala nekonečným nočním mořem bez sebemenšího hluku.

Mezi malými barevnými světýlky, kterými svítí některé ryby, podobny lampionkům, nebylo tu vidět – či spíš tušit – nic než temné útlé siluety kolébajících se ryb a vlnících se trav, tančících plíživé hadí tance.

Navození atmosféry v hlubině – tma a svítící ryby. Ve třídě jsme zhasli světla a zatahli rolety. Některé děti měly malé svítící baterky – čtyři děti si přinesly svou baterku z domova (v pondělí dostaly děti úkol přinést si baterky). Pustila jsem hudbu, děti se pohybovaly po třídě. Rychlost pohybu určovala rychlost hudby. Tma nebyla po zatažení rolet dostačující. Pro navození úzkosti a tmy jsme se všichni schovali pod padák. Baterky jsme si posílali.

V komunitním kruhu jsem se dětí ptala: *Jak jste se cítili při zatažení rolet?*
Odpovědi: *dobře; žůžo; prima.*

Jak jste se cítili pod padákem?

Odpovědi: *dobře; bylo mi horko; nepříjemně; špatně se mi dýchalo.*

Jak se cítí někdo, komu je úzko?

Děti nedokázaly na tuto otázku odpovědět, proto jsem přinesla velkou krabici, do které se děti jeden po druhém schovaly.

Jak jste se cítili?

Všem dětem se pobyt v krabici líbil, pouze jedné holčičce vadil. Jednomu chlapci prý byla krabice malá.

Co by se stalo, kdyby byla všude kolem nás tma? O co všechno bychom přišli?

Odpovědi: *bál bych se, že do něčeho narazím; bál bych se, že mi někdo sebere všechny věci; bál bych se, že nic nevidím a nenajdu svůj domov.*

Středa

Úvodní báseň pro navození atmosféry příběhu.

V komunitním kruhu jsme si povídali o tom, co už jsme se o Rybabě dozvěděli.

Co to znamená „byla kluzká“?

Hmatové pytlíky – Každé z dětí zkusilo pouze podle hmatu najít shodnou dvojici materiálů. Při prvním ohmatávání se dítě snažilo popsat vlastnosti materiálu – hladký, drsný, měkký, hřejivý, studený...

Který materiál vám byl příjemný a proč? Poté jsme pokračovali ve čtení příběhu.

U samého dna, pomalu jako med tekly dva prámy, jak se říkalo podmořským proudům, podle nichž se řídily ryby. Jeden prám byl teplý, obeplouval Kosatkovou horu a sunul se Velkým údolím až ke Škeblovitým skalám. Druhý prám, chladný, tekł v opačném směru a protínal teplý proud v místě, kterému se říkalo Smějka. To skýtalo nesmírné potěšení nejrozmanitějším druhům ryb, které se ponořovaly do střídavě se prolévajících proudů, což bylo velmi příjemné.

Zkusili jsme si znázornit dva podmořské proudy. Děti se rozdělily do dvou skupin a stouply si do zástupu za sebe. Oba proudy se pohybovaly proti sobě úhlopříčně tak, aby se v určeném bodě míjely střídavě děti z obou proudů, aniž by se vzájemně dotkly.

Pokračovali jsme ve čtení příběhu.

A právě tam vyslechla jednou Rybaba záhadný rozhovor dvou hlubinných hadů.

„Viděls už to světlo?“

„Jaké světlo?“

„No – světlo, na jednom místě tam chybí tma.“

„Kde?“

„Tam nahoře, uvidíš je, když poplaveš na vrchol Kosatkové hory.“

A Rybabě se rázem vybavily ty staré zvěsti, které slýchávala, když byla mladá, a o nichž si myslela, že to jsou jen pohádky. Hlubinné ryby totiž neznají denní světlo. Od horních ryb se však už od nepaměti proslýchalo, že někde nad nimi je zvláštní konec moře, kde žije světlo a kterému se říká souš. Žádná z ryb však nemohla přesně říct, co to vlastně je, a ty z nich, které se nahoru přece jen vypravily, už nikdy nikdo neviděl.

Každý den moře promlouvalo s hladinou a všechna ta mořská slova, všechno to bubláni a tlumené dunění plynulo tím směrem. Podobně i mořská tráva a plovoucí lesy vyháněly své stvolý svisle vzhůru, jako by na něco ukazovaly.

Čtvrtek

Báseň pro navození atmosféry příběhu. Zopakování předchozího děje příběhu. Poté pokračování ve čtení.

Toho všeho si Rybaba dávno všimla. Nemohla však plavat na vrchol Kosatkové hory, hlubinné ryby nemohou plavat výše. Umějí dýchat jen v silných tlacích mořských hloubek. Hrozně ji však lákala vidina světla tam někde nahoře, tak jako nás, žijících na světle, svádí temnota jeskynních děr. Jednou donesl Rybabu proud chladného prámu až k plovoucímu lesu, skrývajícímu ve svém středu mýtinu.

Chůze ve vázaném zástupu – Děti se v zástupu za sebou chytily za ruce a procházely se po třídě na znázornění toho, jak Rybaba plavala.

Pokračování čtení příběhu:

Tam, v kořenech korálového trůnu, bydlela stará Medúza, o níž se říkalo, že je velmi moudrá a že umí zpomalovat moře. A právě jí se rozhodla Rybaba svěřit se svým tajným přáním.

Medúza seděla ve svém trůnu, zalitá vlastním nazelenalým světlem, a četla si v jakési zažloutlé objemné knize, svázané z listů obřích

vlajovníků. Vedle závoje měla houbu, prosycenou černou barvou, zabodávala do ní mořskou jehlu a rozpouštějícími se tahy si cosi do listů zapisovala. „Dobrý proud,“ pozdravila Rybaba, když vstoupila do jejího zelenkavého světla. Medúza zvedla unavené oči od soustředěné práce. „Dobrý proud,“ odpověděla překvapeně. Byla už hodně stará a v poslední době k ní nikdo nechodil. „Já jsem Rybaba a mám... totiž chci... totiž slyšela jsem, že toho hodně znáš...“ „No,“ odpověděla Medúza vlídně, „musela bych nejdřív vědět, co mám znát, abych ti mohla odpovědět.“ Na Rybabě bylo vidět, že neví, jak začít, a tak začala Medúza.

„Jsem vlastně ráda, že jsi přišla. Už pár let tu nikdo nebyl, naposled jedna Chobotnice, donesla mi krásnou černou barvu. Vzpomínám si, jak mě rozesmála. Chtěla mi ukázat, kam ji kousl žralok, jenomže těch chapadel měla tolik, že jsem nevěděla, kterým z nich mi to ukazuje.“

„Ty ale hezky svítíš,“ vyhrkla Rybaba.

„Právě že už moc ne,“ povzdechla si Medúza. „Není to, co to bývalo.“

„Všude kolem je taková tma,“ chytla se Rybaba.

„Ano, tma,“ rozhlédla se kolem sebe Medúza.

„Slyšela jsem...“

„Je to ale krásná tma,“ mluvila dál Medúza, „ovšem tu nejčernější dokáže udělat jen Chobotnice, mám jí trochu v houbě na psaní. Psala jsi někdy inkoustem?“ otázala se najednou.

„Já neumím psát,“ zmateně odpověděla Rybaba, zklamaná, že ztratila nitku.

„Ale chtěla jsi mi něco říct,“ připomněla jí Medúza.

„No, totiž...“ zadržávala se Rybaba, „slyšela jsem, že prý nad námi je... světleji.“

Medúza chvíli mlčela a oči jí při tom slabě blikotaly. Vzpomínala na svůj poslední výstup. Jak slastně nasávala světlo skrz hladinu a jak ho v sobě jako v tlusté lupě ještě dlouho u dna schovávala a promítala hlubinným rybám. Ale to bylo dávno. Už se vysvítla a její závoje obrostly kořeny korálového trůnu. „Věděla jsem, že někdo přijde,“ povzdechla si Medúza. „Ano, je pravda, že nad námi je světleji, ale je to hodně daleko.“

„Říká se tomu Země sucha,“ přidala se vzrušeně Rybaba.

„Ano, je tam vzduch.“

„Duch?“

„V-z- duch, to je něco, co není mokré.“

„A jaké je to tedy?“ neúnavně vyzvídala Rybaba.

Děti jsem se zeptala: *Jak bychom Rybabě vysvětlili, co je to VZDUCH?*

Odpovědi: Vzduch je to, co dýcháme, ale nevidíme to; Vzduch je, když fouká vítr; Když otevřeme v autě „okýnko“, tak cítíme vzduch; Je to to, co dýcháme; Když pustíme větrák, tak cítíme vzduch.

Pokračování čtení příběhu:

„To ti nemohu vysvětlit, nechápala bys. Je tam žluté světlo, které všechno vysuší.“

„A nepotřebovala bys takové světlo pro svůj klobouk?“ vykřikla rozzářená Rybaba.

„Ano, ale je tak silné, že ten, kdo se podívá přímo do jeho lampy, oslepne.“

„Já – já bych ho chtěla vidět... moc!“

Chvilí bylo ticho.

„Víš, Rybabo, to není jen tak,“ řekla Medúza a otočila list v knize.

„A proč to není jen tak?“

Medúza se zamyslela. „Kdybys spolkla cizí duši sucha, vynesla by tě do své země a přestala bys být rybou. Už by ses nikdy nevrátila, ledaže bys znovu spolkla duši moře. Musela by ses napít třemi dlouhými doušky, ale jen třemi. A musela bys to stihnout, dokud duše sucha svítí, střídá se totiž se svou tmou. To vše je velmi zrádné. Zatím se žádná z ryb, které polkly suchou duši, do moře nevrátila.“

Počítání – Abychom věděli, kolikrát se má Rybaba napít, procvičili jsme si počítání. Děti seděly v kruhu. Do jeho středu jsem vysypala dřevěné kostky. Děti si braly či vracely kostky podle pokynů – vezmeme si šest kostiček, vrátíme dvě kostky, vezmeme si tři kostky, vrátíme čtyři kostky atd. Kolik nám zbylo kostiček?

Spojování dvojic – Hledání stejného počtu, pracovní listy.

Pátek

V komunitním kruhu báseň pro navození atmosféry příběhu. Děti vyprávěly děj příběhu, který jsme si již přečetli. *A jak to bylo dál?*

Prozrad' mi, Medúzo, jak najdu Zemi sucha," žadonila Rybaba, „a já ti z ní přinesu žluté světlo pro tvůj klobouk.“

„Dobře," usmála se na Rybabu Medúza, ale pak zvažněla. „Poslouchej dobře, co ti řeknu. Víím o takovém místě, kde najdeš trochu duše sucha. V Dolním žlebu, za Kosatkovou horou, leží v písku nádoby s dlouhými uchy a špičatým dnem. V nich najdeš duši sucha. Zhluboka se jí nadechni. Ale nezapomeň! Jen třikrát se smíš nadechnout a po cestě zpátky jen třikrát mořské duše napít!“

Rybaba poděkovala moudré Medúze a uháněla přímo ke Kosatkové hoře. Odtud už bylo blízko do Dolního žlebu, kde ležely nádoby s dlouhými uchy. Bylo opravdu těžké je tu v té tmě najít. Po chvíli tápání a ohmatávání ucítila Rybaba dlouhé ucho a z druhé strany narazila na špičaté dno. Zpočátku se neodvažovala přiblížit, ale zvědavost jí nakonec přemohla a Rybaba se ocitla v hrdle hliněné amfory.

Hmatové pytlíky – Každé z dětí mělo za úkol poznat hmatem věc ukrytou v pytlíku.

Poté jsme pokračovali ve čtení:

Byla tam stejná tma jako všude jinde. Ale jen se posunula hlouběji, jako by ponořila hlavu do jakési divné prázdnoty. Avšak to už se, aby nezapomněla, třikrát za sebou zhluboka nadechla, a tu jí něco lehkého a lechtivého zaplavilo břicho.

A Rybaba vyplula z amfory s dlouhým uchem a vznesla se vysoko nad ni, podél úbočí Kosatkové hory. Táhllo ji to stále rychleji, až minula její vrchol, kde nikdy nebyla. Měla dojem, že tma začíná pomalu řídnout a modrat. Nevěděla, jestli se jí to zdá, či ne, ale připadala si stále lehčí, jak ji opouštěly obrovské tlaky. Prorážela slabé chaluhy a drala se velkou rychlostí k hladině.

Děti se můžeme v tomto bodě vyprávění zeptat: *Jaké by to bylo, kdybychom se mohli vznášet?*

Chůze v nevázaném zástupu – Děti si stoupily do zástupu za sebe a zkoušely jít těsně za sebou po třídě, aby napodobily volné vznášení Rybavy směrem k hladině.

Moře se počalo zelenat a nahoře, až úplně nahoře, zářilo něco zlatého. Závratně rychle se to přibližovalo, třpytilo se to a světlalo, až se to naráz roztříštilo na tisíc malých kousků. Rybabu cosi vymrštilo, jako by ze sebe shodila těžké mořské šaty. Pojednou se jí zdálo, že moře bylo z medu. Zároveň ji něco strašlivě oslnilo. Bylo to žluté. Duše světla, pomyslela si. Jak je čirá a průzračná! Mžikala očima a rozhlížela se kolem sebe. A ryby jaké jsou zde rychlé a obratné.

Děti jsem se ptala: *Co slyšela Rybaba, když žila v hlubině?*

S dětmi jsme si zkusili zahrát na hlubinu – chvílku jsme seděli nebo se pomalu procházeli a mlčeli jsme.

Co slyšela Rybaba, když se ocitla na souši?

Děti předváděly zvuky, které mohla Rybaba slyšet na pláži.

Přirovnání – Děti dokončovaly věty s přirovnáním: *Kličí jako... Je chytrý jako... Je pyšný jako... Je rychlý jako...* atd.

Pondělí

Báseň pro navození atmosféry příběhu. Děti vypráví, co všechno už se v našem příběhu o Rybavě stalo.

Hudební ukázka – Pustili jsme si hudební ukázkou *U moře* – Debussy, Smetana, Poulenc (soubor nahrávek *Klasika před školou*, Classic FM). Hudba je doprovázena průvodním slovem, které dětem přibližuje a vysvětluje klasickou hudbu.

Zahráli jsme si pohybovou hru – **Plavaly ryby ve vodě**. Určíme si, kde bude domeček všech rybiček. Na signál – zpěv písničky – se děti pohybují po třídě a dělají uvedenou činnost.

Plavaly ryby ve vodě.

Skákaly ryby ve vodě.

Couvaly ryby ve vodě.

Smály se ryby ve vodě.

Na zvolání *Pozor, žralok!* se ryby utíkají schovat do domečku.

A co se dělo dál? Čteme dál Niklův text.

Dělalo jí potíže udržet rovnováhu jako ony. Přepadávala, propadala se a poskakovala tu jako čerstvě narozený pták. Všude kolem ní se pohybovaly podivné stíny bílých delfínků s vodorovnými ploutvemi a různé typy rejnoků. Zelená, modrá, červená, žlutá... tolik barev! Rybaba na to jen omámeně zírala a myslela si, že má něco s očima. Pomyslela na slepotu, před kterou ji varovala Medúza. Ale ne, tohle přece nemůže být slepota. Copak ta je takhle barevná?

Překvapilo ji, že je všechno shromážděno hlavně dole. Obrovské placaté stvoly, hebká tráva, chlupatí krabi a nad tím vším visí jen vysoké modré prázdno. Naslouchala změti zvuků, které neznala – krákání, chechtání, skřehotání a syčení, ale hlavně všemu tomu hluku, jenž ji obklopoval. Všechno kolem bylo tak nevýslovně řídké a zběsilé!

Usedla na větev vedle jednoho bílého delfínka, který se právě něčemu nehorázně chechtal.

„Dobrý proud, kde si, prosím, mohu nabrat trochu světla?“ Racek udiveně zamžikal, kdo ho tak nezvykle zdraví.

„Já jsem Rybaba,“ představila se zdvořile, „a jsem tu poprvé.“

„Já jsem Racek,“ představil se bílý delfínek a už se nechechtal.

„Trochu světla? Jak světla...?“

„Potřebuju ho dolů, s sebou...“

Děti jsem se ptala: *Proč si chtěla Rybaba nabrat trochu světla? Proč myslíte, že chtěla přinést Medúze světlo? Myslíte, že by byla Medúza smutná, kdyby jí Rybaba nepřinesla světlo? Jak to Rybaba udělá? Jak přinese světlo?*

Po odpovědích jsem se děti zeptala: *Mám číst dál, abychom zjistili, jestli měl někdo z vás pravdu?*

„Jo trochu světla, do jeskyně?“ a už se zase na celé kolo rozchechtal.

„Tak to si pod křídla nechytíš, ledaže bys měla lampu, ale co se týče támhle té, co probleskuje mezi listím,“ a ukázal na slunce, „tak na tu nedosáhneš!“

„Tak jak bych mohla nabrat světlo?“ nedala se odradit Rybaba.

„Nevím,“ pokrčil křídly Racek, „ale zkus jít za sloní Želvou podél Klikatého potoka. Třeba ti něco poradí.“

„A kde je Klikatý potok?“

„Ústí do zátoky za horou, kterou vidíš na západě.“

Ale Rybaba nevěděla, kde je západ, a tak se Racek nabídl, že ji tam dovede.

Hrajeme pohybovou hru – **Všechno lítá, co peří má.**

„Poletíš ještě kousek proti proudu, až uvidíš po pravé straně vysoké stromy. Pod nimi najdeš sloní Želvu,“ rozloučil se Racek, zachechtal se a odletěl.

Úterý

Začínáme opět básní pro navození atmosféry příběhu.

Pokračujeme otázkami: *Kde včera skončil náš příběh? Co dokážeme říct o rackovi? Jaký byl?* Odpovědi: *Hodný; Hodný, protože jí ryby a Rybabu nesněd; Poslouchal (naslouchal); – Byl gentleman. – Proč myslíš? – Protože jí nabídnul pomoc.*

Celou cestu se smál Rybabiným létajícím potížím, jelikož se jí nedařilo letět ani chvílku rovně. Za veselého chechotu konečně dorazili ke Klikatému potoku.

Za chvíli Rybaba doplachtila k vysokým stromům. Jejich větve sahaly až k zemi, šustily a třepaly svými drobnými lístky a v jejich stínu ležela Želva. Byla opravdu dost veliká.

„Dobrý proud,“ pozdravila bojácně Rybaba. „Dobrý,“ odpověděla zmateně Želva a podívala se na potok. „Co by sis přála?“ Rybaba si dodala odvahy a začala sloní Želvě vyprávět, odkud přišla, jak ji lákalo světlo, jak jí moudrá Medúza poradila, jak se vznášela až sem, jak je medúza smutná a že by jí chtěla přinést trochu čerstvého světla, ale neví jak, a jak ji bílý delfínek poslal až sem, za ní.

„Znám starou Medúzu,“ odpověděla Želva. „Mé vodní sestry mi o ní často vyprávějí. A byly doby, kdy jsem ji vidávala třpytit se na mořské hladině. Nabrat světlo není snadné. Ráda bych ti však pomohla. Tak dobře poslouvej, poradím ti. Napřed musíš vylétnout na vrchol Nejvyšší

hory, kterou vidíš na obzoru. Vystav se slunci z každé strany tak, až se tvé šupiny zlatě rozzáří. Nesmíš se však přitom do slunce podívat, sežehlo by ti oči!"

„Slunce?“

„Ano, slunce, které visí nad mořem, to je ta jediná a největší lampa. Jedině ono ti může pomoci.

Až tě začnou šupiny pálit, musíš se rychle vrátit do moře. Ale pamatuj, nesmíš se cestou nikde zastavit! A teď už leť. Pohoří je daleko a nemáš moc času!" Rybaba poděkovala za radu a rychle letěla rovnou na Nejvyšší horu.

Děti jsem se zeptala: *Jak Rybaba pozná Nejvyšší horu?*

Porovnávání – Děti jsem začarovala, aby z nich byly vysoké hory. Hledali jsme tu nejvyšší. *Jak to uděláme?* Děti samy přišly na to, že se musí vzájemně porovnat.

Usedla na vyhřátou špičku skály a natočila se pravým bokem ke slunci. Za okamžik pocítila ostré pálení. Natočila se ještě levým bokem a pak, celá zlatě rozzářená, sletěla ze skály dolů a po proudu Klikatého potoka rychle zpátky k moři.

Děti jsem se zeptala: *Co musí Rybaba udělat, aby se mohla vrátit?*

Hra **Já jsem Slunce a volám k sobě...** – Děti sedí v kruhu. Uprostřed kruhu stojí paní učitelka nebo dítě a říká: *Já jsem slunce a volám k sobě všechny, kteří mají modré tričko; rádi čokoládovou zmrzlinu; dlouhé vlasy, rádi tančí; jméno začínající na „M“* atd.

U břehu se třikrát dlouze napila a vklouzla do vody.

Hned ucítila, jak jí tělo zalévá blahodárny chlad, jak se začíná vznášet a jak ji duše moře prostupuje. Uvědomila si, jak po ní celou tu dobu, co byla v Zemi sucha, toužila. Po tom známém klidu a tichu. Pomalu klesala do hlubiny a světla v moři ubývalo. Tma byla stále hustší, kolem ní však zářilo světlo.

Děti jsem se zeptala: *Co mohlo zářit kolem Rybavy?* Odpovědi: *ryby s lampiónky; slunce; světlo z jejích šupin.* Na odpovědi jsem reagovala: *Tak to jsem zvědavá, jestli měl někdo z vás pravdu.*

Tma byla stále hustší, kolem ní však zářilo světlo jejích šupin. Zlatý lesk osvěcoval známé siluety podmorských trav, prolnutých hejny rybek. Dno bylo někde pod nimi, šikmo doleva, odkud ukazovaly štíhlé stonky rostlin a mezi nimi i trs jakýchsi rozvlněných rukou. To by přece mohla být ta Chobotnice, o které mi vyprávěla Medúza, pomyslíla si Rybaba. Mohla bych ji poprosit o trochu barvy pro její pero.

Přiblížila se k jednomu z chapadel, ale běda! Ještě než stačila vyslovit svou prosbu, Chobotnice se zalekla oslnivého lesku jejích šupin a vypustila oblak černé barvy. Rybaba se ztratila v inkoustové černi, a když se oblak opět rozplynul, se zděšením zjistila, že vůbec neví, kde je nahoře a kde dole. Motala se mořem sem a tam a její šupiny zvolna vyhasínaly a všude kolem ní byla naprostá tma. Po světlé skvrně nebylo nikde ani stopy. A ještě ke všemu se zamotala do chapadel velké Chobotnice, kolem níž stále v kruzích plavala.

Středa

Báseň pro navození atmosféry příběhu. Společně jsme zopakovali přečtenou část příběhu.

Pohybová hra Zapletená chapadla – Obdoba hry „Lepidlo“. Děti běhají při hudbě po třídě. Nehraje-li hudba, děti se zastaví a poslouchají, kolikrát ťuknu na dřívka. Počet ťuknutí určuje, kolika body se dva kamarádi slepí k sobě.

„Vidíš, cos udělala!“ vykřikla zděšeně. „Chtěla jsem do hlubiny přinést světlo a kvůli tobě teď nevím, kde je nahoře!“ „Tam,“ ukázala dlouhým chapadlem Chobotnice. Rybaba vyrazila tím směrem v touze světlo přece jen ještě jednou získat.

A opravdu, po chvíli se ve výšce nad ní zaleskl mořský strop. Ale jak se k němu blížila, jako by se jeho jas pozvolna ztrácel. Tentokrát nevystřelila skrze hladinu do vzduchu.

Zeptala jsem se: Proč Rybaba nevystřelila z vody na souš?

Tentokrát nevystřelila skrze hladinu do vzduchu, neměla už v sobě duši sucha. Mohla pouze vystrčit hlavu. Jen se k tomu odhodlala, naskytl se jí zvláštní pohled. Země sucha byla zšeřelá a její lampa

ležela u hladiny moře a rozlévala po něm své červené paprsky. Rybaba zůstala jako opařená. I kdyby dokázala znovu vyskočit až na Nejvyšší horu, slunce už bylo příliš slabé na to, aby ji mohlo znovu rozpálit. Nechtěla se však vzdát a vyrazila červeným leskem směrem k němu. Avšak slunce pozvolna mizelo.

Děti jsem se zeptala: *Co se to na souši dělo? Odpovědi: byl večer; slunce zapadalo.*

Vtom k němu dolehl Rybabin zoufalý výkřik. „Slunce, prosím, vejdi do moře a posviť na starou Medúzu, která potřebuje tvoje světlo!“ A tu slunce vstoupilo pod hladinu. Země sucha potemněla a moře začalo svítit. Nejprve je prostoupila červená záře, která pomalu zlátla a stále sílila. Voda zprůhledněla a objevilo se dno, nad nímž všude kolem zmateně tancovaly oslněné ryby. Rybaba nemohla uvěřit, jak hustě je moře zabydleno.

To vše trvalo pouze okamžik. Hned nato se mořem znovu rozlila majestátní tma. Jen tam úplně dole u dna, v kořenech korálového trůnu, svítila jako Měsíc stará moudrá Medúza.

„Dobrý proud,“ pozdravila ji šťastná Rybaba.

„Dobrý proud, Rybabo,“ odpověděla Medúza.

„Děkuji ti za krásné světlo. Jestli chceš, budu ti číst.“

„Chci,“ přikývla Rybaba a Medúza začala ve žlutém světle klobouku nahlas předčítat z tlusté knihy, zatímco kdesi nahoře začalo pomalu vycházet slunce.

Na dně hlubiny je kluzko,
na dně hlubiny je úzko,
na dně hlubiny je klid,
kdo chce, může ten klid pít.

Děti si vytvořily ve dvojici **Medúzu z PET lahve**. Dno lahve jsem odstříhla jako tělo Medúzy. Tělo děti pomalovaly temperami smíchanými s lepidlem. Zbytek lahve jsme rozstříhali na proužky a nad ohněm jsem je zkroutila – vznikla tak chapadla.

Čtvrtek

Malování příběhu. Společně jsme zrekapitulovali celý příběh o Rybabě. Určili jsme osm nejdůležitějších okamžiků příběhu. Tyto okamžiky pak děti ve dvojicích malovaly – pastelkami + voskovkami. Dvojce dětí měla za úkol namalovat jeden okamžik.

Pátek

Děti doplňovaly text k osmi namalovaným obrázkům podle přečteného příběhu *O Rybabě a Mořské duši* a hledaly detaily na obrázcích.

Obr. 14: Rybaba a Medúza z PET lahve

Obr. 15: Rybaba

Evaluace:

Děti velmi zaujala tajemná atmosféra, která celý příběh provázela. Tuto atmosféru dokreslovaly netradiční ilustrace v knize, které si děti během dne na požádání prohlížely. Dostatek prostoru, který byl dětem při četbě poskytnut (doplňující otázky, dokončování částí příběhu aj.), velmi uvítaly. I přes tajemnou atmosféru se cítily viditelně uvolněně, spontánně vyjadřovaly své názory. Tuto atmosféru bylo možné vytvořit především díky malému počtu dětí při činnostech (10–12 dětí) a jejich věku (5–6let). Měla jsem tak možnost dát každému prostor pro jeho představivost a vyjádření se. Děti samy kladně hodnotily uplynulý týden, bylo jim líto, že příběh již skončil. O Rybabě vyprávěly ostatním dětem a doma rodičům, někteří rodiče se přišli zeptat, kdo je Rybaba. Zpočátku jsem měla obavy, jestli děti nebudou následkem někdy až pochmurného textu smutné. Děti si naopak užívaly tmy a ticha, které se nám povedly vytvořit. Text v knize nebyl pro četbu jednoduchý, netradiční styl autora Petra Nikla je plný těžkých obrátů,

slov, u nichž děti neznaly význam. Díky dostatku času a prostoru se však tyto „nevýhody“ staly výhodou – děti se naučily spoustu nových výrazů, rozšiřovaly si slovní zásobu, zlepšovaly mluvený projev, a především používaly fantazii a představivost. Zpočátku jsem měla obavu, jak děti knihu přijmou, protože v knize nejsou obrázky dokreslující text. Nakonec to byla výhoda. Děti si celý příběh představovaly bez názorné nápovědy. Při čtení byly pozorné (až na tři chlapce, které jsem si dle potřeby posadila tak, aby nebyli u sebe). Byla jsem mile překvapena, s jakou radostí děti poslouchaly vážnou hudbu a plnily vše, co jim průvodce na nahrávce říkal. Po skončení ukázky chtěly pustit ještě jinou. Našla jsem nahrávku *Nálady – den a noc (Grieg, Debussy, Beethoven)*. Úkoly děti plnily bez problému. Při čtení závěrečné básně začaly děti spontánně tuto báseň recitovat. V tom okamžiku jsem přestala číst a děti si tak příběh dokončily samy. Byl to pouze krátký okamžik, ale třída v tu chvíli byla jako jeden celek.

Očekávané výstupy	Vyhodnocení jejich dosažení
Dítě dokáže napodobit pohyb.	Dětem se dařila chůze ve vázaném i nevázaném zástupu. Při křížení dvou proudů dělalo dětem problém plynulé střídání a křížení.
Dítě hmatem pozná materiál i předmět.	Najít shodný materiál dokázaly všechny děti, některé popisovaly i vlastnosti materiálu. S určením konkrétního předmětu měli někteří problém. Příště bude lepší dětem předměty nejdříve ukázat.
Dítě najde na obrázku určený detail.	Detail se podařilo najít všem dětem.
Dítě rozumí čtenému textu a dokáže vysvětlit, co se v příběhu přihodilo.	Při opakování předchozího děje se kromě dvou dětí zapojovaly střídavě všechny.
Dítě dokáže vyjádřit své myšlenky a názory verbálně i neverbálně.	Narativní pantomima děti bavila, potřebovaly ale mou nápovědu, co všechno můžeme na pláži slyšet. Při pouštění klasické hudby děti zcela samostatně předváděly pantomimu podle návodu v ukázce.
Dítě vyjádří své fantazie slovně i výtvarně.	Při filozofování se děti nebály mluvit. Při výtvarném ztvárnění nejdůležitějších okamžiků příběhu projevíly některé děti velkou fantazii.

Dítě dokáže spolupracovat s ostatními.	Dětem se dařilo spolupracovat. Pouze dvě z nich se ostýchaly při výběru kamaráda do dvojice.
Dítě dokáže napočítat do osmi.	Do osmi dokázali napočítat všichni. Pouze jeden chlapec s tím měl problém.
Dítě vyjádří své pocity slovně, výtvarně či dramaticky.	Nepodařilo se nám definovat význam spojení „je mi úzko“. Děti dokázaly mluvit o tom, jak se cítily např. pod padákem nebo v papírové krabici.

Rizika:

- Je třeba zvolit správnou délku čteného textu tak, aby děti udržely pozornost.

4.7 Ztratila jsem notu – Starosti mé i pana starosty

Vladislava Peřínková, učitelka MŠ, Hulín

Projekt *Ztratila jsem notu* byl realizován po dobu pěti týdnů. Vychází ze stejnojmenné písně *Ztratila jsem notu* (Vladimíra Duchoňová). Probíhal ve všech třídách mateřské školy. Každá učitelka si jej zpracovala po svém, styčné byly básně a písně, protože projekt byl zakončen veřejným vystoupením předškoláků při příležitosti jejich rozloučení se školkou. Dalším výstupem byl deník (kniha) o Terezce a její patálii. Projekt má pět částí: *Starosti mé i pana starosty* (pan starosta, knihovna), *Na poště*, *Detektivové*, *Potápěči*, *Kominíci*. Zde je předkládán 1. blok – *Starosti mé i pana starosty*. Děti směřují k porozumění obsahu písně a na základě písně nabízejí pomoc kamarádce Terezce, hledají řešení problému, seznamují se s rodným městem a spolupracují se spoluobčany.

Charakteristika dětské skupiny, v níž byl celek realizován:

V plném rozsahu, tak jak je zde prezentován, byl blok realizován ve speciální logopedické třídě, kterou navštěvuje 12 dětí ve věku 4–7 let s narušenou komunikační schopností. Dvě děti sedmileté, čtyři děti šestileté, pět dětí ve věku pět let a jedno dítě čtyřleté. Projekt byl realizován ve zkrácené

třítýdenní verzi i se skupinou 30 předškoláků při přípravě na představení pro rodiče a přátele mateřské školy.

Cíle a očekávané výstupy:

Cíle	Očekávané výstupy
Rozvoj sluchového vnímání.	Dítě rozpozná melodii písně.
Seznámení s městem, ve kterém dítě žije, vytváření vztahu k němu.	Dítě se orientuje ve městě, zná důležité budovy, setkává se s významnými občany.
Rozvoj rytmického cítění, seznámení s netradičními hudebními nástroji.	Dítě opakuje rytmické figury, doprovází píseň hrou na netradiční rytmický nástroj (psací stroj).
Rozvoj tvořivého sebevyjádření.	Dítě vytváří svůj deník technikou scrapbook.
Rozvoj produktivních jazykových dovedností.	Dítě je schopno samostatného řečového projevu, smysluplně vyjadřuje své myšlenky.
Seznámení s grafickým zaznamenáním hudby.	Dítě ví, co je to nota a k čemu slouží.

Realizace celku v praxi:

Píseň *Ztratila jsem notu:*

*Ztratila jsem notu, snad uvízla v plotu,
ztratila jsem píseň, asi měla žízeň velikou.
Kdo mi najde notu, snad uvízla v plotu,
malou kamarádku, tomu ji dám k svátku óóó...*

ZTRATILA JSEM NOTU, SNAD UVÍZLA V PLOTU,
ZTRATILU JSEM PÍSEŇ, ASI MĚLA ŽÍZEŇ VELIKOU.
KDO MI NAJDE NOTU, SNAD UVÍZLA V PLOTU,
MALOU KAMARÁDKU, TOMU JI DÁM K SVÁTKU ÓÓÓ

AUTOR: VLADIMÍRA DUCHONOVÁ

První den

V rámci ranních her děti objevují na stole nový prvek – předlohy notového zápisu, prázdnou notovou osnovu a víčka od PET lahví (noty). Co to je? Co s tím? Individuálně nebo ve skupinkách napodobují notový zápis na prázdnou osnovu pokládáním víček (počet linek a počet not dle věku a schopností dítěte). Od rána si broukám při všech činnostech melodii písně *Ztratila jsem notu* (návaznost při společné činnosti).

Hrajeme **Kimovu hru**: Hledáme chybějící předmět mezi pěti dalšími (notový papír, bubínek, nota, flétna, zpěvník).

Společnou činnost uvádím vystoupením s loutkou. Já: *Zase tu píseň slyším, slyšela jsem ji ráno, když jsem vyšla z domu, slyšela jsem ji, když jsem šla do školky a je tu opět* (hledám). Na scéně se objevuje Terezka (loutka) a zpívá píseň *Ztratila jsem notu*. Odchází hledat dál a my mluvíme o tom, co jsme viděli a slyšeli. *Jak byla ta píseň?* Přezpívám píseň s kytarou, děti po čtyřech taktech opakují.

- *Co to Terka ztratila? Jak vypadala? Jak vypadá smutný (veselý, nedočkavý, nazlobený) člověk? – grimasujeme. Jak mohla Terka ztratit písničku? Co se dá všechno ještě ztratit? Která písnička je ta Terezčina? Máme my tady ve školce písničky a notičky?*
- Děti hledají po třídě a v knihách vše, co má co do činění s notou a písničkou. *Taky jsi někdy něco ztratil? My jsme ráno také něco hledali, co nám chybělo?* (připomeneme si předměty ukryté pod šátkem z Kimovy hry). *Co se dělo po tom, co jsi to ztratil? Přišla pomoc? Co uděláme my? Pomůžeme Terezce hledat tu její písničku, protože máme dobré oči, dobré srdce a zdravé ruce...*
- *Ruce – jaké mohou být ruce?* Děti doplní: krátké, dlouhé, zdravé, šikovní, velké apod. (procvičujeme přídavná jména). Pohybem provázíme říkadlo (jako doprovod pustíme tichou, něžnou hudbu):

<i>Máme zdravé RUCE.</i>	(natáhnout ruce před sebe)
<i>Ruce pro lásku,</i>	(na srdce)
<i>ruce pro dávání,</i>	(natáhnout ruce před sebe dlaněmi vzhůru)

ruce pro pomoc, (přiložit ruce kamarádovi na koleno)
ruce pro ochranu. (některé děti rozpaží, tvoří štít a ostatní se za ně schovají)

Hledáme ve svém okolí, ve třídě, v šatně, na zahradě, hledáme vše, co nám připomíná píseň. Úkol na doma – poradíme se s rodiči, kde by mohla Terezčina ztracená písnička být.

Druhý den

V rámci ranních her:

- Při ranní hře společně stavíme město Hulín.
- Kolorovaná kresba – Terezka.
- Pracovní list: Notová osnova – linie svislé, linie vodorovné; děti obtahují, poté do nich zakreslují písničku – noty (k dispozici mají zpěvníky, ale fantazii se meze nekladou).

Společná činnost:

- Zahájíme písničkou *Ztratila jsem notu*.
- *Co jsme zjistili? Kde jsme hledali? Kde by písnička mohla být? Co nám poradili rodiče? Možná by o tom mělo slyšet více lidí...*
- Čas na tajemný nový předmět na skříni, ze kterého vidíme jen část. *Co to je?* – předvídáme, usuzujeme, hádáme. Později odhalíme megafon a hrajeme hry s megafonem – děti zkouší, co megafon dokáže, opakujeme do megafonu větné celky (tři až šest slov, verše naší písně).
- Hádanka:
*Na radnici sedí pán, s pěkným vousem, elegán,
postavil nám na zahradě tunel jako trám. Kdo je to?*

Kdo nám s tou naší velkou starostí pomůže? Kdo zná dobře město Hulín a stará se o to, aby bylo krásné a dobře se nám v něm bydlelo? Starosta. Následuje návštěva u pana starosty na městském úřadu v Hulíně. Zpíváme panu starostovi o ztracené písničce. Do megafonů (ruce přiložené k ústům) žádáme pana starostu o pomoc:

*Haló, pane starosto, my jsme v koncích, naprosto!
Terka chodí do ZUŠky a ztratila notu, utekla jí ze zpěvníku,
snad uvízla v plotu.*
(děti opakují jednotlivé verše po učitelce)

Návrhy pana starosty:

- Rozhlas – děti zkouší zformulovat a hlásit do rozhlasu zprávu o ztracené písničce, žádají o pomoc spoluobčany.
- Návrh pana starosty na návštěvu knihovnice Jarušky, která je redaktorkou městského zpravodaje Hulíňan.
- Báseň pana starosty:
*Chce to zprávu v Hulíňanu, zavolejte Jarušce,
moudrá sova ví si rady a leccos má na mušce.*
- Dárek od pana starosty: pan starosta nám věnuje svitek, tajemný dárek, který nám bude ku pomoci (mapa města Hulína, do které si budeme vyznačovat trasy, kterými jsme šli, a místa, kde jsme hledali).

Třetí den

V rámci ranních her:

- Děti mají k dispozici psací stroj – zkouší psát, poznávají písmena, píší svá jména, předškoláci opisují verše Terežčiny písň.
- Kreslíme erb města Hulína dle předlohy.

Společná činnost:

- Host – čteme z knih o našem městě *Hulín: město na křižovatkách* a *Hulín na starých pohlednicích*, děti „čtou“ zpravodaj Hulíňan, prohlížejí si staré fotografie, hledají místa, kde byly fotografované a povídají si o životě v Hulíně spolu s naším hostem, panem Úlehlou, hulínským rodákem, pamětníkem a kronikářem.
- Otvíráme svitek (dárek od pana starosty), mapu města Hulína – pracujeme s mapou, hledáme a označujeme svá bydliště,

mateřskou školu, radnici, místa, kudy jsme procházeli, a místa, která bychom rádi prozkoumali, mladší děti mapu vymalovávají.

- *Jakou radu jsme dostali od pana starosty?* – opakujeme báseň pana starosty a připravujeme se na telefonát do knihovny. Telefonujeme si vzájemně, pozdrav, představení se, prosba o pomoc s nápady, jaká píseň by mohla být ta Terezčina, poděkování, rozloučení. *Kdo zavolá?* – diskuze. Vybrané dítě telefonuje, zpíváme Terezčinu píseň, dítě žádá o pomoc paní knihovnici, redaktorku měsíčníku Huliňan. Dostaneme pozvání k návštěvě knihovny.

Čtvrtý den

V rámci ranních her:

- *Hledá ouško správný zvuk, pusinko už ani muk. Co slyšíš?* – určujeme zvuky ze zvukového záznamu (CD). Dítě, které uhodne, předříkává a určuje dalšího, kdo určí další zvuk.
- *Ráček klepýtky klepetá, vrabeček pod okny štěbetá, kukačka kuká a datel skladatel tůká* – opakování rytmických figur s dřívky, s dřívky na overballu, na psacím stroji. Děti střídají nástroje, po říkadle vždy následuje změna rytmické figury. Měníme tempo a dynamiku – vzniká malá bubenická suita.

Společná činnost:

- Cesta do knihovny – cestou nasloucháme zvukům kolem nás. Hrajeme hru *Hledá ouško správný zvuk*, ovšem v reálu a s grafickým zápisem – děti pojmenovávají a zakreslují na arch vše, co slyší.
- V knihovně – děti mezi stránkami z novin a časopisů hledají Huliňan, taktéž rozdělený na stránky (dle nadpisu, druhu papíru, fotografií, erbu ap.).
- Hra *Na redaktory* – vytvoříme skupiny dětí (počet dle množství dětí), každá skupina má na papíře vytištěnou část textu písně. Skupiny mají svá stanoviště, kde mají svou natištěnou část textu. Uprostřed prostoru jsou písmena. Děti po jednom z každé skupiny chodí pro písmeno ze slova, písmeno si zapamatují, vyberou a vlepí

do předtištěného textu. V hledání písmen se děti střídají. Mají-li všechny skupiny své texty poskládané, společně zkompletujeme text písně. Děti písmena dozdobí, dokreslují. Výsledkem je stránka do Hulíňanu a zároveň úvodní strana našeho deníku.

Pátý den

V rámci ranních her:

- Tvoříme deník (technika scrapbook) – veškeré nashromážděné materiály vyrobené a získané za celý týden shromáždíme na koberci a reflektujeme prožitky, činnosti a práci celého týdne. Předškoláci pracují na společném deníku – tvoří vazbu, listy z kartonu zdobí dekorativními papíry a plní první čtyři stránky deníku materiály, které nasbírali. Menší děti si kompletují, vlepují a zdobí materiály, pracovní listy a obrázky, které vytvořily, do již připraveného prázdného deníku (obrázek Terezky, mapa, notový zápis, fotografii z městského úřadu, knihovny, erb města Hulína, verše písně psané na psacím stroji apod.).

Společná činnost:

- Hra *Ztratila Tereška písničku, měla barvu barvičku* (obměna hry Čáp ztratil čepičku).
- Hudební hádanky – na slabiku LA intonujeme písně, děti hádají, o kterou píseň jde.
- Zpěv písní s kytarou – *Pějme píseň dokola*. Děti navrhnou písně, které jsou „ty jejich“, které mají rády, následuje sólový nebo společný zpěv. Hledáme písničku, která by se mohla líbit Terezce, tu, po které se jí stýská... loučíme se říkadlem *Ruce*.

Evaluce:

Téma by si zasloužilo déletrvající pozornost. Emotivní příběh, do jehož řešení se zapojilo mnoho lidí a který se odehrává v našem městě, starší děti nadchl, některé z mladších dětí by pro zvnitřnění, hlubší prožitek a pochopení potřebovaly více konkrétních činností (výtvarných, pohybových, dramatických prvků) a času. Práce na deníku byla velmi náročná, předškoláci chtěli také každý svůj deník, takže si jej v následujícím

týdnu založili. V práci na deníku pokračovali v průběhu celého projektu. Plusem se ukázalo setkání se starostou na radnici. Děti dostaly příležitost být starostou, řešit návrhy, které jim předkládali kamarádi i dospělí – silný formativní prvek. Z hlediska rozvoje kultivace řečového projevu, měla velký význam práce s megafonem a podávání hlášení do městského rozhlasu, taktéž komunikace s knihovnicí (telefonicky i při osobním setkání) a panem Úlehlou. Činnosti tématu provokovaly děti k mluvnímu projevu.

Očekávané výstupy	Vyhodnocení jejich dosažení
Dítě rozpozná melodii písně.	Poslech zvuků okolo nás (reprodukovaných i reálných) zklidnil i nejhlučnější děti, náročným se u mladších dětí ukázalo rozpoznání písní dle melodie.
Dítě se orientuje ve městě, zná důležité budovy, potkává se s významnými občany.	Děti nadchly zvláště fotografie a obrázky z míst, která znají, příběhy pana Úlehy o tajemných místech v Hulíně, cílené procházky a práce s mapou.
Dítě opakuje rytmické figury, doprovází píseň hrou na netradiční rytmický nástroj (psací stroj).	Ovládnutí psacího stroje jako rytmického nástroje se ukázalo jako velmi těžké, silný a přesný úder přesně na klávesu a ještě v rytmu zvládlo jedno dítě.
Dítě vytváří vlastní deník technikou scrapbook.	Panoval velký zájem o tvoření deníku, děti nosily materiály vztahující se k městu Hulínu i ze svých domovů, všechny bez výjimky bavily činnosti s psacím strojem, čtení v knihách.
Dítě je schopno samostatného řečového projevu, smysluplně vyjadřuje své myšlenky.	Činnosti s megafonem, rozhlas a rozhovory se spoluobčany provokovaly děti k mluvnímu projevu, některé děti překvapivě kultivovaně prezentovaly své komentáře, výroky, úsudky.

Neplánované výstupy:

- Zlepšování koordinace ruky a oka, jemné motoriky (zacházení s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, s nástroji, náčiním a materiálem, s jednoduchými hudebními nástroji, s grafickým a výtvarným materiálem, např. s tužkami, barvami, nůžkami, papírem, modelovací hmotou).
- Děti se učily projevat zájem o knížky, soustředěně poslouchat četbu, hudbu, sledovat divadlo, film, užívat telefon.
- Děti se z paměti učily krátké texty (reprodukovat říkanky, písničky, pohádky, zvládnout jednoduchou dramatickou úlohu apod.).
- Děti se učily chápat prostorové pojmy (vpravo, vlevo, dole, nahoře, uprostřed, za, pod, nad, u, vedle, mezi apod.).
- Děti se učily zachycovat a vyjadřovat své prožitky (slovně, výtvarně, pomocí hudby, hudebně-pohybovou či dramatickou improvizací apod.).

Rizika:

- Nutno zajistit dostatek prostoru k vyjádření pro menší a neprůbojnější děti.
- Nutno zajistit dostatek časového prostoru pro rozvinutí tématu.
- Některé činnosti je vhodné provádět jednotlivě nebo v menších skupinách (mladší x starší děti).

Zkušenosti z praxe:

- Činnosti upravovat ve vztahu k podmínkám.

4.8 Integrovaný celek O klíči

Helena Jarošová, vedoucí učitelka MŠ, Jihlava

V tomto integrovaném celku se děti seznámí s knihou *O klíči* (Čech, 2014). Děti společně s klukem z knížky prožívají poetický příběh o dětské fantazii, kterou může rozjitřit i taková drobnost jako nález starého klíče.

Charakteristika dětské skupiny, v níž byl celek realizován:

Ve třídě je 26 zapsaných dětí, z toho obvykle přítomno 20 dětí ve věku 4–7 let.

Cíle a očekávané výstupy:

Cíle	Očekávané výstupy
Rozvoj schopnosti soustředit se na mluvené slovo, mít zájem o literaturu.	Dítě udrží pozornost při četbě příběhu po přiměřenou dobu.
Zpřesňování a kultivace zrakového vnímání.	Dítě objeví detail v ilustraci.
Rozvoj souvislého vyjadřování.	Dítě dokáže popsat situaci podle obrázku.
Rozvoj tvořivého sebevyjádření.	Dítě vyjádří svou fantazijní představu slovně, výtvarně i pohybem.
Vytváření základů pro práci s informacemi.	Dítě vyhledává obrázky a ilustrace na dané téma.
Rozlišování obrazných symbolů.	Dítě „čte“ a kreslí mapu.
Umět se dívat kolem sebe.	Dítě záměrně vyhledává různé detaily.

Pavel Čech: O klíči

Malý kluk cestou do školy zahlédne něco na zemi. Starý klíč! Od této chvíle zapomene na čas a na to, že se mu nechce do školy a v jeho hlavě se promítají fantazijní představy o tom, k čemu může klíč sloužit. Pohled na věžní hodiny ho ale rychle vrátí do reality. Klíč rychle schová do kapsy, jenže neví, že v ní má díru. A tak si ani nevšimne, že něco cinklo o zem. Konečně skončila škola a ulice je plná dětí. Jeden kluk zahlédne něco na zemi...

Činnosti:

I. část:

Integrovaný celek jsem zařadila na konec školního roku, kdy byl dostatek času na výpravy, pozorování a putování městem i přírodou.

Děti sedí v kruhu a posílají si zavřenou krabičku, ve které je velký starý klíč. Hádají, co by v ní mohlo být – pouze sluchem, podle váhy. Dětem poskytují nápovědu – první písmeno názvu předmětu je K.

Opět hádají – kulička, kamínek, kostka – až nakonec padne slovo KLÍČ. Děti klíč popisují – jeho materiál, velikost, stáří.

Ukazuji dětem knížku od Pavla Čech *O klíči* a začnu číst text. Zastavíme se u ilustrace s textem:

Obr. 16: Ilustrace z knihy O klíči (Čech, 2007)

Páni, ten musí být starý... A jak je velký a těžký. Mohl by být od toho strašidelného opuštěného domu na konci města.

Dětem promítám zvětšenou ilustraci. Společně popisujeme obrázek. Využívám aktivizujících otázek.

*Už jste někdy podobný dům viděli?
Kolik má pater, oken, dveří?
Jak to asi vypadá uvnitř?
Myslíte, že v něm někdo bydlí?*

Děti předvádí svoje návrhy pohybem – duchové, netopýři, pavouci (řešili jsme problém s počtem pavoučích noh, děti vymyslely, že musí pavouka předvádět ve dvou).

*Co si myslíte, proč ten dům takhle vypadá?
Chtěli byste se podívat dovnitř?
Co by se mohlo stát, kdybychom byli vevnitř?
Je v tom domě světlo, nebo tma?*

Aktivita:

- Zařazují hru, kdy děti vytváří svými těly překážky (např. zeď, stůl, židli, skříň, koště) a jedno až dvě děti se poslepu opatrně pohybují v prostoru. Dále určujeme zvuky podle sluchu (s pomocí CD „Co je to?“: *Zvuky a ruchy* I., Various Artists, 2005) – tekoucí voda, vrzající dveře, kapající kohoutek...
- Při pobytu venku hledáme ve městě staré domy. Porovnáváme fotografie Jihlavy dříve a dnes.
- *Muchláz* – kreslíme starý dům uhlem, poté děti obrázek zmačkají a opět narovnají. Mladší děti do předkreslených pavučin otiskují prsty a dokreslují pavoukům nohy a oči.
- Hledání obrázků starých domů v knihách, na internetu – vytištěné nalepovat na velký formát papíru a dokreslování dalšího prostředí (společná práce dětí).

II. část:

Vítací rituál (dle H. Švejdvé): *Dobry den, dobry den, dneska máme krásny den. Dobry den, dobry den, dneska si ho odemknem!* Pokračujeme v četbě, zastavíme u ilustrace s textem.

Obr. 17: Ilustrace z knihy *O klíči* (Čech, 2007)

Nebo bych se s ním mohl dostat do kouzelné zahrady, takové, jako je v té knížce, co jsem dostal na Vánoce. Chodil bych do ní a hrál si tam na indiány.

Dětem promítám zvětšenou ilustraci. Společně popisujeme obrázek. Využívám aktivizující otázky:

Už jste někdy viděli podobnou zahradu?

Jaké tam rostou stromy?

Co tam dělá kluk?

Jak se na zahradu dostal?

Jak jste poznali, že si hraje na indiány?

Co by se ještě mohlo dělat na takové zahradě?

Co by ještě mohlo být na zahradě a na této to není?

Jaké ještě známe zahrady?

Aktivity:

- *Hra na indiány* – vymýšlení indiánských jmen dětmi.
- *Indiánské obrázkové písmo* – „čtení“ podle piktoqramů.
- *Indiáni* – pohyb na píseň Marie Kružíkové, doprovod na rytmické hudební nástroje.

- Hledání knížek, ve kterých jsou obrázky zahrad. Při pobytu venku vycházky kolem zahrádek užitkových, okrasných, ZOO.
- Aktivita v přírodě – čtvrtku polepíme oboustrannou lepicí páskou. Děti sbírají rostliny a lepí je na čtvrtku. Obrázky vyfotíme, vytiskneme a děti do nich dokreslují vše, co by mohly na zahradě dělat (viz obr. č. 18).

Obr. 18: Dětská ilustrace ke knize O klíči

- Výtvarná aktivita ve čtyřech skupinách – rozdělení do skupin (děti si vytáhnou jeden obrázek, buď ovoce a zeleninu, zvíře, logo mateřské školy, nebo květinu). Společně celá skupina pracuje na jednom tématu zahrady – koláž doplněná kresbou a otisky přírodnin.
- Kresba přírodninami a blátem na plátno.
- Roztloukání barevných přírodnin na plátně (na polovinu plátna rozložíme přírodniny různých barev, přehneme a kamenem roztloukáme. Vzniklý obrázek můžeme ještě dokreslit černou fixou na textil.

III. část:

Vítací rituál (dle H. Švejdové): *Dobrý den, dobrý den, dneska máme krásný den. Dobrý den, dobrý den, dneska si ho odemknem!* Pokračujeme v četbě, zastavíme u ilustrace ostrova s textem:

Kdybych měl mapu, mohl bych na ten ostrov jednoduše doplout a poklad najít. Klíč je určitě od té truhly, kterou vykopu. Bude plná zlatých prutů, diamantů a perel. Na dně budou pirátské bambitky a nože!

Dětem promítám zvětšenou ilustraci. Společně popisujeme obrázek. Využívám aktivizujících otázek.

Kde je ostrov s pokladem?

Co na ostrově roste?

Jak se kluk dostal na ostrov? A jak by se tam mohl ještě dostat?

Už byl někdo z vás na nějakém ostrově? A vypadalo to tam stejně?

Jak se pozná, že je to ostrov?

Co myslíte, jak se cítí kluk na ostrově, když je tam sám?

Co je v truhle s pokladem?

Aktivity:

- Vymýšlení jména pro ostrov s pokladem.
- Na vycházce děti hledají poklad podle nakreslené mapy.
- Prohlížení map – barevně rozlišovat moře, pevninu, hory, řeky...
- Srovnávání moderních map s historickými mapami.
- Tvorba vlastní mapy – kolorovaná kresba – vytvoření atlasu ze všech map.
- Hra na piráty – stavba pirátské lodi z velkých kartonových krabic, barvami na textil malování plachty a pirátské vlajky.
- Pokusy s vodou: *Klíč vložíme do vody, potopí se – proč? Plastovou lahev položíme na vodu – nepotopí se – proč?* Rozpustíme ve vodě sůl, vložíme provázek a necháme odpařovat. Na provázku po odpaření vody zůstanou krystaly soli.

IV. část:

Další činnosti:

- Otiskování klíčů do plastelíny a vytvoření sádrového otisku.
- Při vycházce městem jsme hledali zámky, které by šly odemknout starým klíčem.

- Do integrovaného celku jsme zapojili i rodiče – děti si z domu přinášely různé klíče, ke kterým vymýšleli společně s rodiči příběhy. Ty jsme si četli před spaním a vyvěsili je na nástěnku.
- Na závěr integrovaného celku jsme s dětmi jeli na výlet do kovárny, kde nám kovář ukoval velký klíč, kterým jsme zamknuli celé téma a školku před prázdninami.

Očekávané výstupy	Vyhodnocení jejich dosažení
Dítě udrží pozornost při četbě příběhu po přiměřenou dobu.	Pomohl mi výběr knihy s krátkými texty a množstvím ilustrací. Na přečtený text navazovaly pohybové a další aktivity.
Dítě objeví detail v ilustraci.	Postupem času děti dokázaly objevovat čím dál větší počet detailů, které jim zpočátku unikaly.
Dítě dokáže popsat situaci podle obrázku.	Zejména starší děti si samy vybíraly obrázkové knihy a vyprávěly podle nich příběhy.
Dítě vyjádří svou fantazijní představu slovně, výtvarně i pohybem.	Slovně se vyjadřovaly zejména starší děti, mladší více naslouchaly. Témata byla blízká všem dětem.
Dítě vyhledává obrázky a ilustrace na dané téma.	Tyto aktivity zaujaly spíše starší děti, využívala jsem je zejména v době odpoledního odpočinku s předškoláky.
Dítě „čte“ a kreslí mapu.	Tyto aktivity zaujaly zejména chlapce, z hledání pokladu podle mapy byli velice nadšení.
Dítě záměrně vyhledává různé detaily.	Užili jsme si při hledání zámek ke starému klíči, kdy děti objevovaly různé zámky na budovách domů a různé detaily na historických budovách, zahradách.

Rizika:

- Usměrnovat starší děti, aby daly prostor k vyjádření těm mladším.
- Velkou skupinu dětí je lepší ve spolupráci s druhou učitelkou rozdělit na dvě menší skupiny.
- Používat dostatečně velké ilustrace, nejlépe promítnuté na plátno, aby viděli všichni.

Obr. 19: Písniček III. – Zpíváme si celý rok (Kružíková, 2014)

Pod pirátskou vlajkou

The image shows a musical score for a song titled "Pod pirátskou vlajkou". It consists of five staves of music, each with a line of lyrics underneath. The music is written in a single treble clef with a common time signature (C). Chords are indicated by letters (C, F, G) above the notes. There are repeat signs and a "2x" marking in the second and fifth staves. The lyrics are in Czech and describe piracy.

Staff 1: Chords: C, F
Křížem krážem oceánem, pod pirátskou vlajkou
nikoho se nebojíme, nepřátele rychle

Staff 2: Chords: G, C, 2x, C, F
plujeme. Se žraloky po boku
zajmeme. Lup si dobře schováme,

Staff 3: Chords: C, G, C, Ami
zavělime k útoku. Obereme zbohatlíky,
nikomu nic nedáme; na ostrově pokladů to

Staff 4: Chords: F, G, C, Ami
obchodníky, krále, my piráti – my loupíme
všichni dobře známe, spoustu zlata v jeskyni už

Staff 5: Chords: F, G, C, 2x
s velkou chutí stále.
zakopanou máme!

Str. 52 © INFRA, s.r.o. PÍSNÍČEK III, Zpíváme si celý rok

INDIÁNI

1. My bydlíme v teepee, máme luky,
šípy. Odsluňka rudá kůže, indián, ten
všechno může. Tře sou se
bizoni, když jeďem na koni.

2. Jak kojoti zavyjí,
projíždíme prérií.
Není-li co na talíře,
ulovíme velké zvíře.
Pakliže se zadaří,
tak se uvaří.

5 Cesta ke knížce a k čemu všemu máme knížky

V předchozí části publikace jsme se potkali s knihou jako s nositelkou příběhu. To ale není její jediná funkce. V projektu *Tajemství světa knížek* se Kamila Vondrová, učitelka z MŠ Klubíčko v Pardubicích, pokusila vyzkoumat, k čemu všemu máme knížky, jak nám slouží, ale také jak vznikají. Z realizace projektu vzešla prezentace, jejíž část nabízíme jako inspiraci k cestě za objevováním knížek spolu s dětmi. Další inspiraci přináší fotoreportáž Kamily Doležalové, učitelky z MŠ Lišov, z projektu: *Co všechno se vejde do knížky – celý obr, nebo jen tři oříšky?*

Z realizace projektu *Tajemství světa knížek*:

Výroba papíru: Knižky jsou z papíru, a tak jsme si jeho výrobu vyzkoušeli.

Knížky se píší a jsou plné písmenek: **Písmenka a hry s nimi.**

Knížky jsou plné písmenek a během hry s nimi byly najednou písmenka všude kolem nás – knihy, časopisy, karty, puzzle, kalendář, hádanky... Vytvořili jsme si společně knížku „Obrázková abeceda“ a písmenkové leporelo.

Knižky píše pan spisovatel

Píše knížky... *Ale jak? A jak se psalo dříve a jak dnes? Brkem, perem, na psacím stroji, počítači...? Vyzkoušeli jsme si psaní.*

Knižky se musí vytisknout aneb **Tisknu, tiskneš, tiskneme...**

Vytisknout. *Ale jak? Děti si zkoušejí techniku linorytu a následného tisku.*

Výroba vlastní knížky dá velikou práci

Zkoušíme si vyrobit vlastní společnou knížku. Skládání leporela, řazení obrázků dle děje...

Knížky jsou plné pohádek a příběhů: **Můj příběh**

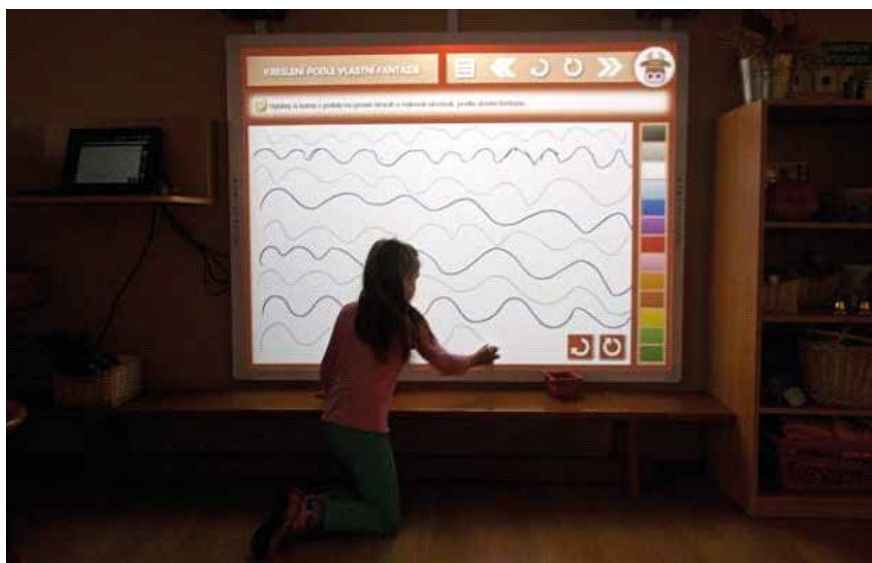
Vymýslíme a vyprávíme si příběhy, dokončujeme příběhy, jejichž začátek známe z knížek. Výbornou pomůckou jsou nejen knížky, ale také kostky, karty, vlastní fantazie...

Knížky jsou všude kolem nás a inspirují – příklady:

O vodě jsme se spoustu zajímavého dočetli v knížce B. Bögerové *Nevšední výprava*. Odpověď na otázku *Jak vzniká řeka a co nás v ní čeká* jsme zase našli ve stejnojmenné knížce M. Barešové a G. Dubské. A hned jsme si na všechno zahráli.

Využili jsme v souvislosti s knížkou i interaktivní tabuli a práci na ní; cvičili jsme grafomotoriku (vlnky) a hráli ekologicky motivovanou hru na postřeh a orientaci v prostoru: *Vyčisti řeku.*

O květinách a přírodě: Vykvetlo plno kytiček, ale jak se všechny jmenují?
Práce s atlasy. Herbář z vylisovaných květin.

Pokusy jsme objevili v knížce 111 napínavých experimentů pro děti (Rüter, 2011) a podle návodu jsme leccos vyzkoušeli, např. vyrobit „sopku“.

Hudba a písničky mají také svoje knížky. „Na muzikanty“ jsme si zahráli díky hudebním knížkám plným písniček a zjistili jsme, že hudba se nezapisuje písmenky, ale notami.

Divadlo se dá také zahrát podle knížky: Dramatizovali jsme pohádkové příběhy, s nimiž jsme se seznámili v knížkách. Hra „na divadlo“ je dětmi často vyhledávána. Jen vybrat pohádku bylo těžké, protože v knížkách jich je tolik... a jedna hezčí než druhá.

Vaření: Kuchařky, knížky s recepty – v knížkách jsou schovaná různá tajemství, ale také rady. Kuchařské knihy nám pomohly vymyslet zdravý a zároveň dobrý jídelní lístek pro celou naši mateřskou školu. A hned jsme si podle receptů „uvařili“ – z papíru.

Z realizace projektu *Co všechno se vejde do knížky, celý obr, nebo jen tři oříšky?*

Tvorba velké knihy z kartonu

O čem se v ní píše? Uhadneš, co je to?

Co všechno se do nich vlastně vejde?! Vejde se tam i paní učitelka?

Pozor! V knížce bydlí i Ježibaba! A kdopak jí to loupe perníček?! Můžeme si na to zahrát.

Na zámku žila dívenka Šípková R.....a. Jak to šlo, podle zvonce, od začátku do konce?

Kde se vzala, tu se vzala – písmenka se z knihy vysypala! Poznáme první a poslední hlásku ve slově? Najdeme další slova, která začínají stejným písmenkem? Vytleskáme je!

Jasně, půjčujeme knížky. Jakou si budete přát? Už vám píší průkazku.

Shrnutí obou projektů:

Projekty děti bavily. A co mne baví, to chci opakovat, chci se k tomu vracet. Je naším přáním, aby se děti ke knihám vracely, aby toužily po tom si je přečíst, aby si jich vážily. Uvědomovaly si, že kniha je zdrojem informací a zábavy, ale také ukázkou poctivé lidské práce.

Knížky s pohádkami, příběhy, básničkami a ilustracemi jsou nevyčerpatelnou studnicí podnětů pro vzdělávání předškolních dětí. Práce s knihami inspiruje nejen k tomu, aby dítě získalo dovednosti k budoucímu čtení a psaní a stalo se člověkem ČTOUCÍM, ale i k tomu, aby mělo ke knížce vtah jako k neodmyslitelné součásti života, a tím mělo šanci stát se nejen člověkem čtoucím, ale také ČTENÁŘEM.

6 Současná dětská literatura

Zuzka Kupcová, učitelka MŠ Pelhřimov, a Hana Švejdová, metodik DVPP

Motto:

Chceme-li zaujmout děti, musíme být prvořadě příběhem uchvácení my a mít potřebu ho předat, podělit se o něj... (Z. Kupcová)

Záměrem této kapitoly je nabídnout čtenářům vhled do kvalitní současné dětské literatury.

Jak poznat knihy vhodné pro děti:

- jsou na ně zaměřeny a jsou pro ně zajímavé;
- pojednávají o něčem, co je pro zdravý rozvoj dítěte podstatné nebo díky čemu se naučí něco důležitého pro život;
- jsou napsány či přeloženy vytříbeným mateřským jazykem;
- učí děti racionálně myslet;
- poskytují jim znalosti, případně smysluplnou zábavu;
- rozvíjejí dobrý vkus a smysl pro humor;
- šíří úctu k jiným dětem, lidem a ostatním živým bytostem, zvířatům, přírodě, zemi, uznávaným společenským normám a zákonům;
- jsou přiměřené věku dětí a jejich citlivosti, nesmějí v nich vzbuzovat strach a neklid ani falešný sentiment;
- obsahují pozitivní morální odkaz a propagují vzorce správných postojů a chování;
- rozvíjejí estetické vnímání dětí;
- formují jejich optimistický postoj k životu, sebedůvěru a kladný přístup ke světu;
- neutvrzují v dětech negativní stereotypy chování související s pohlavím;
- nevzbuzují v dětech sklony k zápornému společenskému chování a předsudky.

Upraveno podle: www.celeceskoctedetem.cz

Seznam inspirativních titulů z dětské literatury po roce 2000:

ADAM A KOLENO – Dagmar Urbánková

URBÁNKOVÁ, Dagmar. (2007). *Adam a koleno*. Praha: Baobab.

Netuctový příběh Dagmar Urbánkové je z těch, které nejdou z hlavy. Vypraví o Adamovi a rozbitém koleně. A proč by se děj nemohl odehrávat přímo pod roztrženou nohavicí? Malý svět za trhlinou kalhot sestavila autorka z miniaturních věcíček: kousků pomerančové kůry, klacíků, větví, listů a samozřejmě maličkých loutek. Její scénografie nepůsobí nijak teatrálně, jsou neokázalé a vtipné a doplněné stručným, avšak děti znalým textem.

ANNA A ANIČKA – Martina Špinková

ŠPINKOVÁ, Martina. (2017). *Anna a Anička*. Praha: Cesta domů.

Anička se narodí a prostřednictvím svých rodičů a své babičky Anny poznává svět. Anička roste, nabírá síly, babička stárne a síly jí ubývají. Příběh zachycuje, jak dítě prožívá stárnutí i úmrtí blízké osoby, a to nejen prostřednictvím textu, ale i působivých ilustrací.

A PAK SE TO STALO – Ester Stará

STARÁ, Ester. (2018). *A pak se to stalo*. Praha: Albatros.

Vtipně napsané „výchovné“ pohádky pro děti. Co všechno se může stát, když si holka nebo kluk nečeše vlasy, nenosí bačkorky nebo žaluje? Pohádky mají stejnou stavbu: definice zlovyku – vyhraněná situace – A PAK SE TO STALO? – důsledek – náprava.

BARVY – Hervé Tullet

TULLET, Hervé. (2015). *Barvy*. Praha: Portál.

Nová kniha autora oblíbené *Knížky* nás originálním a hravým způsobem vtahuje do světa barev, jejich kombinací a míchání. Stránky plné barevných otisků prstů, skvrn a šmouh rozvíjejí dětskou představivost, vedou děti k poznávání barev a možností jejich míchání a vybízejí k tomu strávit s hravou knihou veselé chvíle.

CO SE ZDÁ MEDVĚDŮM – Jiří Kahoun

KAHOUN, Jiří. (2015). *Co se zdá medvědům*. Praha: Knižní klub.

Pod Placatou skálou v dřevěné chaloupce bydlí medvědí máma, medvědí táta a dva medvědí kluci – Pupík a Bříško. V téhle huňaté rodině se dějí samé dobré věci, a tak se i kapitoly jmenují po jednotlivých dobrotách, ať už je to dobrota oříšková, malinová, brusinková či dokonce zlatě sluníčková. Malí medvídci všechny tyhle věci sbírají a přitom zažívají spousty nečekaných dobrodružství stejně jako lidské děti.

DEN, KDY VOSKOVKY ŘEKLY DOST – Drew Daywalt

DAYWALT, Drew. (2018). *Den, kdy voskovky řekly dost*. Praha: Euromedia Group.

Toník jednoho dne objeví balíček dopisů. Kdo mu asi píše? Jsou to jeho voskovky, které se cítí unavené, nedocenené, opomíjené, odstrčené... a prosí Toníka o pochopení. Vtipná kniha plná emocí a fantazie.

DEN, KDY SE VOSKOVKY VRÁTILY DOMŮ – Drew Daywalt

DAYWALT, Drew. (2019). *Den, kdy se voskovky vrátily domů*. Praha: Euromedia Group.

Pokračování knihy o Toníkovi a jeho voskovkách. Tentokrát píší Toníkovi voskovky, jež během roku někde zapadly, byly zapomenuté, sežrané, vyprané... a prosí Toníka, aby jim pomohl vrátit se domů.

DĚVČÁTKO S KOSOU – Michael Stavarič

STAVARIČ, Michael. (2015). *Děvčátko s kosou*. Praha: Portál.

„Tati, co je vlastně smrt? Je to tvoje kosa?“ zeptá se jednoho dne pana Smrtky jeho malá dcerka. A on se rozhodne poslat ji do světa, aby se tam naučila všechno podstatné o životě. Ale jak má jít malé děvčátko ve velkém světě vlastní cestou, aniž by přitom ztratilo samo sebe? A co si má počít s tátovou velikánskou kosou? Naštěstí se brzy ukáže, že stačí mít oči dokořán a pořádně se dívat kolem. A tak černou kutnu nahradí po pádu do kbelíku se žlutou barvou veselé šaty, které jsou den ode dne kratší, jak je děvčátko s kosou den za dnem větší a dospělejší. A z otcovy kosalice se může stát třeba i houpačka. Okouzlující příběh pro malé i velké podtrhují půvabné koláže Dorothee Schwabové.

DOBRODRUŽSTVÍ PAVOUKA ČENDY – Pavel Čech

ČECH, Pavel. (2014). *Dobrodružství pavouka Čendy*. Havlíčkův Brod: Petrkov.

Pavouk Čenda žije ve starobyklých hodinách ve starém domě společně s dřevěnou kukačkou. Přestože se Čenda s kukačkou často vadí, ve chvílích, kdy jde jednomu či druhému o život, se zachovávají jako skuteční kamarádi. Významnou součástí knihy jsou ilustrace, jejichž prostřednictvím lze příběh také vyprávět.

DRAKA JE LEPŠÍ POZDRAVIT ANEB O ETIKETĚ – Daniela Krolupperová

KROLUPPEROVÁ, Daniela. (2016). *Draka je lepší pozdravit aneb o etiketě*. Praha: Mladá fronta.

Slušnému chování je potřeba se učit již od útlého věku. Aby ale děti neodradily suché poučky či odtažitě kárání, rozhodli se autoři učit je etiketu prostřednictvím příběhů. Je v nich ukryto poselství o tom, že má člověk vždy slušně zdravít, prosit, děkovat, že si musí po sobě uklízet, neničit věci, dělit se s ostatními, že nemá být lhostejný ke svému okolí. Ke každému příběhu je připojen rádce pro rodiče, jak mají ratolesti dobrému chování učit, i tipy na to, jak vlastně takové dobré chování vypadá (například u stolu). A nakonec, aby se to všechno dobře pamatovalo, nechýbí pěkná básnička.

DUHOVÉ POHÁDKY – Daniela Fischerová

FISCHEROVÁ, Daniela. (2003). *Duhové pohádky*. Praha: Meander.

„Kdysi dávno a dávno byla doba, kdy vůbec žádné barvy nebyly. Svět teprve vznikal a byl bezbarvý jako kapka vody, jako čiré sklíčko a jako samo nicové nic.“ A o tento svět se začalo starat slunce. Vybarvilo ho, vytvořilo hvězdy, pomohlo vylíhnout první kuře, ale také přivedlo na svět legraci, dohodu a lásku. Poutavá a vtipná kniha, kterou zatoužíte mít doma, přestože Vám už není šest let.

DVA DOMOVY – Šárka Weberová

WEBEROVÁ, Šárka. (2016). *Dva domovy*. Praha: True Self.

Smyslem knihy *Dva domovy* je pomoci dětem ve věku od tří do šesti let zorientovat se v situaci, kdy ony samy nebo jejich kamarádi žijí

v rozdělené rodině. Nabízí oporu a cestu, jak objevit radost v nelehkém období a uvědomit si, že v tom není samo. Obsahuje i tipy pro rodiče, jak s takovou situací zdravě zacházet. Kniha je určena také učitelkám a vychovatelům, kteří díky ní můžou otevřít téma rodiny a modelu, kdy dítě nežije se svými rodiči pod jednou střechou, ale má dva domovy – jeden u mámy a jeden u táty.

ELIÁŠ A BABIČKA Z VAJÍČKA – Iva Procházková

PROCHÁZKOVÁ, Iva. (2013). *Eliáš a babička z vajíčka*. Praha: Mladá fronta.

Pětiletý kluk Eliáš má rodiče, jež mu závidí všechny děti ve školce. Tatínek vymýšlí počítačové hry a maminka vypadá jako princezna. Eliáš se ale na své rodiče často zlobí. Nemají na něho čas, něco slíbí, nesplní to.

Život se Eliášovi změní ve chvíli, kdy objeví v parku vejce. Místo očekávaného ptáčka se však vyklubou maličký človíček s křídly – babička Aty. Eliáš se o babičku stará, učí ji chodit, obstarává jí oblečení. Při dračích závodech babička pomáhá létat drakovi, kterého Eliáš spolu s rodiči vyrobil. Eliáš si užívá pozornost rodičů, ale musí se současně smířit se ztrátou babičky, která odlétá s utrženým drakem.

GRUFFALO – Julia Donaldson

DONALDSON, Julia. (2017). *Gruffalo*. Praha: Svojtka.

Čtivě napsaný, zábavný, vtipný, místy i trochu strašidelný příběh o příšeře jménem Gruffalo a statečné a chytré myšce.

HAVĚTNÍK – Jiří Dvořák

DVOŘÁK, Jiří. (2015). *Havětník*. Praha: Baobab.

Klíště, blecha, zubní kaz – nechutné potvory, které nikdo nemá rád, a přece tu jsou. Krátké příběhy o napínavém životě havěti a s havětí doplňují nejrůznější nenechavé otázky (vědecké i filosofické) a krátké básně.

HUSA LÍZA – Petr Horáček

HORÁČEK, Petr. (2017). *Husa Líza*. Praha: Portál.

Bylo by prima být někdy někým jiným, co? Husa Líza si to tedy rozhodně

myslí. Chtěla by umět vřestět jako tukan, plavat jako lachtaň a skákat tak jako klokan. Ale když se pokusí zařvat tak silně jako lev, najednou pochopí, že být jednou z davu taky není tak špatné.

HUSA LÍZA A VÁNOČNÍ HVĚZDA – Petr Horáček

HORÁČEK, Petr. (2013). *Husa Líza a vánoční hvězda*. Praha: Portál.

Když husa Líza zjistí, že na vánočním stromě chybí hvězda, vydá se na dlouhou cestu, aby z oblohy uloupila jednu zářící hvězdu. Je jí jedno, jak dlouhé bude její putování, ona se nevzdá! A na konci knížky čeká na ni i na její kamarády ze statku překvapení.

CHUMELNÍ – Jiří Kahoun

KAHOUN, Jiří. (2018). *Chumelení*. Havlíčkův Brod: Petrkov.

Půvabné předvánoční a vánoční příběhy z dílny autora oblíbených *Příběhů včelích medvídků* o medvídcích, myšáčkách, králíčcích, jezečcích, ale i bubácích a andělíčcích jsou zasazeny do zasněžené české krajiny, ze které dýchá sváteční pohoda a za okny chaloupek mrzne, až praští. Zvířecí děti se ale těší na Vánoce docela stejně jako ty lidské.

JAK ZVÍŘÁTKA UZDRAVILA SMUTNÝ DŮM – Viola Ficherová

FISCHEROVÁ, Viola. (2011). *Jak zvířátka uzdravila smutný dům*. Praha: Meander.

Není nic smutnějšího než šedivý oprýskaný městský činžák s obyvateli, kteří se na sebe nikdy ani neusmějí. Dům z našeho příběhu byl také smutný – až do té doby, než se v parku našla opuštěná Bělinka. Babička ze smutného domu si ji vzala k sobě a od té doby se v domě začaly dít VĚCI.

JDE SEM LESEM – Daniela Krolupperová

KROLUPPEROVÁ, Daniela. (2016). *Jde sem lesem*. Praha: Portál.

Cesta lesem se stala pro malého chlapce Toníka napínavým dobrodružstvím a přinesla mu také seznámení s některými léčivými rostlinami. Chlapec tráví prázdniny na venkově u babičky, a protože se nechoval příliš dobře, musí za trest nevědomky překročit bludný kořen

a ztratí se v lese. Čtenář sleduje Toníkovo napínavé dobrodružství s panenkami z květin a skřítky, kteří se mu snaží pomoci najít cestu z tajemného hvozdu. Děti se při četbě seznámí s některými léčivými rostlinami, pochopí, že každá rostlina má na světě své místo, a poznají také, že řada rostlin může být pro lidi užitečná.

JEN JESTLI SI NEVYMEJŠLÍŠ – Shel Silverstein

SILVERSTEIN, Shel. (2014). *Jen jestli si nevymejšlíš*. Praha: Albatros.

Americký básník a kreslíř Shel Silverstein je českým čtenářům takřka neznámý. Sbírka básní *Jen jestli si nevymejšlíš* ho představuje jako velkého humoristu, který si dokáže hrát nejen s jazykem, ale i s ilustracemi a z obojího vytváří harmonický, precizně vypointovaný celek.

JEZEVEC CHRUJDA TOČÍ FILM – Petr Stančík

STANČÍK, Petr. (2014). *Jezevec Chrujda točí film*. Praha: Meander.

Když do lesa Habřince jednoho dne přiletí z města papoušek, je z toho velké pozdvižení. Všechna zvířátka najednou obdivují jeho krásně pestrobarevné peří, zatímco ten, kdo má jen černobílý kožíšek, upadá v přezíravé přehlížení. Například jezevec Chrujda. Pak ale do lesa přijedou tři černobílí filmaři – panda, zebra a straka – natáčet černobílý film. A kdo v něm získá hlavní roli? No přece náš jezevec. Příběh malé čtenáře hravou formou vede k poznání, že to podstatné u lidí, stejně jako u zvířátek, nemají hledat na povrchu, ale v nitru. A že móda se rychle mění, kdežto opravdové přátelství zůstává stále.

KLÁRKA A 11 BABIČEK – Olga Černá

ČERNÁ, Olga. (2015). *Klárka a 11 babiček*. Praha: Baobab.

Klárčin děda Tomáš je kominík. Jednoho špatného dne spadne ze střechy a zůstane na dlouhé měsíce připoutaný na lůžko. Klárka je najednou sama a začíná její legrační i strastiplné putování po domácnostech jedenácti „babiček“. Jak se brzy dozvíme, není tak jednoduché postarat se na pár měsíců o jednu malou holku s docela velkým nosem a zálibou v hraní na klavír. Každá z „babiček“, jejichž domácnostmi Klárka projde, má tak trošku jinou představu o životě malé holčičky i o svém vlastním.

Olga Černá vypráví svůj nový příběh formou dopisů, které si Klárka s dědečkem píše. Se sympatickou lehkostí a nadhledem popisuje autorka – v tomto „prvním epistolárním románu pro děti“ – rozmanitost lidských povah, příběhy i úskalí dnešního městského života a všemožné peripetie, které Klárka prožívá. Knížka je napsána úsporně, s citem pro dětského čtenáře a jemným smyslem pro humor, který pobaví i rodiče.

KNÍŽKA – Hervé Tullet

TULLET, Hervé. (2016). *Knížka*. Praha: Portál.

„Knížka je knížka, která vám na každé stránce poví, co s ní máte udělat. A pokud ji poslechnete, pochopíte, že máte v ruce opravdu neobyčejnou knížku.“

KOHO SEŽERE VLK – Ester Stará

STARÁ, Ester. (2017). *Koho sežere vlk*. Praha: 65. pole.

Sedm klasických pohádek „jak je znáte i neznáte“ psaných formou obrázkového čtení. Při čtení obrázků máte na výběr, a tak může Červená Karkulka nosit na hlavě ČEPIČKU/HELMIČKU donese babičce DÁREK/PÁREK, má se vyhnout LESU/RYBNÍKU, kde číhá VLK/KROKODÝL.

KOSPRD A TELECÍ – Eva Papoušková

PAPOUŠKOVÁ, Eva. (2018). *Kosprd a Telecí*. Praha: Albatros.

Příběh z mateřské školy. Tuto knihu budete buď milovat, nebo nenávidět. Za nevhodnější čas k přečtení považuji poslední týden školního roku, neboť kniha je plná bláznivých nápadů, jak si lze pobyt v mateřské škole vylepšit. Výsledkem je zpravidla zhroucení paní učitelky (plánovaný útěk z mateřské školy, požití červených „jedovatých“ bobulí při procházce v parku, lektvar proti sardinkové pomazánce, nebo žízala v kávě paní kuchařky...).

KOUZELNÁ BATERKA – Olga Černá

ČERNÁ, Olga. (2004). *Kouzelná baterka*. Praha: Baobab.

„Franta si moc přál mít nějaké živé zvíře, nejradši koně nebo aspoň psa. Ale maminka řekla, že to nejde.“ Psiho kamaráda si tedy František vyrobí alespoň z PET lahve. Poté, co pro svého umělého pejska vymyslí jméno

„PETalík“, dostane od dědečka kouzelnou baterku. Ta dokáže oživit vše, na co posvítí. Ovšem s podmínkou, že se o „oživlou věc“ František postará. Začíná dobrodružství. PETalík je pes, který žere plasty, z peřin se tak stává Duchnouš, jenž umí zahnat strach, zpívat a vyprávět pohádky. Díky oživlým teniskám „Boťatům“ si zaběhá i babička a ožvilé Vitamíny vyléčí tatínka.

KUBA NECHCE SPÁT – Petra Braunová

BRAUNOVÁ, Petra. (2013). *Kuba nechce spát*. Praha: Albatros.

Druhá část trilogie (*Kuba nechce číst, Kuba nechce spát, Kuba nechce prohrávat*) pojednává o závislosti dítěte na počítači.

Kuba chodí do druhé třídy. Večer co večer čeká, než jeho rodiče usnou, a poté dlouho do noci hraje hry na tatínkově počítači. Ráno se budí unavený, ztrácí zájem o fotbal i kamarády, ve škole nedává pozor, usíná při vyučování. Rodiče, trenér, paní učitelka i Kubovi kamarádi si o něho dělají starosti. Až seznámení Kuby s Davidem v nemocnici (Kuba je zde na pozorování, David spadl ze stromu) a Kubův strach, že zklame spolužáky (Kuba má za třídu soutěžit na zimní olympiádě v běhu ve vysokém sněhu) mu pomůžou překonat touhu hrát.

KŮZLÁTKA – Mária Rázusová-Martáková

RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ, Mária. (2016). *Kůzlátka*. Praha: Portál.

Dvě pohádky o kůzlátkách spojené do jedné knihy – poslušná (modernější verze) x neposlušná (klasická verze).

LENTILKA PRO DĚDU EDU – Ivona Březinová

BŘEZINOVÁ, Ivona. (2006). *Lentilka pro dědu Edu*. Praha: Albatros.

Děda Eda trpí Alzheimerovou chorobou. Příhody, které Honzík s dědou Edou prožívají, vnímá Honzík zprvu jako velkou zábavu. S postupem času však začíná vnímat i on změny v dědově chování a snaží se svým přispěním dědečkovi jeho nemoc usnadnit. Příběh Honzíkova a jeho dědečka ukazuje, jak důležité je předkládat dětem život takový, jaký ve skutečnosti je. Nic neskrývat, nic netajit. Děti jsou schopné vcítit se do pocitů blízké osoby a je pro ně přirozená snaha pomoci, přestože důvodu či závažnosti problému nemusí rozumět. Příběh je velice emotivní a v podtextu ukazuje soudržnost rodiny.

LISTONOŠ VÍTR – Radek Malý

MALÝ, Radek. (2011). *Listonoš vítr*. Praha: Albatros.

Básník Radek Malý napsal pásmo nápaditých veršů o podzimu a výtvarník Pavel Čech, uznávaná osobnost současného českého komiksu, je doprovodil svými křehkými, snovými ilustracemi. Vznikla nádherná knížka, z níž na čtenáře zavane jemný dech podzimních mlh, v nichž tančí padající listy.

MALÝ MODRÝ A MALÝ ŽLUTÝ – Leo Lionni

LIONNI, Leo. (2015). *Malý modrý a malý žlutý*. Praha: Dokořán.

Malý modrý a malý žlutý jsou nejlepší kamarádi. Pak se ale jednoho dne žlutý modrému ztratí. Co si modrý počne? Kde všude žlutého hledá? Najdou se? A co se stane potom? Malý modrý a malý žlutý je první knížka Lea Lionniho určená dětem. Vznikla vlastně náhodou, když jel autor se svými dvěma neposednými vnoučaty vlakem. Aby je cestou nějak zabavil, vytrhl stránku z časopisu Life, který měl zrovna u sebe, vytvořil barevná kolečka a pustil se do improvizovaného divadla. Za tuto originálně ilustrovanou knihu získal autor mnohá ocenění a dočkala se řady vydání po celém světě.

MILION MELOUNŮ – Daniela Fischerová

FISCHEROVÁ, Daniela. (2011). *Milion melounů*. Praha: Meander.

Sbírku hravých básní pro malé i velké děti vybásnila uznávaná spisovatelka, básnířka a dramatička Daniela Fischerová. Krátké, delší i dlouhé básničky jsou plné víceznačností, nadsázky, zvukových evokací. Dějí se v nich legrační a nesmyslné věci. Čas plyne naopak, krokodýl se žení se slepicí, milion melounů málem ucpe řeku a podivné bytůstky zpívají velice podivné písničky. Mezi tím jsou jazykolamy, hádanky a slovní hříčky a ovšem i spousta obrázků. Autorka se pokouší přiblížit dětem některé tradiční básnické útvary, formy a postupy – např. klasický sonet, limerick, ale i zvukomalbu, absolutní báseň, kalambúr, dvojsmysl apod.

MODRÝ POŤOUCH – Miloš Kratochvíl

KRATOCHVÍL, Miloš. (2010). *Modrý Poťouch*. Praha: Triton.

Poťouch bývá různě velký a různě barevný. Každý Poťouch má trumpetkové našeptávdlo, dva z pěti prstů na ruce výrazně delší, těm se říká popichovadla, a zbylé tři prsty jako přísavky. Štětiny na šišaté hlavě se odborně nazývají svědidla. Co se svědidel týká, může být Poťouch blondák, rezatec i černoštětínáč. Nijak zvlášť na tom nezáleží, protože všichni Poťouchové jsou neviditelní! – Tohle je jediná knížka, kde je můžete vidět.

MYŠI PATŘÍ DO NEBE – Iva Procházková

PROCHÁZKOVÁ, Iva. (2006). *Myši patří do nebe*. Praha: Albatros.

Fantaskní příběh s nečekanou a nápaditou pointou, humorné vyprávění o dvou kamarádech pro čtenáře od sedmi let. Velké přátelství myšky Šupito a lišáka Bělobřicha je dramaticky přerušeno, ale oba přátelé se znovu setkají v přívětivé zemi na hranici mezi životem a smrtí, kde prožívají podivuhodná dobrodružství. Autorka se pokusila svým barvitým vyprávěním z přírody setřást bázeň ze smrti, která děti mnohdy obestírá, a naznačit, že nějaký svět existuje dál.

NÁVŠTĚVA MALÉ SMRTI – Kitty Crowther

CROWTHER, Kitty. (2013). *Návštěva malé smrti*. Praha: Baobab.

Malá smrt je nešťastná: nikdo ji nemá rád, všichni se jí bojí, lidé, které převádí do svého království, jsou smutní, vzdychají a je jim zima. Jednoho dne si ale malá smrt dojde pro Evelínu a od té doby je všechno jinak. „Konečně jste tady!“ vzkřikne holčička, když ji vidí. Jak s malým dítětem mluvit o smrti? Co mu říct? Kitty Crowther je přirozená vypravěčka, nebojí se dětem otevřít tak složité téma, jako je konec života, a dělá to s vrozeným citem pro dětský svět.

NOVÝ DOMEK PRO MYŠKU – Petr Horáček

HORÁČEK, Petr. (2012). *Nový domek pro myšku*. Praha: Portál.

Jak může myška dostat velké jablko do svého malinkého obydlí? Nebude jí nic jiného, než si najít jiné, o něco větší bydlení. Všechny domečky, které cestou potká, ale už mají svého nájemníka. Jak její putování za novým domkem dopadne, to se dozvíte v knížce.

O MYŠCE, KTERÁ SE NEBÁLA – Petr Horáček

HORÁČEK, Petr. (2019). *O myšce, která se nebála*. Praha: Portál.

Jednoho rána se myška rozhodla, že půjde do lesa na průzkum. „Ničeho se neleknu,“ řekla ostatním zvířátkům. A opravdu, ani vlk, ani medvěd, a dokonce ani los ji nevystrašili. Vše se ale změnilo, když v lesním domečku našla malé, bílé, chlupaté... koťátko.

O ZAHRADĚ – Pavel Čech

ČECH, Pavel. (2018). *O zahradě*. Havlíčkův Brod: Petrkov.

OBEJMI MĚ, PROSÍM – Przemysław Wechterowicz

WECHTEROWICZ, Przemysław. (2017). *Obejmi mě, prosím*. Brno: Host.

Táta Medvěd s malým Medvídkem vyrážejí na pouť lesem, aby objali všechny jeho obyvatele. Medvídek dobře ví, že je to recept na krásný a povedený život, a ani ostatní – od malinké housenky až po překvapeného myslivce – po jejich setkání nedají na objímání dopustit.

PAPUCHALK PETR – Petr Horáček

HORÁČEK, Petr. (2013). *Papuchalk Petr*. Praha: Portál.

Co se stane, když Petruv nejlepší kamarád Pavel najednou zmizí? Jestlipak se zase setkají? Petr ho s pomocí kamarádké velryby hledá všude, ale ne a ne ho najít. Málem to vzdá, ale nakonec se na obzoru objeví ptačí silueta. Kdo to asi bude?

PROČ NEKVETEŠ – Katarína Macurová

MACUROVÁ, Katarína. (2016). *Proč nekveteš*. Praha: Albatros.

„Ta je hezká!“ zaradoval se medvídek, když ve své zahradě objevil zvláštní rostlinku. Každý den ji zaléval, stínil jí před žárem slunečником, před spaním jí nezapomněl popřát dobrou noc. Ale květina nic. „Proč nekveteš?“ dumal malý zahradník. Zdaleka ovšem netušil, co se zatím děje pod zemí!

PŘÍHODY MATKY PŘÍRODY – Radek Malý

MALÝ, Radek. (2014). *Příhody matky Přírody*. Praha: Meander.

Sedm příběhů, bajek nebo moderních autorských pohádek, ale nikoliv

příběhy prvoplánově naučné, jak prozrazuje už popis hlavní postavy: „Příroda vypadala jako taková zanedbaná vesnická tetka, vlastně tulačka, která žila v lese a vůbec, kde se dalo. Spávala na mezích, pod širokými stromy, občas v medvědíh brlohu a je téměř jisté, že kdyby už tehdy byly v lesích krmelce pro lesní zvěř, spávala by i tam...“. Příběhy dětem i dospělým odpoví na sedm všetečných otázek. A tak jestli vás zajímá, proč vrabec vypadá, jako by spadl do louže, proč stromy nemluví nebo proč mouchy nemají královnu, určitě se to dozvíte v *Příhodách matky Přírody*. A nakonec se dozvíte i to, proč matka Příroda neměla zaspát.

RYBÍ SLIBY – Daniela Krolupperová

KROLUPPEROVÁ, Daniela. (2016). *Rybí sliby*. Praha: Portál.

Pohádkový příběh vypráví o mořské panence, kterou bídny černokněžník Mořemor zlým kouzlem odnese daleko od rodného moře až k prameni horského potůčku. Panenku čeká strastiplná cesta domů. Naštěstí jí pomohou dobří tvorové, kteří žijí ve vodě a kolem ní. Děti se při čtení nenásilnou formou seznámí s nejběžnějšími živočichy i rostlinami v okolí vodních toků a moře, zároveň také s koloběhem vody (horský pramínek vytvoří potok, který se vlévá do říčky, říčka do řeky a řeka do moře).

SLYŠÍŠ, JAK MLUVÍ STROMY? – Peter Wohlleben

WOHLLEBEN, Peter. (2017). *Slyšíš, jak mluví stromy?* Brno: Kazda.

Z čeho mají stromy strach? Mají v lese internet? Umí stromy mluvit? Jsou některé stromy raději samy? Kniha obsahuje odpovědi na tyto otázky a mnoho dalších informací ze života stromů a lesa, je psána čtivou a dětem srozumitelnou formou.

STICK MAN – Julia Donaldson

DONALDSON, Julia. (2010). *Stick Man*. London: Scholastic.

Příběh pana Větvíka o jeho neplánovaném putování světem a velké touze vrátit se domů ke své rodině. Pan Větvík žije ve svém domě se svou rodinou. Jednoho dne si jde zaběhat. Bohužel pes, který je v parku se svým klukem, si ho splete s obyčejným klackem. Pan Větvík se

stává aportem, plovoucím dřívkem, součástí labutího hnízda a stále se vzdaluje od svého domu, své manželky a svých dětí. Pan Větvík dojde až na pokraj svých sil, je unavený, zmrzlý. Přicházejí Vánoce, s nimi Santa Claus, který pomůže panu Větvíkovi vrátit se domů. Obrázková kniha, výjimečný příběh o „obyčejném“ kousku dřeva.

ŠEDÍK A BUBI – Ester Stará

STARÁ, Ester. (2018). *Šedík a Bubi*. Praha: Euromedia Group.

Příběh o přátelství šedivého kocourka a zapomenuté čepice (čepicového ducha) Bubi. Vzájemná snaha rozptýlit obavy, strach či smutnou náladu toho druhého je náplní jejich dnů. Příběh, grafické a výtvarné zpracování přímo vybízí k využití knihy v rámci třídního vzdělávacího programu.

TETA TO PLETE – Ivona Březinová

BŘEZINOVÁ, Ivona. (2015). *Teta to plete*. Praha: Albatros.

TETA TO ZASE PLETE – Ivona Březinová

BŘEZINOVÁ, Ivona. (2018). *Teta to zase plete*. Praha: Albatros.

Knihy určené pro předškoláky, kteří již mají dobře zažitě klasické pohádky.

Teta Běta vypráví své neteři Šárce a synovci Vašíkovi pohádky. Tím, že splete dvě klasické pohádky dohromady, dochází k neobvyklým, často úsměvným situacím (O koblížkovi + Pyšná princezna, O kohoutkovi a slepičce + Zlatovláska, Čert a Káča + O veliké řepě, Otesánek + Dlouhý, Široký a Bystrozraký, O Červené karkulce + O Smolíčkovi, O Popelce + O perníkové chaloupce, O Šípkové Růžence + O neposlušných kůzlátkách, O Sněhurce + Hrnečku vař!). Vyprávění je prokládáno reakcemi dětí na nečekané momenty, jejich úvahami, jak to má být / co bude dál. V pohádkách jsou užity nápěvy lidových písní jako doprovod k pohádkovým veršům („Koblížku náš, copak děláš? Spadl jsi do trávy, koblížku zlatavý, cestu neznáš, cestu neznáš“ → zpívá se na melodii písničky Adámku náš). Na konci pohádky jsou uvedeny otázky vedoucí k „rozpletení“ pohádky a ujasnění, jak to všechno mělo ve skutečnosti být.

TETOVANÁ TETA – Daniela Fischerová

FISCHEROVÁ, Daniela. (2015). *Tetovaná teta*. Praha: Meander.

Tetovaná teta je sbírka nonsensových básniček určená dětem od předškolního věku, ale také jejich dospělým! Je chytrá, hravá, vtipná a začíná od velmi jednoduchých útvarů – od nonsensových her s jazykem až k poněkud náročnějším básním. Najdeme tu tyto kapitoly: Podivní příbuzní, Zvěřinec, Žrouti, Říkadla a Malé příběhy. Básničky doprovází humorné a smysl dokreslující ilustrace Jaromíra Plachého.

TI OTRAVNÍ KRÁLÍCI – Ciara Flood

FLOOD, Ciara. (2015). *Ti otravní králíci*. Praha: Svojtka & Co.

Příběh o medvědovi, který žije sám uprostřed divočiny, což se mu náramně líbí. Ve chvíli, kdy se přistěhují noví sousedé – králíci, se jeho život obrátí naruby. Ztrácí svůj klid, pohodlí, ticho. Po překonání své hrdosti a nevrlosti však získá přátelství, obdiv, sdílení, radost.

UŽ SE NEBOJÍM TMY – VHRSTI

VHRSTI (JURÍK, Vojtěch). (2006). *Už se nebojím tmy*. Praha: Mladá fronta.

Jednatřicetiletý kreslíř Vhrsti (vlastním jménem Vojtěch Jurík) předkládá čtenáři pohádkový příběh pro nejmenší s ilustracemi. V této dětské knize řeší stále aktuální a originálně zpracovanou variaci na téma strašidel a boje se strachem.

VARVARA – Marka Míková

MÍKOVÁ, Marka. (2015). *Varvara*. Praha: Fantasos.

Příběh velryby Varvary začíná jejím narozením v teplých vodách u pobřeží Kalifornie a pokračuje řadou dobrodružství. Varvara se musí vypořádat se ztrátou mámy, samotou, strachem z dravých kosatek i rybářských lodí. Zároveň ale poznává krásu oceánu, ochotu druhých pomoci i přátelství. Když to nejmíň čeká, potká nakonec i velkou lásku a životní kruh se uzavírá. Knížka Marky Míkové o velkém velrybím putování vznikla na základě skutečné události. V roce 2015 vědci změřili, že velrybí slečna Varvara z rodu majestátních plejtvákovců šedých uplavala na své cestě Pacifikem 22 500 kilometrů.

VELKÁ KNIHA ČESKÝCH POHÁDEK – Pavel Šrut

ŠRUT, Pavel. (2017). *Velká kniha českých pohádek*. Havlíčkův Brod: Petrkov.

V nově sestaveném souboru známých i méně známých českých pohádek se před vámi v celé své nádheře a rozmanitosti otevírá pohádkový svět víl a kouzelníků, skřítků a vodníků, statečných princů a krásných zakletých princezen, hloupých i prohnaných čertů, venkovských chasníků a lidožravých obrů.

VLKOVI TĚ NEDÁM! – Lenka Rožnovská

ROŽNOVSKÁ, Lenka. (2016). *Vlkovi tě nedám!* Praha: Albatros.

Sára chodí do mateřské školy. Brzy bude mít sestřičku, ale vůbec se na ni netěší. Dává sestřičce za vinu, že maminka musí ležet v nemocnici a ona je doma sama jen s tatínkem a panenkou Klárou. Svět viděný dětským očima ožívá. Panenka Klárka se Sárou rozmlouvá, ponouká ji k činnosti, radí i pochybuje o jejích rozhodnutích. Příběh zachycuje soužití tatínka a dcerky, jejich společné vedení domácnosti. Dozvíme se, že tatínek sice neumí uvařit dobrou krupicovou kaši (přestože má návod z internetu), nosí dřevitou ponožku a oběd objedná v mateřské škole, ALE také nezkaží žádnou hru (je připravený chránit Sáru před odpadkovým košem Otesánkem i vlkem z Červené karkulky), naučí se „švadlenkovat“ a především citlivě vnímá Sářiny projevy žárlivosti. Podaří se Sáru přesvědčit, aby se na příchod sestřičky těšila?

VŠICHNI LETÍ NA KOŠTĚTI – Julia Donaldson

DONALDSON, Julia. (2015). *Všichni letí na koštěti*. Praha: Svojtka & Co.

Čarodějnice s kočkou letí na koštěti, vtom zafouká vítr a sebere jí nejdřív klobouk, potom mašli a nakonec i kouzelnou hůlku! Naštěstí se objeví zvířátka, která čarodějnici pomohou její ztracené věci najít. Za to si k ní smějí přisednout na koště a vydat se na daleký let.

DĚTSKÉ ČASOPISY

V souvislosti s rozvojem čtenářské pregramotnosti je důležité dále zmínit časopisy pro děti. Svého času byly jedním z nejlepších zdrojů kvalitních básniček a příběhů. Přispívali do nich autoři, kteří nesměli z politických důvodů samostatně publikovat. Dnes se časopisy proměňují spíše v reklamní bulletiny. Proč dnes psát o dětském časopise? Vždyť i samotná kniha a její čtenář jsou ohroženým druhem. Natož časopis. Můžeme se na to ale podívat i jinak: „... nejsou snad jeho stránky těmi prvními, které si dítě rádo prolistuje samo? Drží v ruce příběhy, které patří jen a jen jemu, a s každým ‚ohmataným‘ číslem si zároveň představuje to další. Jaké pohádky mi maminka přečte, bude mít příhoda o malém klokanovi z kresleného seriálu šťastný konec a jaké obrázky si budu moci vystříhnout? Zcela potichu, schovaná před našimi zraky do intimního kouta dětského pokoje, se nám tu rodí čtenářská zvědavost. Kdo říká, že prvním impulzem čtenářského zážitku musí být kniha? Třeba časopis tolik nekouše...“ (Sekeráková, 2014, s. 10).

Jaký je význam dětského časopisu?

Podle Chaloupky (1964) důležitost časopisu spočívá v jeho schopnosti působit komplexně na dětskou osobnost. Při interpretaci textu zapojuje dětský čtenář – na rozdíl od dospělého, který přistupuje k textu spíše racionálně – bezprostřední smyslové poznání. Dětský časopis, jeho textová i obrazová složka, by měl napomáhat harmonickému rozvoji dítěte po všech stránkách a zároveň respektovat jeho potřeby. Ovlivňuje tedy nejen analytické schopnosti, ale i emocionalitu a schopnost spontánně vnímat umělecký obraz.

V současné době je velká nabídka časopisů pro děti, včetně dětí předškolních, ale mají různou uměleckou i literární úroveň. Obecnými nešvary jsou komerční zaměření některých časopisů (např. Šmoulové, Dáda, Medvídek Pú), úzký okruh přispěvatelů (Pastelka – vydávání v roce 2019 ukončeno), nízká úroveň vybraných textů a jejich až polopatická a násilně výchovná charakteristika (Méd'a Pusík). Častým nešvarem je i velké množství reklam. Časopisy se současně výrazně orientují na didaktické využití (stránky koncipované jako pracovní listy), bohužel často na úkor výběru kvalitních textů z dětské poezie i prózy a na úkor kvalitních

ilustrátorů. Jako by si vydavatelé mysleli, že pro děti to stačí. Časopis tím často ztrácí svou příležitost nabídnout dítěti „ochutnávku“ toho kvalitního, co dítě motivuje k setkání s celou knížkou.

Jaké časopisy tedy nabízet předškolním dětem?

První krok dělá rodič nebo pedagog, který by si měl časopis prohlédnout a přečíst dřív, než ho dá do ruky dítěti. Samozřejmě, že vyhodnocení časopisů pro děti okem dospělého bude vždy trochu subjektivní a je na zodpovědnosti každého z nás, dospělých, jaký časopis dítěti nabízíme a jak s ním spolu s dítětem pracujeme.

V popředí zájmu na základě společné zkušenosti pedagogů mateřských škol jsou např. tyto časopisy:

RAKETA – inspirativní, neobsahuje žádné reklamy, celý obsah je věnovaný dětem a má originální a zajímavou výtvarnou stránku. Tvůrci úzce spolupracují s nadanými autory a výtvarníky.

PUNTÍK – velmi oblíbený předškolními dětmi, kvalitní ilustrace i dobré texty, reklamy jsou nenápadné a často tematické.

SLUNÍČKO – patří ke stálícím, škoda jen, že pro množství reklam je někdy obtížné zjistit, co je obsahem časopisu.

MATEŘIDOUŠKA – současně hledá zpátky svoji tvář, ale má na to zprostředkovat „předvýběr“ na cestě k hravému a přemýšlivému čtenářství.

PŘEDŠKOLÁK – vždy obsahuje komiks a zábavné úkoly na procvičování a zdokonalování schopností a dovedností předcházejících čtení a psaní.

Čtenářský koutek v mateřské škole by měl určitě kvalitní časopisy obsahovat a rozhodně nebude na škodu, pokud se mezi nimi objeví i kvalitní ilustrovaný časopis pro dospělé s fotografiemi ze světa techniky, přírody, cestování. Fotografie či obrázky, které provokují dětskou zvědavost, inspirují ke kladení otázek. Časopis je jednou z cest ke čtenářské gramotnosti, stejně jako internet, Facebook, mobilní telefon, ale i plakát, informační tabule, názvy obchodů a institucí, zkrátka vše, co svým způsobem potřebuje psané slovo a provokuje zájem dítěte.

7 Některé pomůcky pro rozvoj čtenářské pregramotnosti

V průběhu trvání projektu OP VVV *Podpora vzájemného učení pedagogů* byly kromě knih ověřeny některé pomůcky, jejichž princip lze doporučit k rozvoji čtenářské pregramotnosti pro obecné využití v mateřské škole. Některé z nich představíme podrobněji, u většiny pomůcek uvádíme internetovou adresu výrobce či distributora pro snazší orientaci v nabídce. Nezaručujeme ale, že jsou uvedené typy tou nejlepší či nejlevnější variantou. Doporučujeme proto inspirovat se na uvedených stránkách a potom hledat další výrobce a distributory, kteří budou nejlépe vyhovovat vašim potřebám.

ELEKTRONICKÁ ALBI TUŽKA A KNIHY – <https://www.albi.cz>

Elektronická tužka, která umožňuje číst i nečtenářům. K tužce jsou k dokoupení knihy, které mají některé obrázky interagující s tužkou, která při dotyku vydává zvuk či „přečte“ obrázek. Dítě se učí orientovat se v obrázku a pomocí tužky odpovídá na otázky a plní úkoly.

OBRAZKOVÉ KARTY, SOUBORY A KOSTKY K VYPRÁVENÍ PŘÍBĚHŮ

Ve většině mateřských škol jsou bohatě zastoupeny různé obrázkové karty a pomůcky vhodné k rozvoji slovní zásoby, tvoření příběhů, vyprávění, propojování s vlastní zkušeností, vyprávění pohádek atd. Mezi ně mohou patřit např.:

- obrázkové kartičky – <https://www.amosek.cz>
- hrátky se slovy – <http://www.ucebnipomucky.eu>
- obrázkové fotografie – <https://www.pupilo.cz>
- obrázkové kostky – <https://www.insgraf.cz>
- tematické tabulky jazykových kompetencí – <https://www.insgraf.cz>
- pohádky od maminky – <https://www.novadida.cz>
- pexesa, karty, hrací kostky s obrázky atd.

POHÁDKOVÝ KUFŘÍK – <https://www.infracz.cz>

Pohádkový kufřík je inspirován japonským divadlem kamishibai, které je formou vyprávěného papírového divadla. V české úpravě umožňuje kromě trénování pohybů očí při čtení zleva doprava využití předčtenářských strategií a trénování soustředěné pozornosti.

LOUTKOVÉ DIVADLO – <https://gerlich-odry.cz/> nebo <https://www.kouzloloutek.cz> aj.

Na našem trhu je velký výběr stolních marionetových divadel, která umožňují jak hru předškolního pedagoga, tak dítěte. Měřítkem výběru by měla být nejen estetická kvalita, ale i odolnost, která umožní i hru dětí.

MAŇÁSCI – <https://www.noe.cz>

Nejširší nabídku maňásků nacházíme u české firmy NOE, ale hledat můžeme i jinde. Výhodou je, pokud jsou loutky vyrobeny z postříženého froté, že jsou pratelné a lze je použít pro hru dětí i dospělých.

POMŮCKY PEDAGOGIKY FRANZE KETTA – <http://www.kett.cz>

Jedná se o výkladový materiál, šátky, šňůry, filcové tvary, které umožňují symbolickou ilustraci příběhu, a tím i jeho hlubší pochopení.

POHYBLIVÁ DŘEVĚNÁ ABECEDA A HMATOVÁ PÍSMENA – <https://montessorihracky.cz>

Montessori pomůcky nabízejí možnost seznámit se s písmenem nejen po zvukové a zrakové stránce, ale umožňují je poznat také hmatově. U předškolního dítěte nejde o nácvik čtení, spíše o poznávání stejných a odlišných tvarů.

KLOKANŮV KUFR – <http://www.klokanuvkufr.cz/>

Komplexní pomůcka pro rozvoj a diagnostiku dítěte předškolního věku ve všech oblastech, je výborně využitelná pro rozvoj slovní zásoby, výslovnosti, řečového projevu, ale i pro práci s příběhem.

POVÍDEJ ŽÍŽALO – <http://www.povidejzizalo.cz/>

Jde o hru, která rozvíjí komunikační dovednosti ve třídě předškolních dětí i při hře v malé skupině či v tandemu dítě–učitelka.

EMUŠÁCI – <https://www.scio.cz/emusaci/>

Kniha a plyšová hračka (žabák Ferda), které jsou prioritně určeny k rozvoji emoční inteligence předškolních dětí, ale pracují s příběhem, kterému musí dítě porozumět, a tudíž umožňují využívání předčtenářských strategií.

INFORMAČNÍ TECHNOLOGIE, např. INTERAKTIVNÍ TABULE či INTERAKTIVNÍ STŮL

Naše zkušenosti ukazují, že při vhodném použití jsou interaktivní technologie výbornou pomůckou pro rozvoj čtenářské pregramotnosti. Nabízí možnost her s obrázky, písmeny, smyslové hry pro rozvoj zrakového i sluchového vnímání, obrázkové čtení atd., ale také umožňují pedagogům společně seznamovat s knihou ve větší skupinu dětí, je-li tato naskenovaná a upravená do formy prezentace.

Kromě těchto a mnoha dalších kupovaných pomůcek nalezneme v mateřských školách pomůcky, které vytvořili sami učitelé a učitelky v mateřských školách. Některé se zrodily jako součást kvalifikačních prací, jiné vznikly z potřeby pedagogů pomoci dětem zvládnout určitou dovednost. A právě tato adresnost je staví do čela všech, před obecně zaměřené a mnohdy drahé pomůcky.

8 Současná mateřská škola a současné děti

Eva Svobodová

Současná mateřská škola se tak trochu prohýbá pod nákladem gramotnosti a požadavků, které na ni nakládá současná hektická doba. Upřímně se skláníme před školami, které si uchovávají poklid a čas na každé dítě, každého rodiče. Mateřská škola by měla být oázou klidu a pohody – pokud jí nebude, můžeme se snažit jakkoliv, ale vzdělávání, které bude v mateřské škole probíhat, nebude efektivní. Well-being či emočně příznivé klima je první podmínkou, kterou potřebujeme naplnit, aby vzdělávání mohlo být realizováno. O tom jsme mluvili ve třetí kapitole této knihy.

Je ale zapotřebí připomenout ještě jednu důležitou zásadu, na kterou bychom neměli nikdy zapomínat. Je to zásada individuálního přístupu ke každému jednotlivci, ke každému dítěti. Každé dítě má jiné zájmy, zkušenosti, talenty a předpoklady, každé si také bude hledat svou cestu ke čtení a psaní. A cesta každého dítěte ke čtenářství je jiná.

Uvedeme si několik příkladů: Kvído je předškolák, od září půjde do školy. Psané slovo ho zajímá jen do té míry, co potřebuje pro ovládnutí počítače. Rád poslouchá pohádky. A to je vše. Jeho rodiče odjeli na dovolenou do vzdálené destinace, Kvído byl u babičky. Komunikace mezi babičkou a rodiči probíhala po chatu přes WhatsApp. Kvído začal rodičům posílat obrázky a fotky, pak zatoužil něco sdělit. – „Tak to napiš, taťka si to přečte.“ – „Jak to mám napsat, já to neumím.“ – „To je jednoduché... Jestli chceš, pomůžu ti.“ Během týdne znal Kvído více jak polovinu písmenek abecedy. Věděl, že slova se píšou dohromady a jsou mezi sebou oddělena mezerou. Že věta je myšlenka, píše se za ní tečka a začíná velkým písmenem. A především měl obrovskou chuť číst a psát. Už se těšil, až se to ve škole naučí.

Evička se ve dvou letech zamilovala do leporela o Basama bernardýnovi. Chtěla ho číst stále dokola, až maminku donutila naučit se ho zpaměti. Pak přišla další a další leporela, rozložená na podlaze tvořila cestičky

a maminka četla a četla. A když už nemohla, četla Evička, také ona je znala z paměti. Otázka *Co je tam napsáno?* jí zůstala skoro do šesti let, než šla do školy, ale v tom čase už spoustu slov uměla přečíst, aniž by znala jednotlivá písmena.

Dominik se nezajímal o čtené příběhy. Nejradši se díval na pohádky v televizi a skládal Lego. Pak dostal k Legu časopis a nutně potřeboval odpovědi: *Přečti mi, jak se jmenuje tohle Lego? Jaké má číslo? Od kolika let to děti zvládnou...?*

Zvědavost a zvědavost jsou nejlepšími pomocníky k nastartování touhy umět číst a psát. Mne naučili číst starší sourozenci, protože chtěli, abych si četla sama a nemuseli mi pořád předčítat toho trapného Káju Maříka.

Přejme si tedy v závěru této knihy, ať máme zvědavé a zvědavé děti, převelikou kupu odpovědnosti a odvahy uhájit v mateřských školách pohodu a klid, a ještě nadmíru trpělivosti pro sledování individualit a hledání individuálních strategií k jejich podpoře a rozvoji.

Závěrem poděkování odborného garanta metodiky

Tato kniha je shrnutím poznání, se kterým jsme se setkali v rámci projektu OP VVV *Podpora vzájemného učení pedagogů MŠ*, který byl realizován na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v letech 2017–2019. Jako manažer aktivity KA6 Příprava a ověření metodických materiálů pro předškolní vzdělávání bych chtěla poděkovat všem účastníkům aktivit KA2 Centra kolegiální podpory v oblasti čtenářské pregramotnosti a KA3 Kolegiální podpora, respektive KA3.3 Čtenářská pregramotnost, kteří se na vzniku těchto materiálů podíleli, především však autorům a posuzovatelům a expertům, kteří se stali inspirací pro praktické činnosti uvedené v knize a jejich evaluaci. Bez nich by tato kniha vzniknout nemohla.

Dále bych chtěla poděkovat kolegyním Haně Nádvoříkové a Haně Švejdové za nadšení a trpělivost, se kterými prováděly další a další úpravy. Metodika prošla dvojím ověřováním. V prvním kole byly ověřovány především integrované celky a poznámky ověřovatelů byly částečně zabudovány do textu a částečně uvedeny za textem jako „zkušenosti z praxe“. Ve druhém kole byla již posuzována metodika jako celek a v důsledku doporučení byly provedeny další úpravy, např. doplněna kapitola 6 Současná literatura pro děti, přidány některé teoretické poznatky a literární odkazy.

Dík patří také hlavní manažerce a odborné garantce celého projektu Miluši Vítečkové za odborné rady a spolupráci na editaci knihy.

Manažerka KA6 Příprava a ověření metodických materiálů pro předškolní vzdělávání

Eva Svobodová

Velké poděkování nás všech patří Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích za to, že nám bylo umožněno tento projekt na půdě fakulty realizovat. Projekt vznikl s finanční podporou EU v rámci programu OP VVV (Výzva č. 02_16_010 - Budování kapacit pro rozvoj škol I.), konkrétně projektu *Podpora vzájemného učení pedagogů MŠ* (CZ.02. 3. 68/0.0/0.0/16_010/0000523).

Děkujeme též recenzentům Martině Lietavcové, Petře Waldaufové a korektorovi knihy Ondřeji Zabloudivovi Pechníkovi.

A především poděkujeme autorům, kteří píší kvalitní knížky pro děti, protože bez nich by vlastně nebyla ani čtenářská pregramotnost, ani workshopy, ani tato kniha.

Seznam použitých zdrojů

- Adla, Z. (1986). *100 kapek*. Praha: Albatros.
- Altmanová, J. (2010). *Gramotnosti ve vzdělávání: příručka pro učitele*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický.
- Barešová, M., & Dubská, G. (1978). *Jak vzniká řeka a co nás v ní čeká*. Praha: Albatros.
- Bögerová, B. (2014). *Nevšední výprava*. Praha: Státní zdravotní ústav.
- Braunová, P. (2013). *Kuba nechce spát*. Praha: Albatros.
- Březinová, I. (2006). *Lentilka pro dědu Edu*. Praha: Albatros.
- Březinová, I. (2015). *Teta to plete*. Praha: Albatros.
- Březinová, I. (2018). *Teta to zase plete*. Praha: Albatros.
- Crowther, K. (2013). *Návštěva malé smrti*. Praha: Baobab.
- Čech, P. (2012). *O zahradě*. Havlíčkův Brod: Petrkov.
- Čech, P. (2014). *Dobrodružství pavouka Čendy*. Havlíčkův Brod: Petrkov.
- Čech, P. (2014). *O klíči*. Havlíčkův Brod: Petrkov.
- Černá, O. (2004). *Kouzelná baterka*. Praha: Baobab.
- Černá, O. (2015). *Klárka a 11 babiček*. Praha: Baobab.
- Daywant, D. (2018). *Den, kdy voskovky řekly dost*. Praha: Euromedia Group.
- Daywant, D. (2019). *Den, kdy se voskovky vrátily domů*. Praha: Euromedia Group.
- Donaldson, J. (2010). *Stick Man*. London: Scholastic.
- Donaldson, J. (2015). *Všichni letí na koštěti*. Praha: Svojtka & Co.
- Donaldson, J. (2017). *Gruffalo*. Praha: Svojtka & Co.
- Dvořák, J. (2015). *Havětník*. Praha: Baobab.
- Fischerová D. (2003). *Duhové pohádky*. Praha: Meander.
- Fischerová D. (2015). *Tetovaná teta*. Praha: Meander.
- Fischerová D. (2011). *Milion melounů*. Praha: Meander.
- Fischerová V. (2011). *Jak zvířátka uzdravila smutný dům*. Praha: Meander.
- Fišer, Z., et al. (2014). *HULÍN: město na křižovatkách*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost.
- Flood, C. (2015). *Ti otravní králíci*. Praha: Svojtka & Co.
- Heviér, D. (1986). *Nevyplazuj jazyk na Iva*. Praha: Albatros.
- Horáček, P. (2017). *Husa Líza*. Praha: Portál.
- Horáček, P. (2019). *O myšce, která se nebála*. Praha: Portál.

- Horáček, P. (2012). *Nový domek pro myšku*. Praha: Portál.
- Horáček, P. (2013). *Husa Líza a vánoční hvězda*. Praha: Portál.
- Horáček, P. (2013). *Papuchalk Petr*. Praha: Portál.
- Chaloupka, O. (1964). Noviny a časopisy pro děti. *Československý novinář*, 16(3–4).
- Jamison, L. (2001). *Early literacy instruction in kindergarten*. Newark: International Reading Association.
- Kahoun, J. (2015). *Co se zdá medvědům*. Praha: Knižní klub.
- Kahoun, J. (1984). *Pískací kornoutek*. Pohádka Sluníčko je beruška. Praha: Albatros.
- Kahoun, J. (2018). *Chumelení*. Havlíčkův Brod: Petrkov.
- Klíma, I. (2011). *Jak daleko je slunce*. Praha: Portál.
- Košťálová, H. (2017). *Čtenářské kontinuum*. Praha: Pomáháme školám k úspěchu.
- Kratochvíl, M. (2010). *Modrý Poťouch*. Praha: Triton.
- Krolupperová, D. (2016). *Draka je lepší pozdravit aneb o etiketě*. Praha: Mladá fronta.
- Krolupperová, D. (2016). *Jde sem lesem*. Praha: Portál.
- Krolupperová, D. (2016). *Rybí sliby*. Praha: Portál.
- Kružíková, M. (2010). *Písniček II*. Stařeč: Infra.
- Kružíková, M. (2014). *Písniček III*. Stařeč: Infra.
- Kucharská, A. (2014). *Riziko dyslexie: pregramotnostní schopnosti a dovednosti a rozvoj gramotnosti v rizikových skupinách*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.
- Lionni, L. (2015). *Malý modrý a malý žlutý*. Praha: Dokořán.
- Macurová, K. (2016). *Proč nekveteš*. Praha: Albatros.
- Malý, R. (2014). *Příhody matky přírody*. Praha: Meander.
- Malý, R. (2011). *Listonoš vítr*. Praha: Albatros.
- Matějček, Z. (2014). *Klasika před školou [CD]*. Hrazany: 2R Production.
- Míková, M. (2015). *Varvara*. Praha: Fantasos.
- Nikl, P. (2002). *O Rybabě a Mořské duši*. Praha: Meander.
- Papoušková, E. (2018). *Kosprda a Telecí*. Praha: Albatros.
- Petiška, E. (1979). *O jabloňce*. Praha: Albatros.
- Procházková, I. (2013). *Eliáš a babička z vajíčka*. Praha: Mladá fronta.

- Procházková, I. (2006). *Myši patří do nebe*. Praha: Albatros.
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. (2018). [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2019-05-10].
Dostupné <http://www.msmt.cz/file/45304/>
- Rüter, M. (2011). *111 napínavých experimentů pro děti*. Praha: Edika
- Rázusová-Martáková, M. (2016). *Kůzlátka*. Praha: Portál.
- Rožnovská, L. (2016). *Vlkovi tě nedám!* Praha: Albatros.
- Sekeráková, A. (2014). *Příběh Mateřídoušky*. Občanské sdružení Lounští Lounským.
- Silverstejn, S. (2014). *Jen jestli si nevymejšlíš*. Praha: Albatros.
- Stančík, P. (2014). *Jezevec Chrujda točí film*. Praha: Meander.
- Stará, E. (2018). *A pak se to stalo*. Praha: Albatros.
- Stará, E. (2018). *Šedík a Bubi*. Praha: Euromedia Group.
- Stará, E. (2017). *Koho sežere vlk*. Praha: 65. pole.
- Stavarič, M. (2015). *Děvčátko s kosou*. Praha: Portál.
- Sutějev, V. (1973). *Malované pohádky*. Moskva: Malyš.
- Svobodová, E., Váchová, A., & Vítečková, M. (2012). *Do školky za zvířátky*. Praha: Portál.
- Špínková, M. (2017). *Anna a Anička*. Praha: Cesta domů.
- Šrut, P. (2017). *Velká kniha českých pohádek*. Praha: Euromedia Group.
- Švejdová, H. (2018). *Zlobím, zlobíš, zlobíme aneb pravdivě do jara*. Klatovy: Dragon Press.
- Švejdová, H. (2016). *Něco ťuklo, vejce puklo...* Klatovy: Dragon Press.
- Trnka, J. (2002). *Zahrada*. Praha: Studio Trnka.
- Tullet, H. (2015). *Barvy*. Praha: Portál.
- Tullet, H. (2016). *Knížka*. Praha: Portál.
- Urbánková, D. (2007). *Adam a koleno*. Praha: Baobab.
- Various Artists. (2005). *Co je to? Zvuky a ruchy pro děti I.* [CD].
- Weberová, Š. (2016). *Dva domovy*. Praha: True Self.
- Wechterowicz, P. (2017). *Obejmi mě, prosím*. Brno: Host.
- Wohlleben, P. (2017). *Slyšíš, jak mluví stromy?* Ráječko: Kazda.

Další doporučená literatura k tématu čtenářské pregramotnosti:

Černá, O. (2014). *Čtení není žádná nuda: náměty k rozvíjení čtenářské gramotnosti a radosti ze čtení*. Praha: Portál.

Černík, M. (2014). *Knížka pro děti od dvou do pěti*. Praha: Knižní klub.

Dvorský, L. (1969). *Hrdinové z pohádek*. Liberec: Severočeské nakladatelství.

Kádnerová, B. (1982). *Metodika literární výchovy v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Lepilová, K. (2014). *Cesty ke čtenářství: vyprávějte si s námi!* Brno: Edika.

Míková, M. (2016). *A smutek utek*. Praha: Cesta domů.

Švejdomá, H. (2015). *Čas dýní, dušiček, tmy a rýmy*. Klatovy: Dragon Press.

Švejdomá, H. (2019). *Já, ty, my dohromady. Rituály v mateřské škole*. Klatovy: Dragon Press.

Tomášková, I. (2015). *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál.

Ulrychová, I., & Taubenhanslová, K. (1994). *Čteme a hrajeme si 1*. Praha: Pansofia.

Váchová, A., Kupcová Z., & Kukačková, M. (2015). *Rozvíjíme jazyk a řeč dětí: dítě a jeho psychika – jazyk a řeč*. Praha: Raabe.

Žáček, J. (2007). *Hádky a luštěniny*. Praha: Šulc a spol.

Publikace *Čteme si, hrajeme si, poznáváme...*
Metodika čtenářské pregramotnosti

Vydavatel: Pedagogická fakulta, JU v Českých Budějovicích

Tisk: Tiskárna Posekaný, Lannova 8, České Budějovice

Počet výtisků: 600 kusů

I. vydání - 2019

ISBN 978-80-7394-763-7

ISBN 978-80-7394-763-7

9 788073 947637

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice